

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yliopistolain 36 ja 38 §:n, ammattikorkeakoululain sekä opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yliopistolakia, ammattikorkeakoululakia sekä opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annettua lakia. Muutoksia ehdotetaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen hakumenettelyyn ja opiskelijavalintaan korkeakouluopintoihin pääsyn sujuvoittamiseksi. Esityksen mukaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkintoon johtavaan koulutukseen haettaisiin korkeakoulujen yhteisessä valtakunnallisessa yhteishaussa ja ammattikorkeakoulujen neljä sähköistä hakujärjestelmää ja yliopistojen yksi sähköinen hakujärjestelmä yhdistettäisiin yhdeksi korkeakoulujen hakujärjestelmäksi. Yliopistolaikiin ja ammattikorkeakoululakiin ehdotetaan

lisättäväksi säännös, jonka mukaan osa haettavista opiskelupaikoista voitaisiin varata henkilöille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa tai vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi uuden yhteishaku- ja valintajärjestelmän edellyttämät korkeakoulujen valtakunnallista tietovarantoa koskevat säännökset.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2014 alusta.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 NYKYTILA.....	4
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
Korkeakoulujen opiskelijavalinta.....	4
Korkeakoulutukseen hakeneet, valitut ja paikan vastaanottaneet.....	5
Valintaperusteet.....	5
Hakukelpoisuus.....	7
Korkeakoulujen yhteishaut.....	8
Koulutukseen hakeutumisvelvoite työmarkkinatuen ehtona.....	10
Opiskelupaikan vastaanottaminen.....	11
1.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	11
Tanska.....	12
Ruotsi.....	13
Norja.....	14
Hollanti.....	15
1.3 Nykytilan arviointi.....	16
Korkeakoulutukseen siirtyminen.....	16
Uudet korkeakouluopiskelijat.....	17
Hakukelpoisuus.....	18
Korkeakoulujen yhteishaut.....	18
Opiskelupaikan vastaanottaminen.....	20
Koulutukseen hakeutumisvelvoite työmarkkinatuen ehtona.....	20
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	21
2.1 Tavoitteet.....	21
2.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	21
Ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakevien aseman parantaminen.....	21
Korkeakoulujen hakujärjestelmät.....	23
2.3 Keskeiset ehdotukset.....	24
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	25
3.1 Taloudelliset vaikutukset.....	25
3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	28
3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	29
4 ASIAN VALMISTELU.....	31
4.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	31
4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	33
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	35
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	35
1.1 Yliopistolaki.....	35
1.2 Ammattikorkeakoululaki.....	37
1.3 Laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä.....	39
1 a luku Korkeakoulujen valtakunnallinen tietovaranto.....	40
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	46
3 VOIMAANTULO.....	46
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	47

LAKIEHDOTUKSET	52
Laki_yliopistolain 36 ja 38 §:n muuttamisesta.....	52
Laki_ammattikorkeakoululain muuttamisesta.....	54
Laki_opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamisesta	56
Laki_opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä	56
LIITTEET	59
RINNAKKAISTEKSTIT	59
Laki_yliopistolain 36 ja 38 §:n muuttamisesta.....	59
Laki_ammattikorkeakoululain muuttamisesta.....	62
Laki_opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamisesta	66
Laki_opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä	66
ASETUSLUONNOS	71
korkeakoulujen yhteishausta	71

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Korkeakoulujen opiskelijavalinta

Korkeakoulujen opiskelijavalinnoista säädetään yliopistolain (558/2009) 36 §:ssä ja ammattikorkeakoululain (351/2003) 22 §:ssä. Yliopistolain 36 §:n 1 momentin mukaan opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suoritamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, jompaakumpaa näistä tutkinnoista tai jatkotutkintoa. Ammattikorkeakoululain 22 §:n 3 momentin mukaan opiskelijat ottaa ammattikorkeakoulu sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarvittaessa säädetään. Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 18 §:n mukaan opiskelija otetaan ammattikorkeakoulun koulutusohjelmaan tai koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehtoon.

Valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi suunnitelman opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan koulutuksen ja yliopistoissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämisestä hyväksymisvuotta ja sitä seuraavaa viittä kalenterivuotta varten. Kehittämissuunnitelmassa esitetään myös koulutustarvemaanakointeihin perustuvat koulutustarjonnan alakohtaiset määrälliset tavoitteet. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja korkeakoulujen välisessä ohjausprosessissa sovitaan määrällisten tavoitteiden kohdentumisesta eri korkeakouluihin sekä ajoittumisesta sopimuskaudelle.

Sovittujen tavoitteiden pohjalta yliopistot ja ammattikorkeakoulut päättävät itsenäisesti valittavien opiskelijoiden määrästä ja opiskelijavalinnan perusteista. Silloin, kun opiskelijoiden määrän rajoittamisen vuoksi koulutukseen ei voi ottaa kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijoiden yhdenvertaisuuden turvaamiseksi valintaperusteista tulee päättää ja niistä tiedottaa ennen opiskelijavalintojen alkamista.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut valitsevat opiskelijansa useimmiten hakijan aikai-

semman opintomenestyksen tai valintakoe-menestyksen tai molempien perusteella. Lisäksi valintaan voi vaikuttaa muun muassa työkokemus tai ennakkotehtävä. Useilla yliopistojen koulutusaloilla, esimerkiksi tekniikan, kauppatieteen, lääketieteen ja tietojenkäsittelytieteen alalla sekä osittain opettajan-koulutuksessa on käytössä alakohtainen yhteisvalinta tai valintakoeysteistyö. Myös ammattikorkeakoulut tekevät valintakoeysteistyötä, jolloin samassa valintakoeysteydessä olevat koulutusohjelmat hyväksyvät toisessa ammattikorkeakoulussa suoritetun valintakokeen.

Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava samaan ryhmään kuuluviin hakijoihin. Yliopistolaissa säädetään lisäksi, että yliopisto voi jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi rajoitetusti poiketa yhdenmukaisista valintaperusteista.

Hakijoiden jakaminen erillisiin ryhmiin koulutustaustan perusteella perustuu siihen, että samojen valintaperusteiden soveltaminen erilaisen koulutustaustan omaaviin hakijoihin ei ole mahdollista tai se ei olisi opiskelijavalinnan tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaista. Perustuslaillisesta yhdenvertaisuusperiaatteesta johtuen yhdenvertaisuutta on kuitenkin pyrittävä toteuttamaan valintaperusteissa ja muissa valintaan vaikuttavissa järjestelyissä myös eri hakijaryhmien välillä. Hakijoiden ryhmittelyyn perustuvat valintamenettelyt eivät vaatavuudeltaan saa asettaa hakijoita eriarvoiseen asemaan ja valinnoissa hakijoita on verrattava yhtäläisin perustein.

Yliopistolain perusteluiden (HE 7/2009) mukaan erilaiseen koulutustaustaan liittyviä ryhmiä voivat muodostaa muun muassa ylioppilastutkinnon suorittaneet, ammatillisen perustutkinnon suorittaneet, ulkomailla koulupintonsa suorittaneet, korkeakoulututkinnon suorittaneet, avoimen yliopiston opintoja suorittaneet ja erilaisiin muuntokoulutuksiin hakeneet. Perusteluiden mukaan hakijoita ei voida tällaisten ryhmien sisällä jakaa edelleen ryhmiin.

Erilaisten ryhmien muodostamiseen rinnastuu myös lisäpisteiden tai muiden hyvitysten antaminen erityisellä perusteella. Tällaisessa menettelyssä on usein kysymys koulutuspoliittisten tavoitteiden saavuttamisesta ja tosiasiallisen yhdenvertaisuuden takaamisesta.

Korkeakoulutukseen hakeneet, valitut ja paikan vastaanottaneet

Korkeakouluihin hakeneiden määrä on noussut runsaalla neljänneksellä lukuvuodesta 2006—2007 lukuvuoteen 2009—2010. Ammattikorkeakouluihin hakeneiden määrä on kasvanut yliopistoihin hakeneiden määrää selvästi enemmän, noin kolmanneksella. Tähän on vaikuttanut esimerkiksi se, että vieraskieliseen koulutukseen hakeneiden määrä on kasvanut merkittävästi. Osan muutoksesta selittää tilastointitavan muutos.

Syksyllä 2011 alkavaan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteishauissa ja erillisissä hauissa mukana olleisiin koulutuksiin haki yhteensä 157 739 henkilöä. Hakijoista 55 prosenttia oli naisia. Koulutukseen hyväksyttiin runsaat 59 000 henkilöä, heistä 53 prosenttia oli naisia. Paikan vastaanotti vajaat 56 000 henkilöä. Koulutukseen hyväksytyjen ja paikan vastaanottaneiden määrän eroa selittää osittain se, että hakija voi tulla hyväksytyksi useissa eri hauissa. Suurin osa hakijoista pyrki vain yliopistoon tai vain ammattikorkeakouluun. Sekä ammattikorkeakouluun että yliopistoon haki vajaat 27 000 henkilöä eli noin 17 prosenttia kaikista

hakijoista. Molemmille sektoreille hakeneista noin kymmenelle prosentille (2 924 henkilöä) tarjottiin paikkaa sekä ammattikorkeakoulusta ja yliopistosta. Heistä suurin osa (82 prosenttia) otti paikan vastaan yliopistokoulutuksesta. (Koulutusnetti: Ammattikorkeakouluun ja/tai yliopistoon hakeneet, hyväksytyt ja paikan vastaanottaneet, 5.4.2012)

Kevään 2011 yliopistojen yhteishaun hakijoista 88 prosenttia ja hyväksytyistä 95 prosenttia oli ylioppilaita. Ammatillisella tutkinnolla hakeneita, hyväksytyjä ja paikan vastaanottaneita on huomattavasti enemmän ammattikorkeakouluissa kuin yliopistoissa. Ammattikorkeakouluihin nuorten yhteishaussa ammatillisella perustutkinnolla hakevien osuus oli 27 prosenttia ja hyväksytyjen osuus 25 prosenttia.

Ammattikorkeakoulujen syksyllä 2011 alkaneeseen koulutukseen haki lukion päästötodistuksen perusteella 788 henkilöä. Heistä 160 hyväksyttiin koulutukseen. Alle 3-vuotisen ammatillisen koulutuksen perusteella hakeneita oli 3 480. Heistä koulutukseen hyväksyttiin 972. Osuudet vastaavat noin kolmea prosenttia kaikista ammattikorkeakoulujen tutkintoon johtavaan koulutukseen hakeneista ja hyväksytyistä.

Suurin osa kevään 2011 ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteishaun hakijoista ja hyväksytyistä on alle 22-vuotiaita. Kevään 2011 korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa alle 22-vuotiailla hakijoilla oli yli 22-vuotiaisiin hakijoihin nähden paremmat mahdollisuudet tulla valituksi koulutukseen.

Ikäjakauma	Hakijat YO %	Hyväksytyt YO %	Hakijat AMK %	Hyväksytyt AMK %
alle 21-vuotiaita	54	66	55	62
22–24-vuotiaita	19	16	21	19
25–29-vuotiaita	14	10	14,5	11,5
yli 30-vuotiaita	12	8	9,5	7,5

(Ikäjakauma syksyllä 2011 alkavaan koulutukseen hakeneista ja hyväksytyistä. Lähde: OPH, ammattikorkeakoulujen hakurekisteri, yliopistojen hakurekisteri)

Valintaperusteet

Opetus- ja kulttuuriministeriö on seurannut uusien ylioppilaiden sijoittumista korkeakou-

lutukseen ja sopi korkeakoulujen kanssa sopimuskaudella 2004—2006 ja 2007—2009 tavoitteesta nostaa samana vuonna toisen asteen päättäneiden osuutta uusista opiskelijoista noin 50 prosenttiin. Uusina ylioppilai-

na pidetään niitä korkeakouluihin hakeneita, jotka ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon samana tai edellisenä lukukautena ja joilla on myös lukion päättötodistus. Tavoitteeseen ei kuitenkaan ole päästy. Osittain tämä johtuu siitä, että samoin valintaperustein valittavia muita kuin uusia ylioppilaita on yliopistoissa ollut yli kaksi kolmasosaa ja ammattikorkeakouluissa neljä viidesosaa.

Keväällä 2007 uusien ylioppilaiden osuus oli 39 prosenttia kaikista kevään yliopistojen ns. päävalinnoissa opiskelupaikan vastaanottaneista ja 30 prosenttia ammattikorkeakoulujen nuorten koulutuksen yhteishaussa paikan vastaanottaneista. Uusien ylioppilaiden mahdollisuuksien parantamiseksi yliopistot antoivat uusille ylioppilaille lisäpisteitä joissain koulutuksissa. Myös eri vuosina suoritettuja ylioppilastutkinnon arvosanoja pisteytettiin eri tavoin. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoi uusille ylioppilaille annettavat lisäpisteet ja eri vuosina suoritettujen ylioppilastutkinnon arvosanojen erilaisen pisteytyksen yhdenvertaisuuden vastaisiksi (AOA 24.10.2007). Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätöksen jälkeen lisäpisteistä uusille ylioppilaille pääsääntöisesti luovuttiin ja ylioppilastutkinnoista annettavia pisteitä tarkistettiin vuoden 2008 valinnoista alkaen.

Uusien ylioppilaiden osuus kaikista yliopistojen kevään 2011 yhteishauissa paikan vastaanottaneista oli 35 prosenttia. Ammattikorkeakoulujen nuorten yhteishaussa uusia ylioppilaita oli 25 prosenttia paikan vastaanottaneista. Valinnan perusteiden tarkistamisen vaikutuksia uusien ylioppilaiden osuuteen ei koko korkeakoululaitoksen tasolla pystytä erittelemään. Eräissä alakohtaisissa valintayhteistyön rakenteissa, kuten lääketieteissä ja kauppatieteissä on arvioitu, että lisäpisteiden poistamisen vaikutus oli alan valintojen kannalta merkittävä ja hidasti uusien ylioppilaiden alalle pääsyä. Lääketieteellisiin tiedekuntiin hyväksytyjen uusien ylioppilaiden osuus on ollut voimakkaassa laskussa. Vuonna 2011 eri tiedekuntien lääkärikoulutukseen hyväksytyistä oli saman vuoden ylioppilaita reilusti alle 20 prosenttia. Hammaslääketieteessä ja eläinlääketieteessä heitä oli alle 10 prosenttia. Kauppatieteellisen alan yhteisvalinnassa hakuvuonna ja edellisenä

vuonna ylioppilastutkinnon suorittaneiden osuus koulutukseen hakeneista oli 53,7 prosenttia ja hyväksytyistä 59,5 prosenttia vuonna 2007, vastaavasti 52 prosenttia hakeneista ja 53,6 prosenttia hyväksytyistä vuonna 2008 ja vastaavasti 52,8 prosenttia hakeneista ja 52,9 prosenttia hyväksytyistä vuonna 2011. Vuosina 2005—2007 yhteispistevalinnassa annettiin hakuvuotta edeltävän vuoden keväällä ylioppilastutkinnon (YO, IB, RP, EB) suorittaneille yksi lisäpiste ja hakuvuotta edeltävän vuoden syksyllä ja hakuvuoden keväällä ylioppilastutkinnon suorittaneille kaksi lisäpistettä. Lisäksi vuonna 2007 valittiin hakuvuotta edeltävän vuoden syksyllä ja hakuvuoden keväällä ylioppilastutkinnon (YO, IB, RP, EB) suorittaneita noin 10 prosenttia sisäänotosta suoraan tutkinnon arvosanojen perusteella.

Uuden yliopistolain eduskuntakäsittelyn yhteydessä keväällä 2009 eduskunnan perustusvaliokunta totesi lausunnossaan, että yliopisto voi koulutuspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi myös kohtuullisessa määrin suosia tiettyjä yleisin kriteerein määriteltyjä hakijaryhmiä, kuten vastavalmistuneita ylioppilaita (PeVL 7/2009 vp). Eräät yliopistotalat ovat harkinneet uusille ylioppilaille annettavien lisäpisteiden myöntämistä. Useat korkeakoulut ja alat ovat pyrkineet muuten tarkistamaan opiskelijavalinnan perusteita, jotta uusien ylioppilaiden pääsy korkeakoulutukseen sujuvoituisi. Mahdollisina keinoina on nähty esimerkiksi pääsykoekirjallisuuden julkaiseminen ylioppilaskokeiden jälkeen tai valintakoekysymysten perustuminen kokeessa jaettavaan aineistoon (ns. aineistokoe).

Opetus- ja kulttuuriministeriön koulutukseen siirtymistä ja koulutuksen keskeyttämistä pohtinut työryhmä esitti maaliskuussa 2010 myös toisen asteen todistuksiin perustuvan opiskelijavalinnan lisäämistä ja niin sanottua suoravalintaa, jossa tietyn tasoilla, alan kannalta relevantteilla edellisen koulutusasteen arvosanoilla voisi tulla suoraan valituksi koulutukseen. Ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnassa suoravalintaa ei juurikaan käytetä. Yliopistoissa todistusten perusteella valittuja on eniten luonnontieteellisellä, teknillistieteellisellä ja kauppatieteellisellä alalla. Kevään 2011 yliopistojen yhteishaussa ja erillisissä hauissa todistusten perus-

teella hyväksyttiin yhteensä 10 175 hakijaa. Heistä 7 226 otti paikan vastaan. (HAREK: Todistusten perusteella hyväksytyt ja paikan vastaanottaneet 14.10.2011) Työryhmän esityksiä koskeneella lausuntokierroksella useat lausunnonantajat totesivat, että todistusvalintojen lisääminen ei ole mahdollista, mikäli ylioppilastutkintoa ei samanaikaisesti kehitetä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Helsingin yliopiston ylioppilastutkinnon arvosanojen vertailtavuutta koskevassa tutkimushankkeessa on todettu, että arvosanojen vaativuustaso vaihtelee aineittain ja kirjoituskerroittain, että osa kirjoittajista valitsee helppojen aineiden yhdistelmiä ja osa joutuu opintosuunnitelmiansa vuoksi kirjoittamaan useita vaikeita sekä, että kirjoitettavissa aineissa ja niiden kombinaatioissa on merkittäviä eroja sukupuolten välillä. Tutkijoiden mukaan näistä seuraa, että yliopistojen opiskelijavalinnoissa on ylioppilastutkinnon arvosanojen perusteella mahdotonta missään aineessa validisti asettaa hakijat järjestykseen osaamisen tai oppimispotentiaalin tms. suhteen ja siksi arvosanojen huomioiminen on kaikissa aineissa hakijoiden oikeusturvaa loukkaavaa. Tutkijoiden ministeriölle esittämän näkemyksen mukaan tyttöjen ja poikien tyypillisesti kirjoittamien aineiden ja ainekombinaatioiden arvosanatasojen erot ovat selkeästi tasa-arvolain vastaisia, sillä ne tuottavat merkittävän ja hallitsemattoman sukupuoleen linkittyvän edun tai haitan jatkokoulutukseen hakeuduttaessa.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan ylioppilastutkinnon hyödyntämisen mahdollistamiseksi tutkintoa kehitetään parantamalla koearvosanojen vertailukelpoisuutta ja kehittämällä tutkintoon yleisivistystä sekä tiedon käsittelyn ja pätevyyden arvioinnin taitoja mittaava koe.

Tutkintoon johtavaan koulutukseen hakeutuvat voidaan aiempien korkeakouluopintojen perusteella jakaa kolmeen hakijaryhmään. Suurimman ryhmän muodostavat hakijat, joilla ei ole aiempaa vastaavan tasoista tutkintoa tai opiskeluoikeutta (ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakevat). Nykyisin ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakeneet muodostavat kaksi kolmannesta ja muut ryhmät yhden kolmanneksen koulutukseen

hyväksytyistä. Ryhmien koot sekä hakijoissa että hyväksytyissä vaihtelevat erittäin paljon korkeakouluittain, koulutusaloittain ja varsinkin hakukohteiden tasoilla.

Toisen hakijaryhmän muodostavat ne hakijat, jotka hakeutuvat aiempaa tutkintoaan tai kesken olevia opintojaan vastaamattomalle alalle (alan vaihtajat). Tällainen hakija voi olla esimerkiksi ammattikorkeakoulun tekniikan alalta yliopistoon oikeustieteelliseen koulutukseen hakeutuva tai aiemmin esimerkiksi yliopiston luonnontieteellisen alan tutkinnon suorittaneen hakeutuminen kauppateieteelliselle alalle. Ryhmään kuuluvat valitaan pääsääntöisesti samojen valintaperusteiden mukaan kuin ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakevat.

Kolmannen hakijaryhmän muodostavat hakijat, jotka siirtyvät jatkamaan opintojaan toisessa koulutuksessa opintojensa aikana tai tutkinnon suoritettuaan (siirtyjät). Toisin kuin kahdessa muussa ryhmässä, siirtyminen ei tarkoita kokonaan uusien opintojen aloittamista, vaan opintojen jatkamista siten, että alkuperäiset opinnot keskeytyvät siirtymisen seurauksena ja jatkuvat uudessa koulutuksessa. Siirtyminen edellyttää riittävää aiempien opintojen ja haettavana olevan koulutuksen sisällöllistä vastaavuutta, jotta valinta voidaan tehdä korkeakoulututkinnon osien ja yksittäisten opintosuoritusten perusteella.

Edellä esitetystä poikkeaa Bolognan prosessin mukainen siirtyminen ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin alemman korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen.

Hakukelpoisuus

Yliopistolain 37 §:ssä säädetään kelpoisuudesta korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin. Pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon tai sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon, vähintään kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitut-

kinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon taikka ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin. Säännöksen mukaan opintoihin voidaan lisäksi ottaa opiskelijaksi myös henkilö, jolla yliopisto toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet.

Ammattikorkeakoululain 20 §:ssä säädetään kelpoisuudesta ammattikorkeakouluopintoihin. Säännöstä on yliopistouudistuksen yhteydessä joiltain osin yhtenäistetty yliopistolain vastaavan säännöksen kanssa. Yliopistoista poiketen ammattikorkeakouluihin ovat kuitenkin lainsäädännön perusteella kelpoisia myös lukion oppimäärän suorittaneet ja alle kolmevuotisen ammatillisen perustutkinnon suorittaneet henkilöt.

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ammattikorkeakoululain mukaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa tarkoitetun tutkinnon taikka ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot tai ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon sen mukaan kuin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella tarkemmin säädetään. Opiskelijaksi voidaan ottaa myös henkilö, joka on suorittanut ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi myös muu kuin laissa luetellut edellytykset täyttävä henkilö, jolla ammattikorkeakoulu katsoo olevan riittävät tiedot ja taidot opintoja varten.

Eräiden opintojen tuottamasta kelpoisuudesta ammattikorkeakouluopintoihin annetussa opetusministeriön asetuksessa (1080/2009, jäljempänä kelpoisuusasetus) säädetään tarkemmin ammatillisessa peruskoulutuksessa ja ammatillisessa aikuiskoulutuksessa suoritettujen tutkintojen tuottamasta kelpoisuudesta. Kelpoisuusasetuksen mukaan ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettu laajuudeltaan vähintään kolmivuotinen am-

matillinen perustutkinto tai vastaava aikaisempi tutkinto tuottavat yleisen kelpoisuuden ammattikorkeakouluopintoihin. Laajuudeltaan tätä suppeampi perustutkinto tai vastaava aikaisempi tutkinto tuottavat kelpoisuuden vastaavan alan ammattikorkeakouluopintoihin. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto tuottavat yleisen kelpoisuuden ammattikorkeakouluopintoihin.

Kelpoisuusasetuksen mukaan henkilö, jolla on kelpoisuus vastaavan alan ammattikorkeakouluopintoihin, saavuttaa yleisen kelpoisuuden ammattikorkeakouluopintoihin suorittamalla lisäksi laajuudeltaan sellaiset yleissivistävät tai ammatilliset lisäopinnot, jotka laajentavat perusopetuksen jälkeiset opinnot kolmeen vuoteen, taikka hankkimalla vähintään kolmen vuoden työkokemuksen tutkinnon suorittamisen jälkeen sitä vastaavalla alalla.

Korkeakoulujen yhteishaut

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen ensimmäisen syklin koulutuksiin haetaan pääsääntöisesti valtakunnallisissa yhteishauissa. Maanpuolustuskorkeakoulu kuuluu valtakunnalliseen yliopistojen yhteishakuun. Poliisiammattikorkeakoulu ja Yrkeshögskolan på Åland eivät osallistu yhteishakuun. Korkeakoulusektoreiden yhteishakuja koskevat säännökset ja käytännöt eroavat toisistaan.

Yliopistolain 36 §:n 3 momentin mukaan yliopistojen opiskelijavalinta järjestetään päävalintojen osalta yliopistojen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998, jäljempänä rekisterilaki) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Opiskelijavalinnan toimittamisesta ja yhteishausta säädetään tarkemmin yliopistoista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (770/2009).

Päävalinnalla tarkoitetaan säännöksen perustelujen (HE 7/2009 vp) mukaan yliopiston pysyväisluonteisia opiskelijavalintoja, joissa suurimman hakijajoukon muodostavat ylioppilastutkinnon suorittaneet ja joissa hakukelpoisuutena on yliopistolaissa määritelty yleinen korkeakoulukelpoisuus. Päävalinnat tapahtuvat pääasiassa keväällä tai kesällä ja

niissä opiskelijat valitaan syksyllä alkavaan koulutukseen. Päävalintoja voidaan järjestää lisäksi syksyisin, jolloin opiskelijat valitaan keväällä alkavaan koulutukseen.

Yliopistoihin haettiin valtakunnallisessa yhteishaussa ensimmäisen kerran syksyllä 2008. Maanpuolustuskorkeakoulu on kuulu- nut valtakunnalliseen yliopistojen yhteisha- kuun kevästä 2010 lähtien. Yliopistojen yh- teishaussa hakijat hakevat yliopistojen säh- köisen hakujärjestelmän (YSHJ) yhteishaun hakulomakkeella kaikkiin yliopistojen yh- teishakuun kuuluviin koulutuksiin. Yhteisha- ku järjestetään kaksi kertaa vuodessa, kevääl- lä ja syksyllä. Yliopistoista annetun valtio- neuvoston asetuksen 2 §:n mukaan hakija voi valita enintään yhdeksän hakukohdetta yli- opistojen yhteishaussa. Hakukohteiden jär- jestys ei vaikuta valintaan, joten hakija voi tulla hyväksytyksi useaan koulutukseen. Ha- kija päättää, minkä tarjotuista opiskelupaik- koista hän ottaa vastaan. Halutessaan hakija voi ottaa paikan ehdollisesti vastaan ja jäädä myös odottamaan mieluisampaa vaihtoehtoa, jossa on varasijalla tai jossa valinnan tulos on kesken. Hakija voi tulla myös hyväksytyksi hakemaansa koulutukseen ehdollisesti, jol- loin hänen tulee yleensä osoittaa määräajassa täyttäneensä lopullisen valinnan edellytykse- nä olevan ehdon, kuten esimerkiksi IB- tutkinnon tulosten varmistuttua.

Yliopistoista annetun valtioneuvoston ase- tuksen 2 §:n mukaan opetus- ja kulttuurimi- nisteriö vahvistaa yhteishaussa noudatettavat aikataulut. Yliopistojen hakujärjestelmän yllä- pidosta ja kehittämisestä vastaa Opetushal- litus. Opetushallitus antaa yhteishaun tar- kemmat ohjeet sekä valmistelee ja toteuttaa tarvittavat muutokset yliopistojen hakureki- steriin. Lisäksi Opetushallituksessa on valta- kunnallinen yliopistojen yhteishaun neuvon- ta. Yliopistot tallentavat koulutustarjonnan ja hakuun vaikuttavat tiedot järjestelmiin, vas- taavat hakemusten ja niiden liitteiden käsitte- lystä, hakujen ja valintojen sisältöohjauksesta sekä valintojen toteutuksesta valintapäätök- sineen ja tulosten siirrosta Opetushallituksen järjestelmiin.

Yliopistojen yhteishaun ulkopuolelle jäävät sellaiset tietyille kohderyhmille suunnatut erillisvalinnat (muun muassa maisteriohjel- mavalinnat, kansainvälisten hakijoiden va-

linnat sekä avoimen yliopiston opintojen pe- rusteella hakevien valinnat), jotka järjeste- tään usein yhteishakuakataulujen ulkopuo- lella ja joissa yliopisto on määritellyt haku- kelpoisuuden erikseen. Erillisvalinnat voi- daan toteuttaa käyttämällä hyväksi sähköistä hakujärjestelmää. Useat yliopistot käyttävät kuitenkin omia erillisiä haku- ja valintajärjes- telmiään, esimerkiksi kansainvälisten opiske- lijoiden valinnoissa University Admissions Finland UAF:ia tai opiskelijavalintajärjes- telmä Valssia. Näistäkin tiedot toimitetaan valtakunnalliseen yliopistojen hakurekiste- riin.

Yliopistojen osalta nykyinen tietojärjestel- mäkokonaisuus koostuu Opetushallituksen tuottamista keskitetyistä hakujärjestelmistä sekä yliopistojen omista valintajärjestelmistä. Opetushallituksen järjestelmäkokonaisuus koostuu useista itsenäisistä tietojärjestelmis- tä. Korkeakoulujen sähköisten opiskelijava- lintajärjestelmien ja Opetushallituksen ylläpi- tämien hakijarekistereiden välillä siirretään hakijoita, koulutukseen valittuja ja paikan vastaanottaneita koskevia tietoja.

Yliopistojen yhteishakujärjestelmä ei sisäl- lä valintajärjestelmää. Valintaan liittyvä pis- telasku ja valinta-ajot tapahtuvat korkeakou- lujen omissa järjestelmissä.

Ammattikorkeakouluihin on koko niiden olemassaolon ajan haettu valtakunnallisissa yhteishauissa. Ammattikorkeakoulukokeilun alkaessa ammattikorkeakouluihin haettiin samassa järjestelmässä ammatillisen koulu- tuksen kanssa. Ammattikorkeakoulujen oma yhteishaku käynnistyi ammattikorkeakoulu- jen vakinaistamisen jälkeen vuonna 1996. Ammattikorkeakoulujen sähköisten hakujär- jestelmien kautta järjestetään vuosittain kah- deksan yhteishakua.

Ammattikorkeakoululain 22 §:n 2 momen- tin mukaan ammattikorkeakoulujen opiskeli- javalinta järjestetään yhteishaun avulla rekis- terilaissa tarkoitettua opiskelijavalintarekiste- riä käyttäen, jollei valtioneuvoston asetuksel- la toisin säädetä. Ammattikorkeakouluihin hakeutumisessa ei käytetä ”päävalinta”- termiä.

Ammattikorkeakoulujen yhteishausta an- netussa valtioneuvoston asetuksessa (1044/2009) säädetään tarkemmin yhteishaun käyttöalasta, aikataulusta, haku- ja valinta-

menettelyistä sekä yhteishaun järjestämisestä.

Ammattikorkeakoulujen yhteishausta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n mukaan yhteishakua käytetään valittaessa opiskelijoita ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin sekä ammatillisesta opettajankoulutuksesta annetussa laissa (356/2003) tarkoitettuun ammatilliseen opettajankoulutukseen. Yhteishakua ei käytetä otettaessa opiskelijoita työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen tai Euroopan unionin rakennerahastoista rahoitettavaan koulutukseen taikka otettaessa siirto-opiskelijoita toisesta ammattikorkeakoulusta tai kaksoistutkintoa suorittavia opiskelijoita. Lisäksi ammattikorkeakoulu voi päättää tietyn aikuiskoulutuksen koulutusohjelman tai vieraskielisen koulutusohjelman jättämisestä yhteishakujärjestelmän ulkopuolelle.

Asetuksen 2 §:n mukaan opetusministeriö vahvistaa vuosittain yhteishaussa noudatettavat aikataulut syksyllä ja keväällä alkavaan koulutukseen. Ammattikorkeakoulujen osalta päätöksessä määritellään erikseen aikataulut 1) nuorten suomen- ja ruotsinkieliseen koulutukseen, 2) nuorten vieraskieliseen koulutukseen, 3) suomen- ja ruotsinkieliseen aikuis- koulutukseen ja 4) suomen- ja ruotsinkieliseen ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen. Ammattikorkeakouluihin on siten neljä erillistä yhteishakua ja valintajärjestelmää. Ammattikorkeakoulujen yhteishakukokonaisuuteen kuuluu lisäksi ammatillisten opettajakorkeakoulujen yhteishaku, jossa haetaan ammatillisen opettajan pätevyyteen johtavaan koulutukseen.

Asetuksen 3 §:n mukaan hakija voi esittää ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen liittyvässä yhteishaussa enintään neljä hakukohdetta ja ammatilliseen opettajankoulutukseen liittyvässä yhteishaussa enintään kaksi hakukohdetta. Hakukohteet otetaan huomioon opiskelijavalinnassa hakijan esittämässä etusijajärjestyksessä. Hakija voi muuttaa hakukohteitaan vain hakuaikana. Ammattikorkeakoulu valitsee hakijan ylimpään hakukohteeseen, johon hänen valintapisteensä riittävät. Hakija voi tulla valituksi varasijalta vain ylempiin hakukohteisiinsa.

Halutessaan hakija voi ottaa paikan vastaan myös ehdollisesti ja jäädä jonottamaan yhtä mieluisempaa vaihtoehtoa, jossa on varasijalla. Valinta on ehdollinen, kunnes ammattikorkeakoulu on tarkistanut hakijan haussa käyttämät todistukset.

Ammattikorkeakoulujen nuorten suomen- ja ruotsinkielisen koulutuksen yhteishaussa järjestetään kevään yhteishaun jälkeen valtakunnallinen täydennysshaku vapaaksi jääneille aloituspaikoille. Ammattikorkeakoulut päättävät itse, osallistuvatko täydennysshakuun. Yhteishaun ulkopuolella ammattikorkeakoulut voivat lisäksi järjestää itsenäisesti lisähakua vapaiksi jääneiden aloituspaikkojen täyttämiseksi.

Opetushallitus vastaa ammattikorkeakoulujen yhteishaun valtakunnallisesta toteutuksesta sekä koulutukseen hakeutumiseen ja valintaan liittyvän valtakunnallisen tiedotuksen järjestämisestä. Yhteishaun alueellisesta toteutuksesta vastaavat ammattikorkeakoulut. Ammattikorkeakoulut huolehtivat hakemusten vastaanottamisesta, käsittelystä ja säilyttämisestä, hakemiseen ja valintaan liittyvästä yleisestä tiedotuksesta sekä muista yhteishaun käytännön järjestelyistä. Ammattikorkeakoulut huolehtivat myös hakijaa koskevien tietojen tallentamisesta hakurekisteriin.

Ammattikorkeakoulujen vieraskielinen aikuiskoulutus, vieraskielinen ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus, Euroopan sosiaalirahastosta rahoitettu koulutus ja työvoimapolitiittinen koulutus eivät kuulu yhteishaun piiriin, vaan niihin haetaan erillishakuina suoraan ammattikorkeakouluun.

Koulutukseen hakeutumisvelvoite työmarkkinatuen ehtona

Työttömyysturvalain (1290/2002) 8 luvussa säädetään työmarkkinatuen erityisistä rajoituksista. Luvun 2 §:n mukaan työmarkkinatukeen ei ole oikeutta työttömyysajalta alle 25-vuotiaalla, joka ei ole suorittanut peruskoulun tai lukion jälkeistä tutkintoon johtavaa, ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta. Työmarkkinatukeen on kuitenkin oikeus sellaisella 18—24-vuotiaalla ammatillista koulutusta vaille olevalla nuorella, jolle ei hänen aktiivisesta työhäustaan ja koulutuk-

seen hakeutumisestaan huolimatta ole kyetty järjestämään työtä, koulutusta tai työllistymistä edistävää palvelua. Työmarkkinatuki-oikeuden säilyttäminen edellyttää, että hän on halukas ottamaan vastaan työtä, koulutusta ja osallistumaan työllistymistä edistäviin palveluihin sekä aktiivisesti ja jatkuvasti hakeutuu tutkintoon johtavaan, ammatillisia valmiuksia antavaan koulutukseen.

Työttömyysetuuden työvoimapolitiittisista edellytyksistä annetun valtioneuvoston asetuksen (1111/2008) 3 §:ssä säädetään tarkemmin ammatilliseen koulutukseen hakeutumisesta. Alle 25-vuotiaan ammatillista koulutusta vailla olevan katsotaan hakeutuvan aktiivisesti koulutukseen, jos hän hakeutuu yhteishaussa vähintään kolmeen sellaiseen tutkintoon johtavaan ammatilliseen koulutukseen, joiden opiskelijaksi ottamisen perusteet hän täyttää. Työmarkkinatuen saamiseksi tulee alle 25-vuotiaan hakea yhteishaussa peruskoulun oppimäärän suoritettuaan toisen asteen ammatilliseen koulutukseen tai ylioppilastutkinnon suoritettuaan hakea ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen tai toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ylioppilastutkinnon suorittaneille varatussa kiintiössä.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan hakeutumisvelvoitteen tarkoituksenmukaisuus arvioidaan. Työ- ja elinkeinoministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö teettivät tutkimuksen, jonka päätehtävänä oli selvittää alle 25-vuotiaiden työmarkkinatukioikeuteen liitetyn koulutukseen hakeutumisvelvoitteen ohjausvaikutukset ja tarkoituksenmukaisuus sekä mahdolliset muutostarpeet. Tutkimus julkistettiin helmikuussa 2012 (työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 3/2012).

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Yliopistolain 38 §:n 1 momentin ja ammattikorkeakoululain 22 §:n 3 momentin mukaan opiskelija voi ottaa vastaan vain yhden yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen valtakunnalliseen yhteishakuun kuuluvan korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan samana lukukautena alkavasta koulutuksesta (ns. yhden paikan säännös). Säännöksen tarkoituksena on ollut turvata mahdollisimman

monelle hakijalle opiskelupaikka. Yhden paikan säännös koskee ainoastaan valtakunnallisessa yhteishaussa mukana olevia koulutuksia, joten muun muassa yliopistojen erillisvalinnat ja ammattikorkeakoulujen vieraskielinen aikuiskoulutus sekä vieraskieliseen ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus jäävät säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Säännös ei myöskään estä ottamasta vastaan toista korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa jonain muuna lukukautena alkavasta koulutuksesta.

1.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Kansainväliseen tarkasteluun valittiin Norja, Ruotsi, Tanska ja Hollanti. Tarkasteltavissa maissa on sekä ammatillisesti että tieteellisesti profiloitunutta korkeakoulutusta, keskitetyt hakujärjestelmät ja kooltaan vertailukelpoiset korkeakoululaitokset.

Tarkastelussa mukana olevat maat eroavat esimerkiksi siinä, minkä ikäisinä korkeakoulutus aloitetaan ja kuinka kauan siirtyminen korkeakoulutukseen soveltuvan pohjakoulutuksen suorittamisen jälkeen kestää. Hidas siirtyminen korkeakoulutukseen on Suomessa muiden Pohjoismaiden tavoin yleistä. Vain alle puolet korkeakouluopiskelijoista siirtyy korkeakoulutukseen välittömästi toisen asteen koulutuksen päättämisen jälkeen. Pohjoismaita koskevan tarkastelun tarkoituksena on selvittää, ovatko maat pyrkineet nopeuttamaan korkeakoulutukseen siirtymistä ja mitä keinoja ne ovat siinä käyttäneet.

Eurostudent IV tutkimukseen osallistuneista 23 maasta ainoastaan Norjassa, Turkissa ja Tanskassa siirtyminen korkeakoulutukseen edeltävän koulutusasteen päättämisen jälkeen kestää kauemmin kuin Suomessa. Suomalaisista korkeakouluopiskelijoista 54 prosenttia oli vastaanottanut opiskelupaikkansa alle vuoden sisällä toisen asteen tutkinnon suorittamisesta (Tanskassa 27 %, Norjassa 46 %, Alankomaissa 80 %). Eurostudent -tutkimuksen mukaan 28 % suomalaisista korkeakouluopiskelijoista oli aloittanut opiskelun kaksi vuotta toisen asteen tutkinnon suorittamisen jälkeen. Tämä osuus on tutkimukseen osallistuneista maista kolmanneksi korkein; vain Tanskassa ja Irlannissa on

enemmän niitä, joilla opintojen aloitukseen kuluu yli kaksi vuotta.

Tarkasteltavana olevat maat eroavat myös siinä, missä määrin valinnan perusteena käytetään edeltävän koulutusasteen todistuksia tai muita todistuksia. Tarkastelun tavoitteena on myös selvittää, missä määrin opiskelijavalinnassa käytetään erilaisia kiintiöitä ja erillisiä hakuja eri hakijaryhmille.

Tanska

Tanskassa kahdeksan yliopistoa antaa tutkimukseen perustuvaa opetusta (universitetsuddannelser) Bolognan prosessin mukaisilla kolmella syklillä. Ensimmäisen syklin yliopistotutkinnot ovat Bachelor -tutkintoja (180 ECTS), toisen syklin tutkinnot Kandidatus (Master) -tutkintoja (120 ECTS) ja kolmannen syklin tutkinnot PhD -tutkintoja (180 ECTS). Kymmenen ammatillisesti suuntautunutta oppilaitosta (erhvervsakademier) tarjoaa kaksivuotisia ohjelmia (erhvervsakademiuuddannelser, 120 ECTS), jotka johtavat profession + AK -tutkintoon. Nämä lyhyet ohjelmat on otettu käyttöön mm. työmarkkinoille siirtymisen nopeuttamiseksi. Kahdeksan ammatillisesti suuntautunutta korkeakoulua (professionshøjskoler) tarjoaa 3-4,5 -vuotisia ohjelmia (professionsbacheloruddannelser, 180—270 ECTS), jotka johtavat professionsbachelor -tutkintoon.

Eurostatin tilastojen mukaan korkeakouluissa opiskeli vuonna 2009 yhteensä noin 234 000 henkilöä ja eritasoisia tutkintoja suoritettiin noin 49 000. Korkeakouluihin haki kevään 2011 yhteishaussa kaikkiaan 186 000 hakijaa ja noin 57 500 valittiin koulutukseen.

Opetusministeriö päättää ammatillisesti suuntautuneen korkeakoulutuksen ja tiedeministeriö yliopistokoulutuksen yleisistä valintaperusteista. Kulttuuriministeriö päättää kirjastoalan koulutuksen, muotoilualan koulutuksen ja arkkitehtikoulutuksen yleisistä valintaperusteista. Korkeakoulut voivat yleisten valintaperusteiden lisäksi asettaa muita valintaperusteita, jotka kuitenkin edellyttävät ministeriön vahvistamista.

Ministeriö asettaa aloituspaikoille maksimimäärän vuosittain. Korkeakoulu voi kuitenkin itse päättää siitä, kuinka monta uutta opiskelijaa se ottaa. Mikäli koulutukseen ei

voi ottaa kaikkia hakijoita, hakijat asetetaan valintaperusteiden mukaisesti paremmuusjärjestykseen ja koulutukseen valitaan korkeimman pistemäärän saaneet hakijat (numerus clausus).

Korkeakoulujen ensimmäisestä syklistä alkavaan koulutukseen haetaan koulutustaan perustuvissa eri kiintiöissä.

Ensimmäisessä ja suurimmassa kiintiössä hakevat Tanskassa toisen asteen tutkinnon suorittaneet (ml. esim. IB ja EB). Valintaperusteena käytetään kelpoisuuden tuottavan päättötodistuksen arvosanojen keskiarvoa sekä hakukohteittain vaihtelevia hakuperusteita. Alle kaksi vuotta sitten toisen asteen tutkinnon suorittaneet hyötyvät siitä, että hakevat nopeasti korkeakoulutukseen, sillä heidän keskiarvonsa kerroin on 1,08. Mikäli hakija ei ole perustellusta syystä (esim. lapsen syntymä, varusmiespalvelus, pitkäaikainen sairaus) voinut hakea korkeakoulutukseen kahden vuoden sisällä, voi hän silti hakea korkeakoululta oikeutta käyttää kerrointa, mikäli tutkinnon suorittamisesta ei ole kulunut yli neljää vuotta. Kerrointa sovelletaan samoin perustein myös muualla kuin Tanskassa suoritettuihin tutkintoarvosanoihin. Ensimmäinen kiintiö voidaan jakaa kahteen osaan (1a ja 1b). Korkeakoulu määrittelee kiintiöiden koon ennakkoon. Eräissä koulutuksissa ilmoitetaan etukäteen, millä arvosanoilla pääsee koulutukseen (garantikvotiet). Ne hakijat, jotka eivät tule valituiksi suoraan, voivat jäädä odottamaan varasijapaikoille ja joissain koulutuksissa myös tulla otetuksi huomioon toisen kiintiön valinnoissa.

Toisessa kiintiössä hakevat 1) muissa EU/ETA maissa suoritettujen tutkinnon perusteella hakevat, 2) hakijat, joilla ei ole toisen asteen tutkintotodistusta sekä 3) hakijat, jotka hakevat koulutukseen toisen asteen tutkinnon, työkokemuksen ja aiemman koulutuksen ml. korkeakouluopintojen perusteella.

Kolmannen kiintiön muodostavat vieras-kielisiin ohjelmiin hakevat EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevat hakijat, jotka tarvitsevat oleskeluluvan. Toisessa ja kolmannessa kiintiössä valintaperusteena voidaan käyttää todistusarvosanoja, valintakokeita, työkoke-
musta tai esimerkiksi motivaatiokirjeitä.

Hakija voi hakea enintään kahdeksaan hakukohteeseen. Hakijan on lisäksi toimitettava

korkeimmalle priorisoimaansa hakukohteeseen niin sanottu priorisointilomake (prioriteeringsskema). Hakija voi muuttaa hakujärjestystä haun päättymiseen saakka. Priorisointijärjestys ei vaikuta hakijan arviointiin, ts. ei tuota esimerkiksi lisäpisteitä.

Korkeakouluhaussa on myös käytössä niin sanottu kolmannen kerran sääntö (3-gangsreglen). Sen mukaan hakija, joka on jo kaksi kertaa aikaisemmin vastaanottanut paikan tutkintoon johtavassa koulutuksessa suorittamatta niistä tutkintoa, sijoitetaan hakijajoukon viimeiseksi ja voi tulla valituksi, jos muita hakijoita ei ole valittavissa. Niin sanottu maisterisäännön mukaisesti (kandidatreglen) toisen syklin korkeakoulututkinnon suorittanut voidaan valita ensimmäisestä syklisestä alkavaan koulutukseen, jos aloituspaikkoja jää käyttämättä.

Hakija voi ottaa vastaan vain yhden paikan yhdellä yhteishakukerralla ja opiskelijalla voi olla kerrallaan vain yksi korkeakoulututkinnon suorittamisoikeus.

Yliopistojen ensimmäisen syklin tutkinnon suorittaneet voivat hakea toisen syklin koulutukseen joko omassa pääaineessaan tai muissa korkeakoulun tai korkeakoulujen yhdessä määrittelemissä maisterivaiheen ohjelmissa. Korkeakoulut valitsevat myös uusia opiskelijoita suorittamaan toisen syklin tutkintoja. Hakeminen näihin koulutuksiin tapahtuu pääsääntöisesti yhtenäisten aikataulujen mukaisesti, mutta hakeminen tapahtuu korkeakoulujen omien ohjeistusten mukaisesti niiden omilla hakulomakkeilla suoraan korkeakouluihin.

Ruotsi

Ruotsissa on 52 yliopistoa ja korkeakoulua, jotka voivat myöntää ruotsalaisia korkeakoulututkintoja (2010). Valtiollisia korkeakouluja on 35. Yliopistoja (universitet) on 14 ja muita korkeakouluja (högskolor) 21. Yhteensä 26 korkeakoulua voi myöntää tutkintoja kaikilla Bolognan prosessin mukaisilla kolmella syklillä. Ensimmäisen syklin yliopistotutkinnot ovat Högskoleexamen ja Kandidat-tutkintoja (120/180 ECTS), toisen syklin tutkinnot Magisterexamen ja Master-tutkintoja (60/120 ECTS) ja kolmannen syklin tutkinnot Lisentiat ja Doktor -tutkintoja (120/240

ECTS). Muut korkeakoulut myöntävät tutkintoja useimmiten kahdella ensimmäisellä syklillä, osa vain tietyillä aloilla.

Korkeakoulututkinnon voi suorittaa koamalla tutkinto yksittäisistä kursseista (fristående kurser) tai koulutusohjelmissa (program). Tietyt, erityisesti ammattiin valmistavat tutkinnot, (yrkesexamen) on kuitenkin mahdollista suorittaa vain koulutusohjelmissa.

Yhteishaku ruotsinkielisiin koulutusohjelmiin ja kursseille järjestetään kaksi kertaa vuodessa, keväisin ja syksyisin. Korkeakouluihin (sekä koulutusohjelmiin että erillisiin kursseihin) haetaan keskitetyn sähköisen hakujärjestelmän kautta (Verket för Högskoleservice, VHS). Lähes kaikki korkeakoulut toteuttavat hakujaan VHS:n kautta, mutta joihinkin koulutuksiin haetaan korkeakoulujen omien hakujärjestelmien kautta.

Yhteishaussa voi hakea samanaikaisesti enintään 20 koulutukseen. Hakijan tulee laittaa hakukohteet prioriteettijärjestykseen. Järjestystä voi muuttaa haun päättymiseen saakka. Haun päättymisen jälkeen yksittäisiä hakukohteita voi vielä poistaa.

Eurostatin mukaan korkeakouluissa opiskeli vuonna 2009 noin 423 000 henkilöä ja eritasoisia tutkintoja suoritettiin noin 59 000. Keväällä 2011 noin 335 000 henkilöä haki korkeakoulutukseen VHS:n kautta. Koulutuspaikan sai noin 270 000 henkilöä. Heistä yli 100 000 on uusia opiskelijoita, joilla ei ole aikaisemmin suoritettua tutkintoa tai opiskeluoikeutta korkeakoulussa. Yleiset kelpoisuusehdot ja opiskelijavalinnan perussäännökset on määritelty laissa. Högskoleverket määrittelee ammatillisesti suuntautuneen korkeakoulutuksen valintaperusteet. Korkeakoulut määrittelevät valintaperusteet muissa koulutuksissa.

Kevästä 2010 alkaen ensimmäisen syklin koulutukseen hakevat on jaettu aiemman koulutustaustan perusteella neljään eri valintaryhmään: (betygsurval). Valintaryhmissä I ja II ovat ruotsalaisen lukion suorittaneet hakijat, ahvenanmaalaiset ja IB/EB-tutkinnon suorittaneet. Ensimmäisessä valintaryhmässä ovat ne hakijat, jotka hakevat pelkästään lukiotodistuksen perusteella ja toisessa valintaryhmässä ne hakijat, joilla on myös muita täydentäviä kursseja, jotka vaikuttavat ansio-

pisteisiin. Valintaryhmässä III ovat ulkomaalaisen todistuksen perusteella ruotsinkielisiin ohjelmiin pyrkivät hakijat. Valintaryhmä III poistuu vuonna 2012 syksyllä alkavan koulutuksen valinnoista alkaen. Hakijaryhmään IV kuuluvat kansankorkeakoulussa suoritettujen opintojen perusteella koulutukseen hakevat (ns. Folkhögskolegruppen).

Valintakiintiöt muotoutuvat koulutusohjelmittain mm. kelpoisten hakijoiden määrien perusteella. Korkeakoulut päättävät itse koulutukseen valittavien määrästä. Valtio ohjaa aloituspaikkamääriä kuitenkin epäsuorasti asettamalla katon opiskelijamäärään perustuvalla valtionrahoituksella.

Laissa on säädetty, että kolmasosa korkeakouluopiskelijoista valitaan aiempien todistusten arvosanojen perusteella. Hakijoille lasketaan ansiopisteet (meritvärde), jotka perustuvat pääasiassa toisen asteen todistuksen arvosanoihin. Tutkinnosta myönnettävät pisteet on skaalattu tutkintojen suorittamisvuoden mukaan. Hakija voi eri hakukohteiden valintaperusteista riippuen saada niissä erilaiset ansiopisteet.

Vaikka suuri osa opiskelijoista valitaan toisen asteen todistusarvosanojen perusteella, myös soveltuvuuskoe (högskoleprovet) on usein käytetty opiskelijavalinnan peruste. Vuosittain noin kolmasosa kaikista opiskelupaikoista jaetaan soveltuvuuskokeen tuloksen perusteella. Taidealoilla koulutukseen valinta perustuu kuitenkin useimmiten muuhun kuin todistusarvosanoihin tai soveltuvuustestiin.

Högskoleprovet on korkeakouluopintoihin vaadittavia tietoja ja taitoja mittaava yleinen, maksullinen testi. Koetta järjestetään vain ruotsin kielellä ja pääsääntöisesti Ruotsissa, vaikka koetta järjestetään myös esim. Maa-riahaminassa ja Vaasassa. Högskoleprovkokeen suorittaminen antaa mahdollisuuden hakea opiskelupaikkaa sekä todistusten perusteella valittavien (betygsurval) että Högskoleprovet -tuloksen perusteella valittavien (provurval) hakukiintiössä.

Syksystä 2010 lähtien matematiikan ja kielten pitkät oppimäärän suorittaminen on tuottanut valintaperusteissa lisäpisteitä.

Norja

Norjan kahdeksan valtion yliopistoa (universitet), yhdeksän eri aloille erikoistunutta tiedekorkeakoulua (vitenskapelige høyskoler) antavat tutkimukseen perustuvaa opetusta Bolognan prosessin mukaisilla kolmella syklillä. Valtion 22 ammatillisesti suuntautunutta korkeakoulua (statlige høyskoler) ja kolme yksityistä ammatillisesti suuntautunutta korkeakoulua tarjoavat pääasiassa kolmevuotisia alempaan korkeakoulututkintoon johtavia koulutuksia. Lisäksi Norjassa on yli kolmekymmentä yksityistä korkeakoulua (private høyskoler) ja kuusi muiden ministeriöiden alaista korkeakoulua. Lukuvuonna 2010–2011 korkeakouluissa oli noin 207 000 opiskelijaa. Noin 90 prosenttia opiskelijoista opiskelee valtion omistamissa korkeakouluissa.

Korkeakoulut päättävät opiskelijamääristä opetus- ja tutkimusministeriön määrällisten tavoitteiden suuntaisesti. Keväällä 2011 korkeakoulujen yhteishaussa oli noin 107 800 hakijaa. Noin 88 400 hakukelpoisesta 85 prosentille tarjottiin opiskelupaikkaa ja heistä noin 60 prosentille ensisijaiseksi asettamaansa koulutuspaikkaa. Noin 41 300 kevään yhteishaussa valittua opiskelijaa aloitti koulutuksen syksyllä 2011.

Kolmivuotisen yleissivistävän toisen asteen koulutuksen hyväksytyt suorittaminen tuottaa yleisen hakukelpoisuuden ensimmäisestä syklistä alkavaan koulutukseen, mikäli koulutukseen sisältyy tietty määrä norjan kielen, englannin kielen, historian, yhteiskunnallisten aineiden, matematiikan ja luonnontieteiden opetusta. Korkeakouluun voi hakea myös yli 23-vuotias hakija, jolla on vähintään viisi vuotta koulutus- tai työelämäkokemusta ja joka voi osoittaa suorittaneensa edellä mainitut eri alojen oppimäärät. Korkeakoulu voi myös ottaa harkintansa mukaan opiskelijaksi yli 25-vuotiaita hakijoita, jotka eivät täytä yleistä hakukelpoisuutta.

Korkeakoulujen valinnat perustuvat pitkälti todistusarvosanoihin. Ministeriö päättää minimivaatimuksista ja oikeudesta käyttää valintakoetta. Korkeakoulut voivat hakea ministeriöltä lupaa asettaa lisävaatimuksia. Valinnoissa käytettävät kiintiöt ja niissä käytettävät valintaperusteet lisäpisteineen määrittel-

lään säädöksissä. Esimerkiksi hakuvuonna korkeintaan 21 vuotta täyttävälle ensimmäistä korkeakoulututkintoa suorittamaan hakeville, joilla on 3-vuotinen toisen asteen tutkinto (videregående opplærning), on oma kiintiönsä (førstegangsvitnemålsvoten). Tästä kiintiöstä tulee todistusarvosanojen perusteella kaikissa koulutuksissa valita 50 % uusista opiskelijoista. Ne hakijat, jotka eivät tule valituiksi tässä kiintiössä, kilpailevat paikoista muiden hakijoiden ryhmässä (50 % aloituspaikoista).

Lisäksi käytössä on myös esimerkiksi sukupuoleen perustuvia kiintiöitä (esim. naisten kiintiö eräissä tekniikan alan koulutuksissa), alueellisia kiintiöitä (oma kiintiö pohjoisnorjalaisille hakijoille) sekä kieli- ja kulttuuri-ryhmiin perustuvia kiintiöitä (saamelaiden kiintiö). Ministeriö voi myös päättää lisäpisteistä koulutusallalla tai alan työmarkkinoilla aliedustetun sukupuolen hakijoille (esim. miehille eläinlääketieteen alalla, naisille luonnontieteiden alalla) tai ikään perustuvista lisäpisteistä.

NUCAS (Norwegian Universities and Colleges Admission Service) ylläpitää korkeakoulujen sähköistä hakujärjestelmää ja koordinoi yhteishakua. Yhteishaussa korkeakouluihin haetaan yhteisellä hakulomakkeella. Yhteishaussa on eri hakuaikoja. Ensimmäinen hakuaika koskee vain eräitä korkeakouluja ja koulutuksia sekä hakijoita, jotka hakevat koulutukseen aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisen, IB-tutkinnon ja ulkomailla toisen asteen koulutuksen suorittamisen perusteella.

Hakija voi yhteishaussa asettaa korkeintaan 10 koulutusta ensisijaisuusjärjestykseen. Hakija ei voi lisätä uusia hakutoiveita hakuajan päättymisen jälkeen, mutta hän voi muuttaa koulutusten ensisijaisuusjärjestystä heinäkuun alkuun saakka.

Yhteishaun opiskelijavalinnan tulosten julkistamisen yhteydessä ilmoitetaan täyttämättä jääneistä paikoista ns. jäännekorilla (restetorget). Täyttämättä jääneille paikoille järjestetään välittömästi varsinaisen yhteishaun tulosten varmistumisen jälkeen valtakunnallinen täydennyshaku ja lisähakuja.

Ulkomaalaisille suunnatut haut järjestetään erikseen. Koulutuksen laadunvarmistusorganisaatio NOKUT kokoaa ulkomaalaisten ha-

kijoiden hakukelpoisuutta koskevat maakohittaiset minimivaatimukset (GSU-list, Higher Education Entrance Qualification for foreign applicants). Korkeakoulut voivat lisäksi asettaa omia koulutuskohtaisia pääsyvaatimuksia. Korkeakoulut päättävät maisterivaiheen opiskelijavalinnan valintaperusteista.

Hollanti

Hollannin korkeakoulujärjestelmä muodostuu valtion rahoittamista yliopistokoulutusta (wetenschappelijk onderwijs, WO) tarjoavasta 14 yliopistosta ja ammatillista korkeakoulutusta (hoger beroepsonderwijs, HBO) tarjoavasta 39 korkeakoulusta (hogescholen). Yksi yliopistoista on avoin yliopisto. Hollannissa on lisäksi kymmeniä yksityisiä oppilaitoksia, jotka antavat korkeakoulutasoista koulutusta.

Yliopistoissa on noin 240 000 opiskelijaa ja ammatillisesti suuntautuneissa korkeakouluissa noin 420 000 opiskelijaa (2011). Hollannissa ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden osuus kaikista korkeakoulu-opiskelijoista on kasvanut voimakkaasti. Maisteriohjelmissä ulkomaalaisia opiskelijoita on miltei viidennes kaikista opiskelijoista.

Yliopistot myöntävät tutkintoja kaikilla Bolognan prosessin mukaisella kolmella syklillä (Bachelor 180 ECTS, Master 60-120 ECTS ja PhD). Ammatillisesti suuntautuneissa korkeakouluissa on ensimmäisen (240 ECTS) ja toisen syklin tutkintoon johtavia ohjelmia (60—120 ECTS) sekä lisäksi ensimmäiselle syklille sijoittuvia kaksivuotisia associate degree (AD)-tutkintoon johtavia ohjelmia.

Edeltävä koulutus ohjaa pitkälti korkeakoulutukseen sijoittumista. Yleissivistävän toisen asteen koulutuksen (wetenschappelijk onderwijs VWO) suorittaminen tuottaa kelpoisuuden yliopisto-opintoihin. Yliopistoihin voi siirtyä myös, mikäli on suorittanut ensimmäisen vuoden ammatillisesti suuntautuneessa korkeakoulussa hyväksytysti (propedeuse). VWO sekä ammatillisesti suuntautuneet toisen asteen koulutukset (HAVO- ja MBO) tuottavat kelpoisuuden ammatillisesti suuntautuneisiin korkeakouluihin. Niillä yli 21-vuotiailla, joilla ei ole päättötodistusta toiselta asteelta, on mahdollisuus suorittaa

pääsykoe (colloquium doctum) tai osoittaa osaamisensa näytöin. Avoimeen yliopistoon ei ole pääsyvaatimuksia.

Tietyn arvosanatason toisen asteen tutkinossa suorittaneet voivat valita, missä korkeakoulussa ja missä ohjelmassa he aloittavat opintonsa. Yliopistot voivat asettaa muille hakijoille valintakriteerejä. Korkeintaan puolet muista paikoista voidaan täyttää yliopistojen omien valintaperusteiden mukaisesti. Mikäli yliopisto ei aseta omia valintakriteerejä, hakukelpoisuuden täyttävät valitaan arpomalla. Hyvä koulumenestys edeltävällä asteella parantaa sisäänpääsymahdollisuuksia myös arvonnassa. Aloituspaiikkojen määrää säädelään tietyillä aloilla, kuten lääketieteessä, eläinlääketieteessä, hammaslääketieteessä, biotieteissä, journalismissa ja fysioterapiassa. Ammatillisesti suuntautuneissa korkeakouluissa on yleisten kelpoisuusvaatimusten lisäksi muista ministeriön päätöksellä vahvistettuja tai korkeakoulujen asettamia valintakriteerejä.

Korkeakouluihin on vuodesta 2009 lähtien haettu yhteishaussa. Yhteishakua koordinoi korkeakoulujen perustama ja ylläpitämä Studielink-organisaatio.

Hollanti haluaa edelleen edistää kansainvälisten opiskelijoiden pääsyä korkeakoulutukseen ns. punaisen maton aloitteella. Ulkomaalaiset hakijat hakevat samassa yhteishaussa kuin hollantilaiset hakijat.

1.3 Nykytilan arviointi

Korkeakoulutukseen siirtyminen

Taloukasvun ja hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää työikäisen väestön työllisyysasteen kasvattamista. Työuran alkupäässä ei ole tapahtunut positiivista kehitystä siitä huolimatta, että koulutusjärjestelmässä on 2000-luvulla tehty useita tutkintojen suorittamisen lyhentämiseen tähtäviä uudistuksia, kuten tutkinonuudistus, tutkintojen mitoituksen uudelleen tarkastelu, opintoaikojen rajaaminen, henkilökohtaisten opintosuunnitelmien käyttöönotto, toimet aiemmin hankitun osaamisen tunnustamiseksi sekä opintotuen uudistukset. Myöskään siirtymäaikaa toiselta asteelta korkeakoulutukseen ei ole saatu lyhennettyä, vaikka myös tämän tavoit-

teen saavuttamiseksi on työskennelty monin tavoin. Uudistukset ovat toisaalta melko uusia, joten niiden vaikutukset voivat näkyä vasta myöhemmin. Myös Korkeakoulujen arviointineuvosto totesi vuonna 2010 tekevänsä tutkinonuudistuksen arvioinnissa, että tutkinonuudistuksen osatavoitteiden toteutumisen arvioiminen on vielä liian varhaista.

Suomessa työmarkkinoille siirtymistä tutkinon suorittaneena myöhentää keskimäärin pitkien opiskeluaikojen ohella myös kansainvälisesti vertailtuna myöhäinen opintoihin siirtyminen. Suomessa korkeakouluopintojen aloittamisien mediaani on 21,4 vuotta, mikä on OECD-maiden neljänneksi korkein. Suomalaisista 20–29-vuotiaista nuorista yli 40 prosenttia on koulutuksessa, mikä on OECD:n korkein osuus; OECD:n keskiarvo on 25 prosenttia. Kun otetaan huomioon, että nuorissa ikäluokissa Suomi sijoittuu korkeasteen tutkinon suorittaneiden ikäluokkasuuden osalta OECD-vertailun keskitasolle, on osuus erittäin huomattava. Vuonna 2009 Suomessa korkea-asteen tutkinon oli 25-34-vuotiaista suorittanut 39 % ikäluokasta ja sijoitus OECD-maiden vertailussa oli 18.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on seurannut uusien ylioppilaiden sijoittumista korkeakoulutukseen. Ylioppilastutkinon suorittaneista noin kolme neljäsosaa hakee välittömästi korkeakoulutukseen. Heistä alle 40 prosenttia tulee valituksi. Yliopistojen uusista opiskelijoista vain runsas kolmannes ja ammattikorkeakoulujen uusista opiskelijoista vajaa viidennes on uusia ylioppilaita. OECD suositti Suomelle vuonna 2008, että opiskelijavalinnan tulisi perustua enemmän todistusvalintoihin ja, että avoimen korkeakoulutuksen kautta koulutukseen pääsyä edistetään. Lisäksi OECD ehdotti, että Suomi lisäisi väliaikaisesti korkeakoulujen aloituspaikkoja niillä aloilla, joilla kysyntää on eniten ja, että Suomi tukisi toisen asteen päättävien opiskelua ulkomaisissa yliopistoissa.

Uusia ylioppilaita valmistuu vuosittain runsaat 33 000 ja ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa aloittaa yli 56 000 opiskelijaa. Ylioppilasikäluokkaan suhteutettuna aloituspaikkoja on siis noin puolitoistakertaisesti. Aloituspaikkojen määrää ei voida ikäluokakehitys huomioon ottaen kasvattaa. Aloitus-

paikkojen määrän vähentämiseen kohdistuu tällä hetkellä jollain aloilla erityisesti ammattikorkeakouluissa paineita. Vähennyksistä huolimatta aloituspaikkojen suhde ikäluokan kokoon ei pienene.

Uudet korkeakouluopiskelijat

Samoissa korkeakoulujen yhteishauissa hakevat sekä ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakevat että ne, joilla jo on kokemusta korkeakouluopiskelusta. Tilanne näkyy esimerkiksi Helsingin yliopistossa teetetystä selvityksessä seuraavasti: opiskelijoiksi valituista vuonna 2009 noin 60 prosenttia on aidosti uusia opiskelijoita, 27 prosentilla on opiskelu-oikeus korkeakoulussa ja noin 13 prosentilla on jo aikaisemmin suoritettu korkeakoulututkinto. Tampereen yliopistossa oli vuoden 2006 tilastotietojen mukaan noin 70 prosenttia sellaisia aidosti uusia hakijoita, joilla ei hakuhetkellä ollut aiempaa korkeakoulututkintoa tai opiskelupaikkaa korkeakoulussa. Yliopistoon kirjoittautuneista uu-

sista opiskelijoista aidosti uusia oli päävalinnoissa alle 60 prosenttia. Mikäli erillisvalinnat otetaan huomioon, aidosti uusien osuus laskee noin 50 prosenttiin. Samaa tilannetta kuvaa tuore Itä-Suomen yliopistossa tehty selvitys, jonka mukaan Joensuun ja Kuopion yliopistoissa vuonna 2009 aloittaneista 30 prosentilla oli kokemusta yliopistopinnoista ennen nykyisen koulutuksen aloittamista.

Tilastokeskus on koonnut tietoa hakijoista, joilla on joko korkeakoulututkinto tai korkeakoulututkintoon johtava opiskelupaikka tai molemmat. Selvitys on tehty vuonna 2009 hakeneista ja paikan vastaanottaneista siten, että aineistosta on poistettu maisteriohjelmien ja ylempien ammattikorkeakoulututkintojen hakijat. Selvityksen perusteella vaikuttaa, että tämä hakijaryhmä ei menesty ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaansa hakevia paremmin. Noin kahdeksalla prosentilla uusista opiskelijoista on ainakin yksi aikaisempi korkeakoulututkinto.

Vain ensimmäisestä syklistä alkava tutkintoon johtava koulutus	Muut kuin ensikertalaiset hakeneista %	Muut kuin ensikertalaiset opiskelupaikan vastaanottaneet yhteensä %	Opiskelupaikan vastaanottaneista ne, joilla on jo jokin kk-tutkinto, %
Yliopistot	37,5	37,1	11,9
Ammattikorkeakoulut	16,5	18,1	5,4
Yhteensä	-	25,1	7,8

(Lähde: Opetushallitus, ammattikorkeakoulujen hakurekisteri sekä yliopistojen hakurekisteri. Tilastokeskus, tutkintorekisteri sekä opiskelijavuosiaineisto)

Hanna Norin väitöskirjatutkimuksessa (Turun yliopisto, 2011) hakijan iällä oli muista taustatekijöistä riippumaton vaikutus opiskelemaan pääsyyn siten, että todennäköisyys päästä opiskelijaksi väheni hakijan iän kohotessa. Vuoden 2003 opiskelijavalinnoissa parhaiten opiskelemaan pääsivät tutkimuksen mukaan kaikkein nuorimmat, alle 20-vuotiaat hakijat, jotka useimmiten olivat saman kevään ylioppilaita. Hakijoilla, joilla oli aiempaa koulutusta, vain korkea-asteella tehdyt

suoritukset paransivat sisäänpääsymahdollisuuksia.

Korkeakouluun hakeutuvissa on iältään, tavoitteiltaan ja toiveiltaan eri tavoin profiloituneita opiskelijoita, joille tulisi löytää oikeat kanavat hakeutua koulutukseen ja suorittaa opintoja. Osa korkeakoulutukseen hakevista haluaa suorittaa kokonaisen korkeakoulututkinnon, osan tarkoituksena on vaihtaa koulutusala, siirtyä korkeakoulusta toiseen tai suorittaa vain tutkinnon osia. Lähtökohtien erilaisuudesta huolimatta nämä haki-

jat hakevat pitkälti samoissa yhteishauissa suorittamaan kokonaista tutkintoa.

Suurin haaste opiskelijavalinnan kehittämisessä on se, kuinka korkeakouluihin saataisiin enemmän aidosti uusia opiskelijoita. Tutkimusten ja tilastojen perusteella voidaan arvioida, ettei ikään perustuva suosiminen ole yhdenvertaisuuden näkökulmasta perusteltua. Opiskelijavalintojen kehittämisen haaste on osittain rakenteellinen, sillä vain kaksi kolmasosaa ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin valituista on valittu suorittamaan ensimmäistä korkeakoulututkintoaan. Runsaalla kolmasosalla on jo aiemmin suoritettu korkeakoulututkinto tai yksi tai useampia opiskeluoikeuksia korkeakoulussa, mikä vähentää ensikertaa opiskelijaksi pyrkivien mahdollisuuksia päästä korkeakoulutukseen.

Korkeakoulujen välinen ja sisäinen siirtyminen tulisi ohjata lähtökohtaisesti tapahtuvaksi yhteishaun ulkopuolella, jolloin opintojen aikainen siirtyminen ei veisi aloituspaikkoja ensimmäistä opiskelupaikkaa hakevilta. Lisäksi korkeakoulujen koulutustarjontaa pitäisi kehittää siten, että osaamisen päivittämiseksi olisi houkuttelevampia vaihtoehtoja kuin hakeutuminen tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Hakukelpoisuus

Laissa säädetty kelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin poikkeaa jonkin verran yliopistolain kelpoisuussäännöksestä. Ammattikorkeakouluihin ovat suoraan lain perusteella kelpoisia myös lukion oppimäärän suorittaneet. Lisäksi alle kolmevuotisen ammatillisen perustutkinnon suorittaneet henkilöt ovat kelpoisia vastaavan alan ammattikorkeakouluopintoihin. Kahden korkeakoulusektorin erilaisiin kelpoisuussäännöksiin ei ole erityisiä perusteita. Kelpoisuussäännösten yhdenmukaistaminen olisi tarkoituksenmukaista koulutusneuvonnan selkeyden ja myös korkeakoulujen yhteisen yhteishaun toimivuuden turvaamiseksi.

Korkeakoulujen yhteishaut

Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen sähköisten hakujärjestelmien kautta järjestetään vuosittain yhteensä kymmenen yhteis-

hakua tutkintoon johtavaan koulutukseen. Keväällä 2009 ammattikorkeakoulujen vieraskieliseen koulutukseen haettiin tammi-kuussa, suomen- ja ruotsinkieliseen nuorten koulutukseen maaliskuun viimeisellä viikolla ja huhtikuun ensimmäisellä viikolla, aikuis-koulutukseen huhtikuun kahdella viimeisellä viikolla ja yliopistoihin helmikuun alusta huhtikuun loppuun kestävässä yhteishaussa.

Yliopistojen sähköinen hakujärjestelmä otettiin käyttöön syksyllä 2008. Sähköisen yhteishaun käyttöönotto yliopistoissa kasvatti sekä hakemusmääriä että hakijamääriä. Valtakunnallisen yhteishaun toteuttaminen keväällä 2009 yhtenäisti yliopistojen hakuajkoja. Tätä ennen kaikilla yhteishauilla oli oma erillinen aikataulunsa. Vuonna 2010 yhteensovitetiin lisäksi ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen hakuajat siten, että yliopistoihin ja ammattikorkeakoulujen nuorten ja aikuis-ten suomenkieliseen ja ruotsinkieliseen koulutukseen sekä ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen haettiin samassa yhteishaun aikataulussa. Sähköiset hakujärjestelmät, niiden kautta toteutettavat yhteishaut ja hakuajataulujen yhtenäistäminen ovat tuoneet koulutustarjontaa näkyvämmäksi, selkeyttäneet hakemiseen liittyviä käytäntöjä ja parantaneet sähköisen asioinnin mahdollisuuksia eri yhteishakujen sisällä.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteishakujen erillisyyttä johtaa kuitenkin siihen, että koulutustarjonnasta ei muodostu selkeää kokonaiskuvaa hakijalle. Eri yhteishakuja palvelevat pääsääntöisesti eri tietojärjestelmät ja niihin on järjestetty koulutustarjontatiedon esittäminen erikseen. Erilaiset hakukäytännöt esimerkiksi hakukohteiden enimmäismäärän ja hakutoiveiden priorisoinnin suhteen voivat aiheuttaa hakijoille ongelmia.

Hakemiseen liittyvää neuvontaa annetaan pääsääntöisesti hakukohteen korkeakoulusta. Ammattikorkeakoulujen yhteishauissa neuvontaa annetaan keskitetysti ensimmäisen hakutoiveen korkeakouluista. Yliopistojen yhteishauilla on lisäksi valtakunnallinen yliopistohaun neuvontapalvelu. Myös muut palveluratkaisut hakijoille ja muille järjestelmiä käyttäville, kuten korkeakoulujen henkilökunnalle ja ohjaushenkilöstölle, ovat eri sektoreilla ja yhteishauissa erilaisia esimerkiksi hakemusten liitteiden toimittami-

sen, täydennyspyyntöjen ja korkeakoulukelpoisuuden tarkistamisen sekä hakijoille lähetettävien ilmoitusten osalta.

Eri yhteishakujen yhteydessä kerätään pääsääntöisesti samoja tietoja. Hakemisen helpottamiseksi hakulomakkeet tulisi yhdistää ja käytäntöjä, kuten priorisointikäytäntöjä yhdenmukaistaa.

Opetushallitus on vastannut valtakunnallisista haku- ja valintajärjestelmistä aina 1970-luvulta alkaen. Vallitsevana tietojärjestelmien kehitystapana on ollut itsenäisten tietojärjestelmien luominen aina kulloiseenkin toiminnan tarpeeseen. Tämä tietojärjestelmien kehittämismalli on johtanut tilanteeseen, jossa samankaltaista prosessia ja toiminnallisuustarvetta varten on luotu useita päällekkäisiä tietojärjestelmiä eri koulutusasteiden ja koulutusmuotojen tarpeisiin. Ammattikorkeakoulujen valintoja hoidetaan viidellä erillisellä järjestelmällä, joiden toiminnallisuus on keskenään hyvin samanlaista. Tämän kaltaisen tietojärjestelmien kehittämistapa on ollut käytössä aina viime päiviin saakka.

Korkeakoulujen haku- ja valintajärjestelmäkokonaisuus on muodostunut pitkän ajanjakson kuluessa 1990-luvulta alkaen. Korkeakoulujen valintajärjestelmäkokonaisuus muodostuu eri aikoina käyttöön otetuista kokonaisuuksista.

Siirtyminen sähköisiin hakupalveluihin on tuottanut säästöjä koulutuksen järjestäjille sekä hakijoille. Tuottavuuden parantaminen edelleen edellyttää merkittäviä toimintatapamuutoksia prosessin osalta, yhtenäisten tieto- ja käsittemallien käyttöönottoa sekä uudistettavia valintoja tukevia tietojärjestelmiä.

Opetushallituksen nykyinen tietojärjestelmäkokonaisuus rakentuu vanhanaikaisen arkkitehtuurin varaan, jossa tarvittavat toiminnot sekä prosessit on ohjelmoitu sovelluksen sisään muiden järjestelmien ulottumattomiin sekä vaikeasti muutettaviksi. Lisäksi käytettävä tietomalli on järjestelmäkohmainen.

Lopputuloksena on ollut toiminnallisesti sekä arkkitehtuurisesti päällekkäinen tietojärjestelmäkokonaisuus, jossa kuhunkin erilliseen eri elinkaaren vaiheessa olevan järjestelmään kohdistuu erilliset integraatio-, ylläpito-, kehittämis-, hallinta- ja tietoturvapalvelut. Lisäksi jokaiseen järjestelmään on luotu

omat käyttöliittymä-, sovellus- ja tietokantakerrokset. Järjestelmäkokonaisuuden kustannustehokas, yhtenäinen ja ketterä kehittäminen on myös erittäin vaikeaa ja tehotonta. Nykyinen kokonaisuus ei myöskään vastaa tämän päivän tietojärjestelmiin kohdistuviin tarpeisiin ja haasteisiin.

Erillisten hakujärjestelmien ylläpito ja kehittäminen ei ole korkeakoulupoliittisesti eikä kustannustehokkuuden kannalta perusteltua. Ajankohta järjestelmien uudistamiseen on otollinen. Opetushallituksen järjestelmäkokonaisuus on tilanteessa, jossa nykyisiin järjestelmiin ei ole kustannustehokasta toteuttaa valintojen uudistuksen vaatimaa toiminnallisuutta.

Opiskelijaksi ottaminen liittyy valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden ohella korkeakoulujen omiin tietojärjestelmiin. Opiskelijaksi ottaminen alkaa koulutustarjonnan esittämisestä, jossa tietolähteenä ovat korkeakoulujen toiminnan suunnittelun tai koulutustarjonnan tietovarannot. Keskeisin liitos on uusien opiskelijoiden tuominen valtakunnallisesta opiskelijavalintarekisteristä korkeakoulujen opiskelijarekistereihin. Lisäksi opiskelijavalinnoissa tarvitaan korkeakoulujen rekistereissä olevia tietoja hakijoiden tutkinnoista ja muista opintosuorituksista. Korkeakoulujen tietojärjestelmät ovat erilaisia eri korkeakouluissa.

Laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta (634/2011, jäljempänä tietohallintolaki) tuli voimaan 1.9.2011. Julkisen hallinnon tietojärjestelmiä on lain mukaan kehitettävä siten, että edistetään ja varmistetaan tiedon yhteentoimivuutta. Tällä tarkoitetaan tietojärjestelmien teknistä ja tietosisällöllistä yhteentoimivuutta muiden julkisen hallinnon viranomaisten tietojärjestelmien kanssa silloin, kun järjestelmät käyttävät samoja tietoja. Tietohallintolaki koskee kaikkia viranomaisia kuten opetus- ja kulttuuriministeriötä ja opiskelijavalinnoissa keskeisessä roolissa toimivaa Opetushallitusta. Korkeakoulut ovat pääsääntöisesti tietohallintolain ulkopuolella, mutta opiskelijavalinnoissa viranomaisten osallistumisen myötä tietohallintolain vaatimukset on otettava huomioon myös korkeakoulujen tietojärjestelmien yhteentoimivuuden näkökulmasta.

Opetustoimen alueella on meneillään kaksi toisiaan täydentävää merkittävää hanketta: valtiovarainministeriön koordinoimaan SA-De-ohjelmaan kuuluva opetus- ja kulttuuriministeriön Oppijan verkkopalvelut -hanke ja opetustoimen ohella myös koko korkeakoulujen toimintaan kohdistuva korkeakoulujen sekä opetus- ja kulttuuriministeriön yhteinen RAKETTI-hanke (Rakenteellisen kehittämisen tukena tietohallinto). Oppijan verkkopalvelut tuottavat keskitettyjä verkkopalveluja kansalaisten käyttöön koko koulutusjärjestelmän osalta, mutta sen ensisijainen kohdealue on muu kuin korkeakoulutus. RAKETTI-hanke liittyy korkeakoulujen tietojärjestelmien kehittämiseen sekä korkeakoulujen ja viranomaisten väliseen tiedon yhteentoimivuuteen. Raketti myös kehittää ja organisoii korkeakoulutasolla sitä tietoa ja toimintaa, jota Oppijan verkkopalvelut voivat hyödyntää.

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Vuonna 2000 käyttöön otetulla yhden uuden opiskelupaikan säännöksellä on tavoiteltu valintaprosessin sujuvuutta ja opiskelupaikkojen tehokasta käyttöä. Yhden opiskelupaikan säännöksen mukaisesti vuosina 2000—2008 oli mahdollista ottaa vastaan vain yksi paikka lukuvuoden aikana. Vuonna 2009 yhden opiskelupaikan säännös kytkettiin yhteishakuun. Korkeakoulujen sähköisen haku- ja valintajärjestelmän kautta on mahdollista ottaa vastaan vain yksi yhteishakuun kuuluva opiskelupaikka lukukaudessa. Korkeakoulupaikan vastaanottanut on lisäksi voinut ottaa paikkoja vastaan yhteishaun ulkopuolisissa erillisissä hakuväylissä.

Yli 10 prosenttia opiskelijaksi hyväksytyistä ei ota saamaansa opiskelupaikkaa vastaan. Opiskelupaikkoja jää vastaanottamatta esimerkiksi sen vuoksi, että sama opiskelija on eri yhteishauissa ja muissa valinnoissa voinut tulla hyväksytyksi useaan paikkaan yhtä aikaa. Opiskelupaikan vastaanottaneista osa ilmoittautuu ensimmäisenä opiskeluvuonnaan poissaolevaksi. Poissaolevaksi ilmoittautumisen syyt ovat erilaisia: aiempien opintojen loppuun suorittaminen, perhevapaat ja erityisesti juuri toisen asteen päättäneiden

osalta varusmiespalvelus. Opiskelupaikan vastaanottamatta jättäneiden ja poissaolevaksi ilmoittautuneiden tilalle hyväksytään usein uusia opiskelijoita varasijoilta.

Koulutukseen hakeutumisvelvoite työmarkkinatuen ehtona

Voimassa olevan työttömyysturvalain mukaan alle 25-vuotiaan ammatillista koulutusta vaille olevan henkilön työmarkkinatuen saamisen ehtona on aktiivinen hakeutuminen koulutukseen. Säännöstä on kritisoitu erityisesti ammattikorkeakouluihin hakeutumisen osalta, sillä sen on katsottu lisäävän sellaisten valintakokeisiin osallistuvien määrää, joilla ei ole halua tulla valituksi ja työllistävän siten tarpeettomasti korkeakouluja. Lisäksi säännöksen on katsottu lisäävän epämotivoituneiden opiskelijoiden määrää ja sitä kautta lisäävän opintojen keskeyttämistä.

Helmikuussa 2012 julkistetun työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön teettämän arviointitutkimuksen mukaan suuri osa nuorista ei hakeudu koulutukseen velvoitteen mukaisesti. Tutkimuksen mukaan opintojen keskeyttäminen on yleistä etenkin toisen asteen koulutuksessa, mutta velvoitteen ei nähdä merkittävästi lisäävän keskeyttämistä. Tutkimuksen mukaan hakovelvoitteen muotoon ollaan yleisesti tyytymättömiä. Tutkijat ehdottavat työmarkkinatuen edellytyksenä olevien hakeutumisehtojen lieventämistä ja hakeutumisvelvoitteen muuttamista nuoren yksilöllisen tilanteen huomioivaksi. Myös koulutukseen hakeutumisvelvoitteeseen liittyviä työmarkkinatuen myöntämisen ja seurannan käytäntöjä tulisi yksinkertaistaa ja käyttää vapautuvia resursseja vaikuttavammin nuorten neuvontaan ja ohjaukseen. Ehdotusten mukaan koulutukseen hakeutumisvelvoitteen toteuttamisessa tulisi sallia nuorten elämäntilanteen mukaisesti myös muut vaihtoehdot kuin yhteishaussa olevat koulutusvaihtoehdot. Koulutukseen hakeutumisvelvoitetta olisi tutkimuksen mukaan muutettava siten, että sen täyttämiseksi käytettäisiin nykyistä enemmän työssäoppimispainotteisia koulutuksia sekä muita nuorten tilanteisiin soveltuvia palveluita.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on osaltaan vaikuttaa korkeakouluopintojen aloittamisiin alenemiseen ja opiskelupaikkojen parempaan kohdentumiseen ja tätä kautta koulutusjärjestelmän tehostumiseen, korkeakoulutuksesta työmarkkinoille siirtymisen nopeutumiseen ja työllisyysasteen kohoamiseen.

Korkeakouluopintoihin pääsyä halutaan sujuvoittaa edistämällä ilman korkeakoulu- paikkaa olevien mahdollisuuksia hakea ja päästä korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaansa hakeva tulisi valituksi korkeakouluun. Tavoitteena on siten vaikuttaa koulutuksen tasa-arvoisuuden lisääntymiseen, kun periytyväksi havaittu korkeakoulutus olisi yhä useamman saatavilla. Esityksen tavoitteena on myös osaltaan edistää hallitusohjelman mukaisen nuorten yhteiskuntatakuun toteutumista.

Korkeakoulujen opiskelijahaun tietojärjestelmien uudistamisen tavoitteena on yhdistää hakujärjestelmä sekä opiskelua ja koulutustarjontaa koskevat tiedot hakijan ja opinto-ohjauksen näkökulmasta selkeäksi kokonaisuudeksi. Tietojärjestelmien uudistamisella tavoitellaan myös tuottavuushyötyä.

2.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakevien aseman parantaminen

Ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakevien asemaa opiskelijavalinnoissa voidaan parantaa kehittämällä korkeakoulujen valintaperusteita ja valintatapoja siten, että ne eivät lähtökohtaisesti asettaisi ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakevia tai juuri toiselta asteelta valmistuneita muita heikompaan asemaan.

Korkeakoulut voivat kehittää edelleen valintatapojaan esimerkiksi painottamalla valintoja ylioppilastutkinnon perusteella tapahtuvaksi, vaihtamalla valintakoevaatimuksia ja -materiaalia vuosittain ja julkaisemalla ne

mahdollisimman myöhään sekä suosimalla erilaisia soveltuvuutta ja motivaatiota mittaavia valintatapoja kirjallisuuskuulusteluiden sijaan.

Osana korkeakoulujen valintaperusteita on käytetty ja edelleen käytetään lisäpisteitä mm. juuri toiselta asteelta valmistuneille. Lisäpisteiden antamisella on pyritty parantamaan juuri toiselta asteelta valmistuneiden suhteellista asemaa. Valintatapoihin kohdistuvat toimenpiteet sen sijaan pyrkivät poistamaan ensimmäistä kertaa hakevien suhteellista asemaa heikentäviä tekijöitä. Valintaperusteita ja -tapoja koskeva päätösvalta on korkeakouluilla.

Opiskelijavalintaa kehittämällä ei kuitenkaan voida merkittävästi vaikuttaa opiskelupaikkoihin kohdistuvan kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen ongelmiin, jotka ovat olleet pitkään huomion kohteena eräillä aloilla. Hakijapainetta korkean vetovoiman hakukohteisiin on pyritty alentamaan kehittämällä hakeutumisen ja opintojen ohjaamista erityisesti toisella asteella. Ohjaamisessa ei ole kyse vain realististen mahdollisuuksien kartoittamisesta vaan erilaisten vaihtoehtojen tekemisestä tunnetuiksi.

Ohjaus- ja neuvontapalvelut eri oppilaitosmuodoissa ja koulutusasteilla vaikuttavat siihen, kuinka hyvin oppilaat ja opiskelijat pystyvät tekemään realistisia koulutusvalintoja ja siirtymään koulutusasteelta toiselle. Opintojen ohjauksessa tulisi pyrkiä jatkuvuuteen ja siihen tulisi koulutusasteelta toiselle siirryttäessä kiinnittää erityistä huomiota. Toisen asteen opinto-ohjauksen tehostamisella pystytään tukemaan jatko opiskeluun hakeutumista ja onnistuneita valintoja sekä ehkäisemään opintojen etenemisen ongelmia ja opintojen pitkittymistä korkea-asteella. Toisen asteen opinto-ohjausta tukemaan tarvitaan nykyistä tiiviimpää toisen asteen oppilaitosten ja korkeakoulujen yhteistyötä.

Myös korkeakoulut kehittävät hakeutumisen ohjaamista opiskelijavalintojen kehittämisen rinnalla. Ohjaamiseen osallistuu korkeakoululaitoksen ulkopuolisia tahoja muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalta ja työ- ja elinkeinoministeriön toimialalta.

Valintatapojen ja valintaperusteiden sekä ohjauksen kehittämisen lisäksi ensimmäistä

korkeakoulupaikkaansa hakevien pääsyä korkeakouluihin voidaan edistää myös kehittämällä joustavia siirtymäjärjestelyjä korkeakoulujen sisällä ja välillä niille opiskelijoille, joilla on jo opiskelupaikka korkeakoulussa ja jotka opintojensa aikana tai tutkinnon suoritettuaan haluavat siirtyä jatkamaan opintojaan aiempien opintosuoritustensa pohjalta toisessa koulutuksessa. Korkeakoulujen sisäinen ja korkeakoulujen välinen siirtyminen edellyttää pääsääntöisesti hakijan aiemmalta koulutukselta ja haettavalta koulutukselta riittävää sisällöllistä vastaavuutta.

Joustavien siirtymäjärjestelyiden ohella nykyistä laajemmat hakukohteet voisivat vähentää jo opiskelupaikan omaavien hakeutumista uuteen koulutukseen. Monet yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat jo kehittämässä opiskelijavalintojaan siten, että opiskelijat otetaan yksittäisen pääaineen tai koulutusohjelman sijaan laajempiin kokonaisuuksiin, jolloin tarkempi suuntautuminen valitaan vasta opintojen aikana. Korkeakoulut tulisivat jatkossakin säilyttämään tarkemmin rajattuja hakukohteita aloilla, joissa työelämän ammatit edellyttävät tutkinnolta tarkkaan määriteltyä sisältöä.

Nykyisen keinovalikoiman ja joustavien siirtymäjärjestelyiden kehittämisen lisäksi ensimmäistä kertaa korkeakoulutukseen hakeutuvien asemaa voitaisiin parantaa mahdollistamalla hakijoiden ryhmittely aiemmin suoritettun korkeakoulututkinnon tai vastaanotetun opiskelupaikan perusteella.

Vaihtoehtoisesti ryhmittely voisi perustua vain voimassa olevaan opiskeluoikeuteen, jolloin opiskeluoikeudesta luopuminen mahdollistaisi valituksen ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakevien ryhmässä. Voimassaolevaan opiskeluoikeuteen perustuva ryhmittely ei kuitenkaan estäisi ottamasta opiskelupaikkaa vastaan tilanteessa, jossa ei ole tarkoitukseen suorittaa koko tutkintoa eikä siten mahdollistaisi esityksen tavoitteiden toteutumista.

Korkeakoulu voisi päättää varata yhteishaun hakukohteen aloituspaikoista vähimmäismäärän pelkästään ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakeville ja loput hakukohteen aloituspaikoista olisivat yhtäläisin valintaperustein tarjolla myös muille hakijoille. Hakeminen tutkintoon johtavaan korkeakoulu-

tukseen olisi yksi kokonaisuus ja korkeakouluihin hakeutuminen olisi selkeä prosessi hakijan näkökulmasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö pyrki yhteistyössä korkeakoulujen kanssa edistämään erilaisten siirtymisväylien kehittämistä ja laaja-alaisempaa käyttöönottoa, jotta mahdollisimman moni aloituspaikka vapautuisi ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakeville.

Vaihtoehtoisesti laissa voitaisiin säätää, että yhteishaun opiskelupaikat varataan kokonaan vain ensimmäistä tutkintoon johtavaa opiskelupaikkaansa hakeville. Perustuslain sivistyksellisiä oikeuksia ja yhdenvertaisuutta koskevien säännösten toteutumisen varmistamiseksi alan vaihtaminen jäisi korkeakoulujen järjestettäväksi erilaisilla siirtomenettelyillä ja muilla erillisillä valintakäytännöillä. Korkeakoulut päättäisivät yhteishaun, siirtomenettelyiden ja muiden erillisten valintakäytäntöjen järjestämisestä, käytön laajuudesta ja keskinäisestä suhteesta.

Ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakeville varattavien kiintiöiden käytöstä ja koosta voitaisiin harkita säädettäväksi lailla, kuten Norjassa. Tällöin valtakunnallisesti sekä korkeakoulukohtaisesti asetettaisiin hakukohteissa ensimmäistä paikkaansa hakeville varattavien aloituspaikkojen osuus. Kiintiöiden koon määrittäminen laissa saattaisi kuitenkin olla yliopistojen akateemista itsehallintoa koskevien perustuslain säännösten kannalta ongelmallista. Kiintiöiden käyttöönottoa ja tarkoituksenmukaisuutta on myös mahdollista edistää ja seurata osana opetus- ja kulttuuriministeriön ja korkeakoulujen välistä tuulosohjausprosessia.

Vaihtoehtona ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakevien ryhmittelylle voitaisiin toimia Tanskan mallin mukaan, jossa on käytössä niin sanottu kolmannen kerran sääntö. Sen mukaan hakija, joka on jo kaksi kertaa aikaisemmin vastaanottanut paikan tutkintoon johtavassa koulutuksessa suorittamatta niistä tutkintoa, sijoitetaan hakijajoukon viimeiseksi ja voi tulla valituksi, jos muita hakijoita ei ole valittavissa. Tämä malli mahdollistaisi kuitenkin useampien korkeakoulupaikkojen vastaanottamisen, eikä sinänsä edistäisi ensimmäisestä syklistä alkavien aloituspaikkojen riittävän tehokasta käyttöä. Niin sanotun maisterisäännön mukaisesti toi-

sen syklin korkeakoulututkinnon suorittanut voidaan valita ensimmäisestä syklistä alka-vaan koulutukseen, jos aloituspaikkoja jää käyttämättä. Mallissa alan vaihtajille olisi kuitenkin tarjolla vain sellaisia opiskelupaikkoja, joiden vetovoima on heikko, mikä tekisi alan vaihtamisen usealla alalla käytännössä mahdolliseksi.

Ruotsin mallin soveltaminen suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä ei välttämättä ole mahdollista, koska suomalaisesta korkeakoulujärjestelmästä poiketen Ruotsissa ei aina haeta suorittamaan kokonaista tutkintoa.

Hollannissa yliopistoon on vapaa pääsy kaikilla, jotka ovat suorittaneet sitä edeltävän kyseiseen koulutukseen soveltuvan alemman koulutuksen. Tämä malli lähtökohtaisesti mahdollistaisi kaikkien ensimmäistä opiskelupaikkansa hakevien koulutukseen pääsyn heti toisen asteen koulutuksen päätyttyä. Malli edellyttäisi kuitenkin aloituspaikkoja koskevaa säätelyä korkean vetovoiman aloilla tai opiskelijoiden voimakasta karsimista opintojen aikana, erityisesti opintojen alkuvaiheessa työvoiman kysynnän ja tarjonnan vastaavuuden turvaamiseksi. Malli edellyttäisi myös mittavaa resursointia korkeakoulutukseen.

Korkeakoulujen hakujärjestelmät

Korkeakouluopintoihin pääsyä voitaisiin sujuvoittaa myös kehittämällä hakijaa paremmin palvelevia yhtenäisiä sähköisiä palveluita ja kokoamalla korkeakoulujen tutkintoihin johtavaan koulutukseen hakeminen pääsääntöisesti yhdeksi yhteishauksi. Myös muu korkeakoulujen koulutustarjontaa voitaisiin koota vaiheittain samaan koulutustarjontapalveluun SADe -ohjelman Oppijan verkopalvelut -hankkeen osana.

Vaihtoehtona korkeakoulujen koulutustarjonnan kokoamiselle yhteen yhteishakua tukevaan tietojärjestelmäpalveluiden kokonaisuuteen olisi haku- ja valintapalveluiden tuottaminen edelleen osin tai kokonaan hajautetusti. Vaihtoehdossa tyydyttäisiin vain uudistamaan koulutustarjonnan esittäminen sellaiseksi, että kaikki korkeakoulutuksen mahdollisuudet olisivat selkeästi löydettävissä hakijan näkökulmasta. Sen myötä ei kuitenkaan saavutettaisi hakijaa paremmin pal-

velevia yhtenäisiä sähköisiä palveluita eikä korkeakoululaitoksen ja sitä tukevien kansallisten palveluiden toimintaan liittyviä tuottavuushyötyjä.

Ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakevien käsittely omana ryhmänään korkeakoulujen yhteisessä sähköisessä hakujärjestelmässä edellyttää tutkintoja ja opiskeluoikeuksia koskevien tietojen kattavaa saatavuutta. Tämän vuoksi rekisterilakia ja siihen liittyen yliopisto- ja ammattikorkeakoululakia voitaisiin uudistaa siten, että muodostettaisiin nykyisen opiskelijavalintarekisterin rinnalle opiskelijoita, opiskeluoikeuksia, suoritettuja tutkintoja muita opintosuorituksia sisältävä korkeakoulujen toiminnassaan ylläpitämien ja käyttämien tietojen tietovaranto, jonka tiedot palvelisivat hakujärjestelmän tarpeita.

Vaihtoehtoisesti voitaisiin yhteishaun toteuttamisen kannalta välttämättömät tiedot kerätä erikseen korkeakouluista hakujan päätyttyä. Tällöin tiedot kaikista hakijoista toimitettaisiin opiskelijavalintarekisteristä kaikkiin korkeakouluihin, joissa tarkistettaisiin voimassa olevat opiskeluoikeudet. Tämä olisi kuitenkin aikataullisesti hankalaa ja tarkoittaisi erittäin suurten tietoaisteiden siirtoja kaikille korkeakouluille. Hakijoita ei myöskään voitaisi neuvoa mahdollisuudesta hakea ensimmäistä opiskelupaikkaansa tavoittelevien kiintiössä.

Kolmantena vaihtoehtona olisi kerätä yhteishaun toteuttamisen kannalta välttämätön tieto nykyisen lain mukaiseen opiskelijavalintarekisteriin, jota laajennettaisiin uusien tietosisältöjen osalta. Yhteishaun kannalta välttämättömiä opiskeluoikeuksia ja korkeakouluun ilmoittautumisia (lukukaudelle läsnä- tai poissaolevaksi ilmoittautuminen) koskevia tietoja käsitellään korkeakouluissa ja rakenteilla olevissa kansallisissa ja korkeakoulujen yhteisissä palveluissa, joten tietojen siirtäminen erikseen vain opiskelijavalintaa varten olevaan rekisteriin olisi epätarkoituksenmukaista. Tässä mallissa ei olisi mahdollista tarjota opiskelijavalintarekisterin käyttötarkoituksen ulkopuolella parempia sähköisiä palveluita hakijoille ja opiskelijoille eikä saavutettaisi tuottavuushyötyjä korkeakoulujen toiminnassa ja viranomaisten tiedonkeruissa.

2.3 Keskeiset ehdotukset

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan korkeakouluopintoihin pääsyä sujuvoitetaan ja opiskelijavalinnan päävalinnat varataan hakijoille, joilla ei ole aiempaa vastaavan tasoista tutkintoa tai opiskeluoikeutta. Hallitusohjelman kirjaus ehdotetaan toteutettavaksi vaiheittain.

Nyt ehdotettavassa ensimmäisessä vaiheessa korkeakouluopintoihin hakemisen sujuvoittamiseksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkintoon johtavaan koulutukseen ehdotetaan haettavaksi korkeakoulujen yhteisessä valtakunnallisessa yhteishaussa. Yhteishakua ja hakukelpoisuutta koskevat säännökset yhdenmukaistettaisiin molemmilla korkeakoulusektoreilla ja sähköiset hakujärjestelmät yhdistettäisiin yhdeksi kokonaisuudeksi. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut tekisivät jatkossakin opiskelijavalintapäätökset ja päättäisivät itsenäisesti opiskelijavalinnan perusteista.

Yhteishaussa ehdotetaan otettavaksi käyttöön menettely, jossa hakija kirjaisi yhteishaussa ammattikorkeakouluista ja yliopistoista valitsemansa hakukohteet etusijajärjestykseen ja voisi tulla hyväksytyksi vain yhteen hakukohteeseen.

Ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakevien aseman parantamiseksi yliopistolakiin ja ammattikorkeakoululakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan osa haettavista opiskelupaikoista voitaisiin varata henkilöille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa tai vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Hakijat voitaisiin aloituspaikkojen varaamiseen liittyvissä kiintiöissä jakaa edelleen koulutustaustan perusteella erillisiin ryhmiin. Korkeakoulut päättäisivät itsenäisesti, käyttävätkö kiintiöitä ja miten jakavat aloituspaikat kiintiöiden välillä.

Opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annettu laki antaa oikeuden tallentaa rekisteriin tietoja hakijoista. Mainittua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että korkeakouluissa opiskelevien ja opiskelupaikan vastaanottaneiden sekä korkeakoulututkinnon suorittaneiden tiedot saataisiin hakujärjestelmän käyttöön. Lakia eh-

dotetaan muutettavaksi myös siten, että korkeakoulut voisivat harkintansa mukaan käyttää rekisteriä hyväkseen myös muissa kuin tutkintoon johtavaa koulutusta koskevissa opiskelijavalinnoissaan. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi luku, joka koskee korkeakoulujen valtakunnallista tietovarantoa. Tietovaranto on tietojärjestelmä, jossa korkeakoulut säilyttävät kopiota osasta opiskelijarekisteriensä ja muiden henkilörekisteriensä tietosisällöstä. Tietovaranto ei muodosta korkeakoulujen omista henkilörekistereistä loogisesti erillistä henkilörekisteriä, ja jokainen korkeakoulu toimii rekisterinpitäjänä oman tietovarannossa säilytetyn tietosisältönsä osalta. Tietovarannon tavoitteena on tuottaa korkeakoulujen rekistereissä oleva tieto luotettavasti ja tehokkaasti erityisesti opiskelijavalintarekisterin, mutta myös muiden valtakunnallisten palveluiden, korkeakoulujen keskinäisten palveluiden ja korkeakoulujen omien palveluiden käyttöön henkilötietojen käsittelyä ja luovuttamista koskevan lainsäädännön ja tietosuojan turvaamisen edellyttämässä rajoissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaisi korkeakoulujen lukuun pitämänsä korkeakoulujen valtakunnallisen tietovarannon teknisestä ylläpidosta.

Kuluvan vaalikauden aikana on tarkoitus valmistella erillinen hallituksen esitys yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen haku- ja valintajärjestelmän uudistamisen vuonna 2015 toteutettavasta toisesta vaiheesta. Yliopistolakia ja ammattikorkeakoululakia muutettaisiin siten, että valittaessa opiskelijoita pelkästään alempaan tai sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon korkeakoulujen yhteishaun avulla valittaisiin ainoastaan henkilöitä, jotka eivät ole aikaisemmin Suomen koulutusjärjestelmässä suorittaneet korkeakoulututkintoa tai vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Uudistuksen toisessa vaiheessa myös tutkinnon suorittaneiden ja korkeakoulupaikan aiemmin vastaanottaneiden tosiasialliset ja tasavertaiset mahdollisuudet alan vaihtamiseen turvataan opetus- ja kulttuuriministeriön sekä korkeakoulujen toimin. Toisessa vaiheessa korkeakoulututkinnon suorittaneet ja aikaisemmin opiskelupaikan vastaanottaneet valittaisiin yhteishaun ulkopuolella korkeakoulujen erillisillä hauilla. Yhteishaun ul-

kopuoliset valinnat mitoitetaan turvaamaan tosiasiallinen mahdollisuus alan tai korkeakoulun vaihtamiseen. Yhteishaun ulkopuolisissa hauissa voitaisiin hyödyntää yhteishaun sähköistä hakujärjestelmää.

Työllistymismahdollisuudet, henkilökohmainen soveltuvuus alalle ja omat ammatilliset ja uratoiveet voivat muodostua painaviksi perusteiksi tarpeelle vaihtaa alaa. Opiskelualan vaihtamista ei uudistuksessa vaikeuteta, mutta vaihtamisen tapa muuttuu. Joustavien siirtymämahdollisuuksien kehittämisellä ja käyttöönotolla turvataan alan vaihtajien tasavertainen kohtelu. Vaiheittaisella etenemisellä turvataan korkeakoulujen mahdollisuudet hallitusohjelman mukaisen mallin toteuttamiseen varaamalla riittävästi aikaa yhteishaun ulkopuolisten hakuväylien rakentamiseen ja niitä koskeviin korkeakoulukohtaisiin päätöksiin sekä hakuväyliä ja siirtymämahdollisuuksia koskevaan tiedotukseen. Koulutuksellisten umpiperien syntyminen estetään ja opiskelupaikan vastaanottaneiden oikeusturva ja tosiasialliset siirtymämahdollisuudet turvataan yhteishaun ulkopuolisilla väylillä, joiden kehittyminen ja käyttöönotto varmistetaan informaatio- ja resurssiohjauksella sekä tarvittaessa säädöstoimin. Yhteishaun ulkopuolisia väyliä kehitetään jo valmistauduttaessa uudistuksen ensimmäiseen vaiheeseen ja niiden täysimääräinen käyttöönotto uudistuksen toisen vaiheen käynnistytessä varmistetaan. Yhteishaun ulkopuolisten väylien tarve laajenee asteittain uudistuksen toisen vaiheen aikana kun vastaanotetut opinto-oikeudet vaikuttavat yhä useampaan alan vaihtajaan. Tosiasiallisten siirtymämahdollisuuksien kehitystä arvioidaan vuosittain ja opetus- ja kulttuuriministeriö ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin siirtymämahdollisuuksien laajentamiseksi.

Mittavien uudistuksien vaiheistaminen varmistaa myös korkeakoulujen sähköisen hakujärjestelmän käyttöönoton suunnitellussa aikataulussa sekä hakijasuman pienentymisen vuosikymmenen loppuun mennessä.

Työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön teettämässä koulutukseen hakeutumisvelvoitetta koskevassa tutkimuksessa tehtiin useita esityksiä hakeutumisvelvoitteen uudistamisesta, muun muassa hakeutumisvelvoitteen väljentämisestä siten,

että velvoitetta laajennettaisiin muihin kuin yhteishauissa oleviin koulutusvaihtoehtoihin. Tarvittavat säädösmuutokset on tarkoitus valmistella kuluvan vaalikauden aikana.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetut uudistukset haku- ja valintaprosessiin edellyttävät niin merkittäviä muutoksia nykyisiin tietojärjestelmiin, ettei muutoksia ole tietojärjestelmien kehittämisen näkökulmasta mahdollista tehdä nykyisten tietojärjestelmien pohjalta. Vanhojen tietojärjestelmien muuttamisen kalleuden lisäksi kokonaisvaltainen uudistaminen on perusteltua, jotta tietohallintolain edellyttämä yhteismittallisuus ja yhteentoimivuus voidaan varmistaa samanaikaisten muiden kokonaisuuteen liittyvien hankkeiden kanssa. Oppijan keskitettyjä verkkopalveluita uudistetaan koko opetustoimen osalta opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla SADe -ohjelmassa. Lisäksi korkeakoulujen sekä opetus- ja kulttuuriministeriön yhteinen Rakenteellisen kehittämisen tukena tietohallinto (RAKETTI) -hanke uudistaa kokonaisvaltaisesti korkeakoulujen toimintaa tukevien tietojärjestelmien toteutusedellytyksiä. Oppijan verkkopalvelut ja RAKETTI -hanke muodostavat kiinteästi korkeakoulujen yhteishakuun liittyvän toiminnallisen kokonaisuuden.

Uusien tietojärjestelmien toteuttaminen edellyttää merkittäviä investointeja. Korkeakoulujen sähköisen hakujärjestelmäkokonaisuuden kehittämiskustannukset ovat yhteensä noin 5 miljoonaa euroa vuosina 2010—2013 (2010: 500 000, vuosina 2011—2013 1,5 miljoonaa euroa vuodessa). Yhdessä korkeakoulujen sähköisen hakujärjestelmäkokonaisuuden kanssa toteutetaan osin sitä tukevat kansallisen koulutustarjonnan esittämisen ja sähköisen asioinnin palvelut sekä kansallinen todennetun osaamisen rekisteri Oppijan verkkopalvelut -hankkeessa. Oppijan verkkopalvelut ovat osa valtiovarainministeriön koordinoiman SADe -ohjelman erillistä rahoitusta. Korkeakoulujen sähköisen hakujärjestelmäkokonaisuuden ja Oppijan keskitettyjen verkkopalveluiden toteuttaminen tapahtuu yhteiselle pohjalle samoja tietojärjestel-

mäpalveluita jakaen. Tästä syystä taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on investoinnin kokonaislaajuuden osalta otettava huomioon myös Oppijan verkkopalveluiden toteuttamisen kokonaiskustannukset: hakeutujan palveluiden ja todennetun osaamisen rekisterin toteuttamisen on arvioitu maksavan muiden kuin korkeakoulujen osalta yhteensä noin 10 miljoonaa euroa vuosina 2010—2014.

Järjestelmän toimivuus edellyttää nykyistä kattavampaa koulutustarjontatietoa sekä myös tutkintotietojen, opintosuoritustietojen ja opiskeluoikeuksia koskevien tietojen saatavuutta. Näiden tietojen keräämisestä ja hallinnoinnista aiheutuu kustannuksia keskitetysti Opetushallitukselle ja korkeakoulujen valtakunnallista tietovarantoa korkeakoulujen lukuun ylläpitävälle opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä erikseen korkeakouluille.

Esityksen mukaisen korkeakoulujen valtakunnallisen tietovarannon toteuttamisen kustannukset ovat arviolta 200 000 euroa vuonna 2012 ja 300 000 euroa vuonna 2013. Tämä kustannus kattaa toteuttamisen kustannukset siltä osin kuin tietovarantoon tallennetaan ehdottavan opiskelijavalintarekisteriä, korkeakoulujen valtakunnallista tietovarantoa ja ylioppilastutkintorekisteriä koskevan lain 6 c §:n 1 momentissa tarkoitettua tietosisältöä ja tarjotaan sitä opiskelijavalintarekisterin käyttöön 6 d §:n mukaisesti. Tietovarannon vuosittaisen ylläpidon kustannusten voidaan arvioida olevan noin 150 000 euroa vuodessa. Toteutus ja ylläpito voidaan kattaa tarkoitukseen varatuilla määrärahoilla.

Tietovarannon käytön laajentaminen viranomaisten tiedonkeruiden palvelemiseen kasvattaa kustannuksia toiminnan laajuudesta riippuen, mutta toisaalta vähentävät tietojen tarkistamisessa ja keräämisessä tehtävää vuosittaista työtä.

Myös muuta tietovarannon toiminnallisuuden laajentamista ja käyttöä korkeakoululaitoksen yhteisiin tarkoituksiin ja korkeakoululaitoksen kokonaisarkkitehtuurin ja yhteentoimivuuden kehittämiseksi voitaisiin rahoittaa olemassa olevilla määrärahoilla koulutus- ja tiedepoliittisten tavoitteiden mukaisesti. Mikäli korkeakoulut katsovat tietovarannon käyttötapojen laajentamisen korkeakoulujen omassa toiminnassa tarkoituksenmukaiseksi,

korkeakoulut rahoittaisivat järjestelmän kehittämistä ja ylläpitoa tältä osin.

Korkeakoulujen sähköisen haku- ja valintajärjestelmän käyttöönottoon saakka ylläpidetään myös nykyisiä hakeutumista ja opiskelijavalintaa tukevia tietojärjestelmiä. Opetushallituksen ylläpitämien keskitettyjen palveluiden osalta tietojärjestelmien ylläpitämisen lisäksi tehdään vain välttämättömiä korjauksia.

Uusien tietojärjestelmäpalveluiden käyttöönoton jälkeen Opetushallituksen osalta ylläpitokustannukset muodostuvat pääkäyttäjätehtävistä, käyttökustannuksista ja välttämättömästä pienkehityksestä, jolla hallitaan toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia. Korkeakoulujen sähköisen haku- ja valintajärjestelmäkokonaisuuden ylläpitovaiheessa järjestelmän keskitetyt kustannukset eivät ylitä nykyisten Opetushallituksen ylläpitämien ammattikorkeakoulujen hakujärjestelmien ja yliopistojen hakujärjestelmän sekä niihin liittyvien muiden tietojärjestelmien ylläpidon kokonaiskustannuksia. Koko opetustoimen tasolla Oppijan keskitettyjen verkkopalveluiden myötä nykyisten tasoilla kustannuksilla voidaan saavuttaa merkittävästi laadukkaampi ja kansalaisia paremmin palveleva kokonaisuus, jossa tarjotaan kokonaan uusia palveluita sekä nykyisille että uusille hakijaryhmille.

Uusien tietojärjestelmien kehittämisestä ja käyttöönottamisesta syntyy korkeakouluille kustannuksia. Opetushallituksen ja RAKETTI-hankkeen tuottamien keskitettyjen ja yhteisten palveluiden määrittäminen edellyttää korkeakoulujen asiantuntijoiden työpanosta. Merkittävimmät kustannukset syntyvät kuitenkin uusien tietojärjestelmien käyttöönottamisesta. Kaikille korkeakouluille syntyy kustannuksia valtakunnallisten palveluiden edellyttämien tutkintoihin, opintosuorituksiin ja opiskeluoikeuksiin liittyvien tietojen siirtämisen järjestämisestä. Käytännössä tarvitaan investointeja korkeakoulujen opiskelija-, tutkinto-, opintosuoritus- ja opiskeluoikeustietoja tallentaviin rekistereihin, jotta niiden tieto saadaan yhteismitalliseen muotoon. Lisäksi tarvitaan investointeja tietojärjestelmäratkaisuihin joilla tiedot kootaan korkeakoulujen valtakunnalliseen tietovarantoon. Näiden kustannusten voidaan arvioida

olevan korkeakoulusta riippuen 5 000—25 000 euroa korkeakoulua kohden, riippuen siitä, käyttääkö korkeakoulu itse kehittämänsä ja ylläpitämänsä rekisterijärjestelmää vai useamman korkeakoulun käyttämää tuotetta, jolloin tarvittavat kustannukset jakaantuvat usealle korkeakoululle. Toisaalta hyödynnettäessä tietovarantoon kerättävää tietoa Tilastokeskuksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön tiedonkeruihin vastaamisessa, vastaamiseen kuuluva kokonaistyöaika vähenee.

RAKETTI -hankkeessa organisoidaan ja toteutetaan yhteisellä tasolla korkeakoulujen sähköisen hakujärjestelmäkokonaisuuden edellyttämien tietojen kokoaminen korkeakoulujen valtakunnalliseen tietovarantoon. Lisäksi RAKETTI -hankkeen puitteissa korkeakoulut voivat toteuttaa sähköisen ilmoittautumisen mahdollistavat palvelut uusille opiskelijoille, jolloin oppijalle tarkoitettuihin sähköisiin palveluihin muodostaisivat saumattoman kokonaisuuden hakeutumisesta opintojen aloittamiseen. Ilmoittautumisen sähköistämisen tuottaisi korkeakouluille säästöjä asiakaspalvelutyössä, mutta toisaalta ilmoittautumispalvelun kehittäminen ja ylläpito aiheuttavat kustannuksia korkeakouluille.

Yliopistot käyttävät nykyisin omia tietojärjestelmiään opiskelijavalintaan liittyvään pistelaskentaan ja valintajonojen käsittelyyn. Jatkossa tämä toiminnallisuus olisi tarjolla keskitetyssä järjestelmässä myös yliopistoille, ja siten näitä koskevien yliopistojen omien tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä voitaisiin luopua. Voidaan arvioida, että kustannussäästö omien järjestelmien ylläpidossa olisi yliopistosta riippuen 0—20 000 euroa vuodessa. Erillisten tietojärjestelmien käytön lopettaminen ja Opetushallituksen ylläpitämien palveluiden käyttöön siirtyminen edellyttää korkeakoulujen asiantuntijoiden työtä, kun valintaperusteet on muunnettava ja siirrettävä uusien tietojärjestelmien ymmärtämään muotoon.

Ehdotettavan lain opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä 2 § 1 momentin 1 kohdan mukaan korkeakoulujen hakurekisteriä voidaan yliopiston ja ammattikorkeakoulun harkinnan mukaan käyttää valittaessa opiskelijoita yhteishaun

ulkopuoliseen korkeakoulutukseen. Mikäli tällainen toiminnallisuus vaatii tulevaisuudessa järjestelmäkokonaisuuden jatkokehittämistä yksittäisten korkeakoulujen erityistarpeiden mukaan, tällaiset jatkokehityskustannukset kohdennetaan korkeakouluille.

Opetushallituksen ylläpitämien uusien tietojärjestelmäpalveluiden ja korkeakoulujen valtakunnallisen tietovarannon hyödyntäminen myös muuhun opiskelijaksi ottamiseen tuottaa korkeakouluille merkittäviä säästöjä, kun nykyisistä erillisistä tietojärjestelmäpalveluista voidaan luopua. Esimerkiksi avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun koulutukseen hakeutumiseen liittyvien palveluiden osalta ja korkeakoulujen välisen opiskelijaliikkuvuuden alueella tehostumis- ja säästöpotentiaali on merkittävä. Uudistuksen myötä korkeakoulujen hakuun ja valintaan liittyvien tietojärjestelmäpalveluiden kustannukset ja palveluiden järjestämiseen liittyvät kokonaiskustannukset tulevat pysymään samalla tasolla, samalla kun palveluiden kattavuus ja laatu huomattavasti paranevat.

Muun muassa korkeakoulukelpoisuuden osoittavien liitteiden toimittaminen vain kerran alentaa hakijoille aiheutuvia kustannuksia. Pohjakoulutusta koskevien tietojen jakaminen tuo tuottavuushyötyjä opiskelijavalintojen järjestämisessä. Uudet tietojärjestelmäpalvelut ja yhtenäistetyt yleiset korkeakoulukelpoisuutta koskevat sääökset mahdollistavat hakijakohtaisen tiedon jakamisen eri hakukohteiden välillä ja tietojen hyödyntämisen opiskelijavalinnassa ja hakijan luvan perusteella myös muussa korkeakoulujen toiminnassa.

Koulutuspaikkojen täyttöasteen tehostuminen yhteishaun sijoittelun myötä, tutkintoon johtavan koulutuksen koulutuspoliittisesti epätarkoituksenmukaisen käytön väheneminen ja turhien päällekkäisten opintojen väheneminen vapauttavat korkeakoulujen resursseja muuhun toimintaan. Korkeakoulun ja yhteiskunnan kannalta koulutusjärjestelmän resurssien tehokkaammalla käytöllä arvioidaan olevan merkittävää taloudellista vaikutusta, jonka tarkkaa määrää on kuitenkin vaikea arvioida.

Esityksessä ehdotetaan korkeakoulujen valtakunnallisen yhteishaun lisäksi mahdolli-

suutta varata korkeakoulujen aloituspaikkoja ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa hakeville. Mikäli opiskelijavalintaan tällä hallituskaudella esitettävät uudistukset sekä muut työurien pidentämistä tukevat koulutukseen kohdistuvat toimenpiteet, kuten koulutustarjontaa koskevan tiedon saatavuuden parantaminen, toisen asteen aikaisen ohjauksen kehittäminen, koulutusraakenteen, koulutustarjonnan ja opintoprosessin kehittäminen, toteutuvat, korkeakouluopintoihin pääsyn sujuvoitumisen ja opintojen keskimääräisten läpäisyaikojen lyhentymisen kokonaisvaikutuksena arvioidaan työmarkkinoille siirryttävän tutkinnon suorittaneina vuotta aikaisemmin. Työurien pidentämisellä parannetaan merkittävästi julkisen talouden kestävyyttä.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Korkeakoulujen valtakunnallisen yhteishaun käyttöönottamisen ja ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakeville varattavien aloituspaikkojen myötä koulutustiedostukseen kohdistuu siirtymävaiheessa paljon vaatimuksia. Korkeakoulujen on järjestettävä oma tiedotuksensa hakijoille sekä opintojen ja hakeutumisen ohjaamiseen osallistuville tahoille siten, että hakijoille muodostuu oikea kuva siitä, mitä hakeminen, sijoittelu ja opiskelupaikan vastaanottaminen merkitsevät tulevien hakumahdollisuuksien ja -väylien kannalta. Myös jo tutkinnon suorittaneiden, alan vaihtoa harkitsevien hakijoiden osalta uuden tilanteen selvittäminen edellyttää koulutustiedotusta. Siirtymävaiheen jälkeen koottu ja yhtenäinen koulutustarjonnan esittäminen ja yhteinen yhteishakuväylä vapauttaa korkeakoulujen tiedotus- ja neuvontaresursseja hakuväyliin liittyvästä tiedottamisesta koulutuksen markkinointiin ja opiskelijarekrytointiin sekä opintojen sisältöön liittyvään neuvontaan.

Ensimmäistä korkeakoulututkintoa hakeville varattavia aloituspaikkoja koskevan säännöksen myötä korkeakoulujen on eri hakijaryhmien yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi rakennettava joustavia siirtymisväyliä sekä alan vaihtamisen mahdollisuuden turvaavia erillisiä hakuväyliä. Korkeakoulujen

tulisi lisätä mahdollisuuksia suorittaa tutkinnon osia niille, joilla ei ole tarvetta suorittaa kokonaista tutkintoa.

Korkeakoulujen opiskelijahaun prosessit yhtenäistyvät ja virtaviivaistuvat. Tietojärjestelmien kokonaisuuden uudistamisen seurauksena yhteentoimivuus keskitettyjen ja korkeakoulujen omien järjestelmien välillä paranee ja hallinnollinen työ sujuvoituu. Esimerkiksi nykyisin osassa hakujärjestelmiä manuaalisesti hoidettava opiskelupaikan vastaanottaminen ja tätä seuraavat ilmoittautuminen läsnäolevaksi ja ylioppilaskunnan jäsenmaksun maksaminen voidaan siirtää sähköiseen palveluun myös ensimmäistä kertaa ilmoittautuvien osalta. Toiminnan tehokkuutta edistää myös se, että korkeakoulujen opiskelun ja opetuksen tukipalveluiden kokonaisarkkitehtuuria (RAKETTI -hanke) ja toisaalta Opetushallituksen keskitettyjen tietojärjestelmien kokonaisuutta uudistetaan sillä periaatteella, että tietoa tarvitsee syöttää vain yhteen paikkaan ja sitä voidaan tämän jälkeen käyttää sekä korkeakoulun omissa palveluissa että keskitetyissä palveluissa.

Jotta hakijoiden korkeakoulututkintoon johtavat opiskeluoikeudet ja suoritettut tutkinnot voidaan huomioida muodostettaessa hallituksen esityksessä ehdotettuja hakijaryhmiä, täytyy korkeakoulujen jatkossa tallentaa korkeakoulujen valtakunnalliseen tietovarantoon kaikki korkeakoulututkintoon johtavat opiskeluoikeudet sekä tiedot suorituista tutkinnoista. Korkeakoulujen valtakunnallisen tietovarannon ylläpitovastuu olisi uusi tehtävä opetus- ja kulttuuriministeriölle. Tietovarannon tekninen ylläpito on tarkoitus antaa valtion kokonaan omistaman CSC – tieteen tietotekniikan keskus Oy:n hoidettavaksi. Ministeriölle jäävä organisointityö tehdään osana tietohallintolaista seuraavien velvoitteiden hoitamista ja ministeriön toimialan kokonaisarkkitehtuurin hallintatyötä.

Korkeakoulu toimittaa lainsäädännön velvoittamana tietoja eri viranomaisille. Ensinnäkin viranomaiset edellyttävät tietoa korkeakoulun toimintaan liittyvää seurantaa ja korkeakoululaitoksen ohjaamista varten. Toiseksi viranomaiset vaativat korkeakouulta tietoa myös yksittäisiin henkilöihin kohdistuvia hallintotoimia varten, esimerkiksi opintotuen valvontaan ja työvoimapolitiittisiin pää-

töksiin liittyen. Kolmanneksi korkeakoulun varsinaisen toiminnan yhteydessä korkeakoulu vaihtaa tietoa eri viranomaisten kanssa. Korkeakoulut sekä opetus- ja kulttuuriministeriö pyrkivät yhteisessä RAKETTI -hankkeessaan mahdollistamaan tietojen välittämisen viranomaisille suoraan korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta.

Korkeakoulujen valtakunnallisen yhteishaun perusteella saadaan selkeä kokonaiskuva hakijamääristä, jotka nykyisin hämärtyvät samojen hakijoiden hakiessa useissa eri hakuväylissä, joissa on erilaiset tilastointikäytännöt. Tämä muutos tuo entistä paremmin näkyviin korkeakoulujen eri alojen ja koulutusten vetovoimaa.

Uudistettaessa samanaikaisesti korkeakoulujen hakujärjestelmiä ja toisen asteen hakujärjestelmiä poistetaan päällekkäisyyksiä ohjelmistojen toiminnallisuudesta. Lisäksi palvelut ohjelmoidaan palvelukeskeisen arkkitehtuuriperiaatteiden mukaisesti, jolloin ne ovat joustavasti muokattavissa ja käytettävissä. Järjestelmä rakennetaan modulaariseksi siten, että kokonaisuutta ei tarvitse jatkossa uusilla investoinneilla, vaan uusimistarve kohdistuu yksittäisiin palveluihin, joka luo kokonaisuudelle aiempaa huomattavasti pidemmän elinkaaren. Tietojärjestelmien kehittämisessä voidaan jatkossa keskittyä asiakasta palvelevan toiminnallisuuden kehittämiseen huomattavasti aiempaa ketterämmin, nopeammin ja kustannustehokkaammin.

3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksen mukaan korkeakoulujen tutkintoon johtavaan koulutukseen haettaisiin korkeakoulujen yhteisessä valtakunnallisessa yhteishaussa. Korkeakouluopintoihin sijoittuminen nopeutuu, kun tiedot koulutustarjonnasta ovat kattavasti saatavilla selkeänä kokonaisuutena sekä hakijan että opinto-ohjauksen tarpeisiin. Korkeakouluopintoihin hakemisen sujuvoitumisella arvioidaan olevan erityisesti hakijoiden kannalta suuri merkitys palveluiden parantumisen myötä. Nykyisin pelkästään tutkintoon johtavaan korkeakoulukoulutukseen hakeutumiseen on viisi erillistä valtakunnallista väylää sekä erityisesti yliopistojen maisteritason opintojen osalta joukko korkeakoulu-, tiedekunta ja jo-

pa hakukohdekohtaisia hakuväyliä (tästä poikkeuksena kymmenelle yliopistolle vieraskielisiä maisterivaiheen hakuja toteuttava University Admissions Finland). Korkeakoulusektorit yhdistävää tietoa ei ole tarjolla. Toistuva opintoihin hakeutuminen vähenee, kun subjektiivisesti parhaan koulutusvaihtoehdon löytymiselle on paremmat edellytykset kuin erillisten hakuväylien tapauksessa.

Korkeakoulujen tutkintoon johtavan koulutustarjonnan kokoaminen samaan yhteishaakuun vahvistaa myös duaalimallia, kun hakijoille syntyy parempi kokonaiskuva korkeakouluopintojen tarjonnasta. Kaikkien korkeakoulujen hakukohteet esitetään yhtäläisesti samassa palvelussa, jolloin ammattikorkeakoulut rinnastuisivat vahvemmin yliopistoihin samantasoisena korkeakoulutuksena, jolla on erilaiset tavoitteet. Hakijan tarpeita ja tilannetta vastaava koulutus voi jatkossa paremmin löytyä koko korkeakoulusektorilta.

Tutkintoon johtavan koulutuksen yhteishaun ohella tarjotaan korkeakouluille ja muille koulutuksen järjestäjille mahdollisuus esittää myös muu koulutustarjonta samassa keskitetyssä verkkopalvelussa. Osaamisen päivittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen tarkoitettujen muun kuin tutkintoon johtavan koulutuksen mahdollisuuksien esille tuominen vähentää yhteishaussa opiskelupaikoista kilpailevien joukkoa.

Esitettävän lain mukaan hakija voisi tulla yhteishaussa hyväksytyksi vain yhteen hakukohteeseen, mikä nopeuttaisi hakijakohtaisen valinnan tuloksen selviämistä ja tehostaisi opiskelupaikkojen jakamista. Yhteishaun ja siihen kuuluvan sijoittelun seurauksena opiskelupaikkoja ei enää jäisi vastaanottamatta siksi, että opiskelijalle on tarjottu useaa opiskelupaikkaa, joista hän voi valita vain yhden. On kuitenkin mahdollista, että esitettävän lain mukaisessa yhteishaussa syntyy hakijajoukko, joka päättää olla vastaanottamatta tarjotun opiskelupaikan säilyäkseen ensimmäistä opiskelupaikkaa hakevien ryhmässä myöhemmässä opiskelijavalinnassa.

Korkeakoulujen aloituspaikkojen varaaminen ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa hakeville nopeuttaa korkeakouluopintoihin sijoittumista. Aikaisemmin korkeakouluopintoihin sijoittumista on pyritty nopeuttamaan muun muassa vas-

tavalmistuneille ylioppilaille annettavilla lisäpisteillä, mikä on kohdistunut vain tiettyyn toisen asteen koulutuksen päättäneiden joukkoon. Uudistuksen myötä korkeakouluopintoihin sijoittumista nopeutetaan tehokkaammin toimenpiteillä, jotka kohdistuvat kaikkiin ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakeviin, eivätkä siten ole ongelmallisia yhdenvertaisen kohtelun vaatimuksen näkökulmasta.

Aloituspaikkojen varaaminen ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaansa hakeville nopeuttaa korkeakouluopintoihin sijoittumista, kun tutkintoon johtavia opiskelupaikkoja ei käytetä väli vuosina siihen saakka, kun pyritään uudelleen tavoiteltuun opiskelupaikkaan. Korkeakouluopintoihin pääsyn sujuvoitumisen lisäksi opintojen läpäisyn voidaan arvioida paranevan, kun tutkintoon johtavassa koulutuksessa on vähemmän niitä, joiden tavoitteena ei ole suorittaa kyseistä tutkintoa.

Paikkojen varaaminen ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa korkeakoulupaikkaa hakeville voi vaikuttaa joidenkin korkeakouluihin hakeneiden päätöksiin paikan vastaanottamisesta. Mikäli hakija ei tule valituksi ensisijaiseen hakukohteeseensa, hakija saattaa jättää ottamatta muun paikan vastaan turvatakseen mahdollisuuden kuulua seuraavassakin yhteishaussa ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakevien ryhmään. Opiskelupaikan vastaanottamisen merkityksen kasvaminen saattaa toisaalta vähentää sellaisten koulutusten aloittamista, josta ei ole aikomusta valmistua.

Toistuvan opintoihin hakeutumisen vähentyminen, opiskelupaikkojen jakamisen tehostuminen ja muiden koulutusmahdollisuuksien tehokkaampi tarjoaminen vähentää kokonaisuudessa yhteishaussa hakevien määrää erityisesti muiden kuin ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakevien joukossa ja vaikuttaa näin ollen niin sanotun hakijasuman purkamiseen.

Työmarkkinatuen ehtona oleva koulutukseen hakeutumisvelvoite koskee nykyisin myös yhteishakua ammattikorkeakouluihin. Kun ehdotuksen mukaan ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin haetaan samassa yhteishaussa, tulee arvioida erikseen, miten koulutukseen hakeutumisvelvoitetta koske-

vaa sääntelyä on syytä tarkistaa ehdotettava lainsäädäntö huomioiden. Samassa yhteishaussa olevien, keskenään etusijajärjestykseen asetettavien hakukohteiden osalta olisi ongelmallista, jos vain joihinkin kohteisiin hakeminen täyttää hakeutumisvelvoitteen. Työmarkkinatuen ehtona olevaa koulutukseen hakeutumisvelvoitetta tulee arvioida myös ehdotettavan lain mukaisen aloituspaikkojen varaamisen näkökulmasta hakijan oikeuksiin ja mahdolliseen syrjäytymisriskiin vaikuttavana tekijänä.

Eri selvitysten mukaan useimmissa Euroopan maissa korkeakouluissa on enemmän naisopiskelijoita kuin miesopiskelijoita kaikilla kolmella syklillä. Eurostudent IV -tutkimuksen mukaan vertailuun osallistuneista 24 maasta ainoastaan Saksassa, Turkissa ja Sveitsissä on tasainen sukupuolijakauma.

Suomessa korkeakouluihin hakeneista ja hyväksytyistä yli puolet on naisia. Sähköisten järjestelmien käyttöönotto tai niissä tapahtuneet aikaisemmat muutokset eivät ole tilastollisesti merkittävästi vaikuttaneet hakijoiden ja koulutukseen valittujen sukupuolijakaumaan. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteiseen yhteishakuun siirtymisellä ei arvioida olevan vaikutusta korkeakouluopiskelijoiden sukupuolijakaumaan. Tehostamalla aloituspaikkojen käyttöä edistetään korkeakoulutuksen saavutettavuutta myös ali-edustetuille ryhmille.

Ammattikorkeakoululakiin ehdotettavat kelpoisuusvaatimusta koskevat muutokset eivät estä lukion oppimäärän suorittaneiden ja alle 3-vuotisen ammatillisen koulutuksen suorittaneiden hakeutumista korkeakoulutukseen. Ammattikorkeakouluilla on edelleen ammattikorkeakoululain 20 §:n 2 momentin nojalla mahdollisuus ottaa ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin henkilö, jolla se katsoo olevan riittävät tiedot ja taidot opintoja varten.

Uudistuksen osana opiskelijavalinnan tarpeisiin koottava korkeakoulujen valtakunnallinen tietovaranto mahdollistaa korkeakoulujen keskinäisten prosessien tehostamisen, kun korkeakoulut rakentavat tietovarantoa hyödyntäviä tietojärjestelmäpalveluita. Korkeakouluissa aiemmin suoritettuja tutkintoja ja muita opintoja koskevan tiedon avulla korkeakoulutuksessa aiemmin hankitun

osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen vähentää tarpeettomia päällekkäisiä opintoja. Ennen opintoja ja opintojen aikana muissa korkeakouluissa suoritettujen opintojen tehokkaampi huomioiminen nopeuttaa valmistumisaikoja.

4 Asian valmistelu

4.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Korkeakoulujen opiskelijavalintojen kehittämisen taustalla on jo pitkään ollut tarve keventää ja tehostaa korkeakoulujen opiskelijavalintoja ja sitä kautta nopeuttaa korkeakoulutukseen siirtymistä. Opiskelijavalintojen kehittämistä ja korkeakoulujen yhteishakua koskevia kehittämissuunnitelmia on tarkasteltu useissa, erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön selvitysmies- ja työryhmämuistioissa (esim. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:12, 2005:17, 2004:9, 2003:29, 2003:26). Nykyinen yliopistojen sähköinen hakujärjestelmä ja yhteishaku sekä ammattikorkeakoulujen sähköiset hakujärjestelmät ja niiden kautta toteutettavat yhteishaut pohjautuvat edellä mainittujen muistioiden ehdotuksiin.

Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmaan vuonna 2007 sisältyneen työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelmaa koskevan kirjausten mukaan työvoiman saatavuuden parantamiseksi edistetään toimenpiteitä, jotka tähtäävät muun muassa opiskeluaikojen tiivistämiseen ja työurien pidentämiseen.

Opetusministeriö asetti marraskuussa 2008 edelleen toimivan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opiskelijavalintojen, sähköisten hakujärjestelmien ja valtakunnallisten yhteishakujen kehittämissuunnitelman. Kehittämissuunnitelman tehtävänä on ollut koordinoita ja tukea ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opiskelijavalintojen kehittämistä sekä määrittää ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen sähköisten hakujärjestelmien ja valtakunnallisten yhteishakujen kehittämissuunnitelmaa.

Matti Vanhasen II hallituksen politiikkariihen kannanoton (24.2.2009) mukaan uusien ylioppilaiden siirtymistä korkeakouluasteen opintoihin nopeutetaan ja pääsykoejärjestelmää uudistetaan yhdessä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa siten, että säh-

köistä hakujärjestelmää ja ylioppilastutkintoa hyödynnetään nykyistä tehokkaammin.

Opetusministeriö asetti politiikkariihen tavoitteiden toteuttamiseksi huhtikuussa 2009 työryhmän, jonka tehtävänä oli muun muassa kartoittaa toiselta asteelta korkeakouluopintoihin siirtymisen nykytilanne ja ongelma-kohtat ja tehdä esitykset, joilla nuorten koulutuksesta työelämään siirtymistä voidaan nopeuttaa. Koulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtineen työryhmän muistio (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11) sisältää muun muassa ehdotukset korkeakoulujen yhteiseen valtakunnalliseen yhteishakuun siirtymisestä ja ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakevien erilliskiintiön käyttöön ottamisesta opiskelijavalinnoissa.

Hallituksen esityksessä valtion talousarvoksi vuodelle 2011 (HE 126/2010 vp) todetaan, että korkeakoulujen yhteinen sähköinen hakujärjestelmä valmistellaan otettavaksi käyttöön vuonna 2013.

Opiskelijavalintojen uudistamista on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä korkeakoulujen, opiskelijajärjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön asettamissa ryhmissä sekä ryhmien, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen järjestämissä seminaareissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti keväällä 2011 yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen edustajille koulutusalaakohtaisia tilaisuuksia tutkinto- ja koulutusvastuusäädösten uudistamisesta ja opiskelijavalintojen kehittämisestä.

Korkeakoulut ja opiskelijajärjestöt ovat voineet osallistua sähköisen hakujärjestelmän uudistamiseen. Opetushallitus laati sähköisen hakujärjestelmän esiselvityksen, josta pyydettiin lausunnot korkeakouluilta ja opiskelijajärjestöiltä toukokuussa 2011. Järjestelmää ja sen kautta järjestettävää yhteishakua koskevaa tavoitetilaa on tarkennettu mm. esiselvitystä koskevien lausuntojen pohjalta ja meillä olevassa tavoitetilän määrittelyvaiheessa. Korkeakoulut ovat voineet osallistua kehittämistyöhön työpajatyöskentelyssä myös korkeakoulujen sähköistä haku- ja valintajärjestelmää koskevan määrittelyvaiheen aikana. Haku- ja valintajärjestelmän kehittämistä ohjaa opetus- ja kulttuuriministeriön

asettama ohjausryhmä, jossa on sekä korkeakoulujen että opiskelijajärjestöjen edustajia.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman (22.6.2011) mukaan korkeakouluopintoihin pääsyä sujuvoitetaan ja opiskelijavalinnan päävalinnat varataan hakijoille, joilla ei ole aiempaa vastaavan tasoista tutkintoa tai opiskeluoikeutta. Hallitusohjelman mukaan opiskelijat valitaan pääsääntöisesti nykyistä laajempaan koulutusalakokonaisuuksiin, alakohdittaiset erot huomioiden. Lisäksi luodaan joustavia siirtymämahdollisuuksia korkeakoulujen sisällä ja välillä muun muassa erillisvalintoja kehittämällä. Näillä keinoin puretaan hakijasuma vuosikymmenen loppuun mennessä.

Valtioneuvoston vuosille 2011–2016 hyväksymän koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa yhdessä korkeakoulujen kanssa siitä, että korkeakoulujen opiskelijavalinnat ja korkeakouluopintojen rakenteet on uudistettu 2015 loppuun mennessä nopeuttamaan korkeakoulutukseen pääsyä. Kehittämissuunnitelman mukaan ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakevien aseman parantamiseksi mahdollistetaan ensimmäisessä vaiheessa heidän valintansa omassa kiintiössään, jonka käyttöön otosta ja suuruudesta päättää korkeakoulu. Toisessa vaiheessa hakujärjestelmä uudistetaan siten, että yhteishaussa valitaan vain ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakevia. Muiden hakijoiden valitsemiseksi otetaan käyttöön erillisiä hakuja valintaväyliä siten, että mahdollisuus joustavaan alan vaihtoon turvataan. Opiskelijavalintojen uudistuksen yhteydessä arvioidaan niin sanotun pakkohaun tarkoituksenmukaisuus.

Valtioneuvosto on rakennepoliittisessa kannanotossaan maaliskuussa 2012 linjannut korkeakoulujen opiskelijavalintojen kehittämistä. Linjauksen mukaan opiskelijavalinnat uudistetaan kaksivaiheisesti 2014–2015. Ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakevien aseman parantamiseksi mahdollistetaan ensimmäisessä vaiheessa heidän valintansa omassa kiintiössään, jonka käyttöön otosta ja suuruudesta päättää korkeakoulu. Toisessa vaiheessa hakujärjestelmä uudistetaan siten, että yhteishaussa valitaan vain ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakevia. Uudistuk-

sen tavoitteena on purkaa opintojen aloittamista viivästyttävä hakijasuma. Joustava alan vaihto turvataan erillisillä haku- ja valintaväylillä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman opiskelijavalintojen kehittämissuunnitelman toimeksiannosta on käynnissä selvitystyö, joka tuottaa kuvauksen päävalintojen ulkopuolisten siirtymiskäytäntöjen nykytilanteesta ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Työ valmistuu kesäkuun 2012 alkuun mennessä. Ryhmän on tarkoitus nykytilan kuvauksen pohjalta pohtia ja ehdottaa menettelyjä, joilla opinto-oikeuden jo saanut opiskelija voi siirtyä toisen pääaineen tai koulutusohjelman opiskelijaksi korkeakoulujen sisällä ja korkeakoulujen välillä. Tavoitteena on, että entistä joustavimmat koulutusohjelman ja korkeakoulun vaihtamiseen liittyvät käytännöt toteutettaisiin eri korkeakouluissa mahdollisimman selkeällä ja yhdenmukaisella tavalla, jotta voidaan varmistaa järjestelmän läpinäkyvyys hakeutujan kannalta. Valmistelutyössä on lähdetty siitä, että joustavien, selkeiden ja yhdenmukaisten käytäntöjen luomiseksi korkeakoulut voivat myös yhteishaun ulkopuolisissa opiskelijavalinnoissa hyödyntää sähköistä hakujärjestelmää. Myös yhteishaun ulkopuolisen opiskelijavalinnan osalta korkeakouluilla on käytettävissä kaikki nykyisin käytettävissä olevat tavat valita opiskelijansa esimerkiksi aiempien opinto-suoritusten tai valintakokeen perusteella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman opiskelijavalintojen kehittämissuunnitelman toimeksiannosta on käynnissä selvitystyö, joka tuottaa kuvauksen päävalintojen ulkopuolisten siirtymiskäytäntöjen nykytilanteesta ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Työ valmistuu kesäkuun 2012 alkuun mennessä. Ryhmän on tarkoitus nykytilan kuvauksen pohjalta pohtia ja ehdottaa menettelyjä, joilla opinto-oikeuden jo saanut opiskelija voi siirtyä toisen pääaineen tai koulutusohjelman opiskelijaksi korkeakoulujen sisällä ja korkeakoulujen välillä. Tavoitteena on, että entistä joustavimmat koulutusohjelman ja korkeakoulun vaihtamiseen liittyvät käytännöt toteutettaisiin eri korkeakouluissa mahdollisimman selkeällä ja yhdenmukaisella tavalla, jotta voidaan varmistaa järjestelmän läpinäkyvyys hakeutujan kannalta. Valmistelu-

työssä on lähdetty siitä, että joustavien, selkeiden ja yhdenmukaisten käytäntöjen luomiseksi korkeakoulut voivat myös yhteishaun ulkopuolisissa opiskelijavalinnoissa hyödyntää sähköistä hakujärjestelmää. Myös yhteishaun ulkopuolisen opiskelijavalinnan osalta korkeakouluilla on käytettävissä kaikki nykyisin käytettävissä olevat tavat valita opiskelijansa esimerkiksi aiempien opinto-suoritusten tai valintakokeen perusteella.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi korkeakouluja raportoimaan työurien pidentämistä koskevista toimista osana valmistautumista vuonna 2012 pidettäviin sopimusneuvotteluihin. Korkeakoulut ovat sitoutuneet työurien pidentämistavoitteeseen, mutta eivät näe jo toteutettujen toimenpiteiden vielä riittävän tavoitteeseen pääsemiseen. Korkeakoulut ovat uudistaneet koulutuksen sisältöjä ja tehneet rakenteellista uudistamista sekä niihin sidoksissa olevaa opiskelijavalintojen kehittämistä työurien pidentämiseksi. Korkeakoulut raportoivat käynnistäneensä useita korkeakoulututkintojen, opiskelijavalintojen ja opintoprosessien kehittämiseen tähtäviä uudistuksia. Useat korkeakoulut ilmoittivat, että niillä olisi joko valmius tai ne ovat jo pitkälle valmistautuneet uuteen korkeakoulujen sähköiseen hakujärjestelmään ja sen kautta toteutettavaan yhteishakuun.

Hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä opetus- ja kulttuuriministeriössä edellä selostettujen linjausten sekä sidosryhmäyhteistyön pohjalta. Esitys on ollut käsiteltävänä myös sivistyspoliittisessa ministeriryhmässä.

4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Hallituksen esitysluonnoksesta on pyydetty yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sekä muiden keskeisten sidosryhmätahojen lausunnot.

Lausunnonantajat pitivät hallituksen esityksen yleisiä tavoitteita korkeakouluopintojen aloittamisiän alentamisesta, koulutusjärjestelmän tehostamisesta ja työmarkkinoille siirtymisen nopeutumisesta yleisesti ottaen hyvinä ja kannatettavina.

Useimmat lausunnonantajat kannattivat siirtymistä korkeakoulujen yhteiseen valtakunnalliseen yhteishakuun. Monet korkea-

koulut painottivat lausunnoissaan sen tärkeyttä, että korkeakoulut jatkossakin päättävät opiskelijavalinnan perusteista ja tekevät opiskelijavalintapäätökset. Yhteishaun käyttöalaa koskevaa säännöstä on täsmennetty erityisesti oikeusministeriön lausunnon perusteella. Ehdotuksen liitteenä olevaan asetustuonnokseen liittyneet lausunnot huomioidaan mahdollisuuksien mukaan asetuksen valmistelun yhteydessä.

Yhteishaun toteuttamisaikataulua pidettiin monissa lausunnoissa liian tiukkana. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus ovat sopineet korkeakoulujen sähköisen hakujärjestelmähankkeen aikataulun pidentämistä alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen yhdellä vuodella siten, että tietojärjestelmän käyttöönotto ja siihen liittyvät opiskelijavalintojen muutokset tapahtuisivat keväällä 2014 alkavan yhteishaun yhteydessä valittaessa opiskelijoita syksyllä 2014 alkavaan koulutukseen. Aikataulumuutos on huomioitu ehdotettavien lakien voimaantulosäännöksissä.

Lausunnolla olleessa hallituksen esityksen luonnoksessa ehdotettiin kiintiöitä hakijoille, jotka ovat aikaisemmin suorittaneet korkeakoulututkinnon tai vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan. Enemmistö lausunnonantajista kannatti mahdollisuutta kiintiöintiin. Samanaikaisesti monissa lausunnoissa korostettiin sitä, että korkeakouluilla tulee olla päätösvalta kiintiöiden käyttämisestä ja aloituspaikkojen jakamisesta kiintiöiden välillä. Esimerkiksi taidealoilla kiintiöiden käyttöönottoa ei pidetty tarkoituksenmukaisena. Monissa lausunnoissa esitettiin myös epäilyjä siitä, nopeuttaako kiintiöiden käyttöönotto ratkaisevasti toisen asteen koulutuksen suorittaneiden siirtymistä korkeakoulutukseen.

Lausuntokierroksen jälkeen kiintiösäännöksen sanamuotoa on muokattu vastaamaan paremmin hallitusohjelman kirjausta päävalintojen varaamisesta hakijoille, joilla ei ole aiempaa vastaavan tasoista tutkintoa tai opinto-oikeutta.

Myös kiintiösäännöksen voimaantuloaika- taulua pidettiin monissa lausunnoissa huoletuttavan tiukkana hankkeen hallitun läpivien- nin ja hakijoiden neuvonnan kannalta. Esityksen voimaantuloa on lausuntokierroksen

jälkeen siirretty vuodella eteenpäin edellä selostetun mukaisesti.

Hallituksen esitysluonnokseen sisältynyttä kuvausta hakujärjestelmän uudistamisen toisesta vaiheesta kritisoitiin voimakkaasti kaikissa lausunnoissa muutamaa lausunnonantajaa lukuun ottamatta. Lausunnonantajat eivät pitäneet ehdotettua toista vaihetta tarkoituksenmukaisena eikä oikeasuhtaisena esityksen tavoitteisiin nähden. Uudistuksen toisesta vaiheesta järjestetään lausuntokierros erikseen.

Hakukelpoisuusperusteiden yhtenäistämiseen korkeakoulusektoreiden välillä suhtauduttiin pääsääntöisesti positiivisesti, mutta osa ammattikorkeakouluista ei kannattanut sitä, että vanhan kaksivuotisen tutkinnon suo-

rittaneet siirtyvät harkinnanvaraisen hakukelpoisuuden piiriin.

Lausunnoissa todettiin pääsääntöisesti, että uudistettu hakujärjestelmä edellyttää työttömyysturvalain mukaisen työmarkkinatuen ehtona olevan ammattikorkeakouluihin kohdistuvan hakeutumisvelvoitteen poistamista eri korkeakoulusektoreille hakevien yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi.

Ehdotettua korkeakoulujen valtakunnallista tietovarantoa pidettiin useissa lausunnoissa tärkeänä ja tarpeellisena uudistuksena. Erityisesti Tietosuojavaltuutettu ja oikeusministeriö esittivät kuitenkin useita täsmennysehdotuksia tietovarantoa koskeviin säännöksiin, jotka on esityksen valmistelussa otettu huomioon.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Yliopistolaki

36 §. Opiskelijaksi ottaminen. Säännöksen 1 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteisestä yhteishausta, jonka avulla yliopisto valitsisi opiskelijat pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon, sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon ja pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin. Yhteishaussa käytettäisiin rekisterilaissa tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä kuten nykyisinkin.

Käytännössä yhteishaku ei kuitenkaan sovellu kaikkeen tutkintoon johtavaan koulutukseen hakeutumiseen. Tämän vuoksi pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että korkeakoulujen yhteishakua ei käytettäisi otettaessa opiskelijoita muuhun kuin yliopistolain nojalla rahoitettavaan koulutukseen, esimerkiksi työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen tai Euroopan unionin rakennerahastoista rahoitettavaan koulutukseen taikka otettaessa siirto-opiskelijoita. Siirto-opiskelijalla tarkoitetaan henkilöä, jonka opiskeluoikeus siirtyy yliopistosta toiseen saman tai läheisen alan opintoihin sekä henkilöä, jonka opiskeluoikeus siirtyy yliopiston sisällä pääaineesta tai koulutusohjelmasta toiseen tai toiselle koulutuslalle. Yliopisto päättää siirtymisen edellytyksistä, jotka voivat liittyä esimerkiksi siirtoa hakevan opiskelijan opintosuorituksiin tai opintomenestykseen. Siirtyminen edellyttää voimassaolevasta opiskeluoikeudesta luopumista. Säännös ei estäisi siirtoa hakevaa opiskelijaa hakemasta koulutukseen myös yhteishaussa. Valmistautuessaan opiskelijavalintauudistuksen toiseen vaiheeseen yliopistojen tulisi kuitenkin kehittää siirtymiseen liittyviä käytäntöjään ja tehdä ne opiskelijoilleen tunnetummiksi, jotta hakeutuminen niiden kautta olisi jo uudistuksen ensimmäisen vaiheen aikana opiskelijoille ensisijainen vaihtoehto.

Yliopisto voisi lisäksi päättää jättää yhteishaun ulkopuolelle vieraskielisen koulutuksen sekä sellaisen rajatulle kohderyhmälle suun-

natun koulutuksen, johon korkeakoulu on määritellyt hakukelpoisuuden erikseen, esimerkiksi silloin, kun hakijaryhmän tilanteen huomioiden on noudatettava yhteishausta poikkeavia aikatauluja. Ehdotettava säännös vastaisi tutkintoon johtavan koulutuksen osalta sisällöllisesti nykyisiä ammattikorkeakoulujen yhteishaun soveltamisalaa koskevia säännöksiä. Yliopistojen opiskelijavalinnosta säädettäessä ei enää käytettäisi termejä päävalinta ja erillisvalinta.

Yhteishakujärjestelmän tarkoituksena on tarjota hakijalle vain yhtä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Tämän vuoksi pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että hakija voisi yhteishaussa tulla hyväksytyksi vain yhteen hakukohteeseen. Säännös korvaisi myös nykyiseen 38 §:n 2 momenttiin sisältyvän niin sanotun yhden opiskelupaikan säännöksen.

Pykälän 2 momenttiin sisältyisi myös valtuussäännös säätää yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin valtuuden perusteella säätää muun muassa menettelystä, jossa hakija kirjaisi yhteishaussa ammattikorkeakouluista ja yliopistoista valitsemansa hakukohteet etusijajärjestykseen, sekä valittavien hakukohneiden enimmäismäärästä. Sen sijaan yhteishaun käyttöalasta olisi säädetty kattavasti laissa. Tämä on tärkeää erityisesti sen vuoksi, että sääntely kohdistuu itsehallinnon suojaamisiin yliopistoihin.

Pykälän 3 momentin mukaan yliopistot päättäisivät edelleen itsenäisesti opiskelijavalinnan perusteista ja soveltaisivat hakijoihin yhdenmukaisia valintaperusteita. Ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakevien aseman parantamiseksi 3 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että osa haettavista opiskelupaikoista voidaan varata henkilöille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Säännöksellä on tarkoitus nopeuttaa korkeakouluopintojen aloittamista ja turvata mahdollisimman monelle hakijalle opiskelupaikka sekä saattaa ensimmäistä korkeakoulupaikkaa

hakevat yhdenvertaiseen asemaan jo opiskelupaikan saaneiden kanssa, jotka jo korkeakouluopintoja suorittaneina voivat menestyä valintakokeissa ensikertalaisia paremmin. Koska esityksellä pyritään nopeuttamaan Suomen koulutusjärjestelmän tarjoamaan korkeakoulututkintoon johtavaan opetukseen pääsemistä ja koska Suomen koulutusjärjestelmän ulkopuolella vastaanotetuista opiskelupaikoista on mahdollonta saada kattavaa tietoa, aloituspaikkojen varaamiseen liittyvässä kiintiöinnissä merkitystä olisi vain sellaisilla aiemmin vastaanotetuilla korkeakoulututkintoon johtavilla opiskelupaikoilla, jotka kuuluvat Suomen koulutusjärjestelmään. Suomen koulutusjärjestelmään kuuluvista korkeakoulututkinnoista säädetään korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetussa asetuksessa (464/1998). Ehdotettavan säännöksen nojalla yliopistot voisivat päättää siitä, kuinka monta tutkintoon johtavan koulutuksen aloituspaikkaa varataan hakijoille, joilla ei ole suomalaisessa korkeakoulussa suoritettua tutkintoa ja jotka eivät ole aiemmin ottaneet vastaan opiskelupaikkaa suomalaisessa korkeakoulussa. Tämän kiintiön sisällä hakijat voidaan jakaa koulutustaustan perusteella eri ryhmiin kuten nykyisinkin. Yliopistot päättävät autonomiansa perusteella itsenäisesti siitä, käyttävätkö säännöksen tarkoittamaa kiintiöintiä ja miten jakavat aloituspaikat kiintiöiden välillä niitä käyttäessään.

Ehdotettavan säännöksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole saattaa aiemmin opiskelupaikan saaneita kohtuuttomasti erilaiseen asemaan ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakeviin nähden. Yliopistojen tulisi nykyistä paremmin mahdollistaa opintojen aloittaminen aiempien opintojen ja suoritettujen tutkintojen osien perusteella ja luoda heitä varten joustavia siirtymis- ja hakumahdollisuuksia korkeakoulujen ja korkeakoulujärjestelmän sisällä. Näiden siirtymis- ja hakumahdollisuuksien sekä ehdotettavien valintakiintiöiden käyttö on kokonaisuus, jossa yliopistojen tulee huolehtia siitä, ettei mikään hakijaryhmä joudu kohtuuttomasti erilaiseen asemaan. Alan vaihtamisen tulee olla mahdollista myös sellaiselle alalle, jossa aiempia opintoja ei ole mahdollista hyödyntää vaan opinnot joudutaan aloittamaan alusta.

Ehdotettavan voimaantulosäännöksen mukaan 36 §:n 3 momentin säännöstä, joka koskee aloituspaikkojen varaamista ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa hakeville, sovellettaisiin ensimmäisen kerran otettaessa opiskelijoita syksyllä 2014 alkavaan koulutukseen. Koska ehdotettavan lain mukaan opiskelupaikan vastaanottamisella saattaa hakijan kannalta olla merkittävä vaikutus tuleviin hakuväyliin, ehdotettavassa 3 momentissa tarkoitettua aloituspaikkojen varaamista sovellettaisiin lain voimaantulosäännöksen mukaan myös hakijaan, joka on ottanut opiskelupaikan vastaan koulutuksesta, joka on alkanut keväällä 2014 tai sitä ennen mutta ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa. Tällä varmistettaisiin hakijan mahdollisuudet arvioida opiskelupaikan vastaanottamisen merkitys omia koulutuspolkuja koskevien suunnitelmien kannalta.

Voimassa olevan yliopistolain 36 §:n 2 momentin mukaan hakijat voidaan jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin koulutustaustan perusteella. Säännöksen tarkoittaman koulutustaustaan liittyvän ryhmän voivat muodostaa muun muassa korkeakoulututkinnon suorittaneet. Tämän vuoksi korkeakoulututkinnon suorittaneet hakijat voitaisiin valita ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa hakevien kiintiön ulkopuolella.

38 §. *Opiskelupaikan vastaanottaminen.* Voimassa olevan säännöksen 1 momenttiin sisältyy yhden opiskelupaikan säännös ja siihen liittyvä lukukauden määrittely. Yhden opiskelupaikan säännös menettää merkityksensä, kun korkeakoulujen uudessa yhteishakujärjestelmässä hakija voisi ehdotettavan 36 §:n 2 momentin mukaan tulla hyväksytyksi vain yhteen hakukohteeseen. Pykälässä säädettäisiin jatkossa ainoastaan opiskelupaikan vastaanottamiseen liittyvistä menettelyistä.

Säännöksen mukaan yliopiston olisi viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 luvussa tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin. Korkeakoulujen hakurekisterin toiminnan kannalta on välttämätöntä, että varasijojen täyttöä varten tieto opiske-

lupaikan vastaanotosta ja tähän liittyvät läsnäolotiedot saadaan nopeasti hakijarekisterin käyttöön. Tiedon merkitseminen voi tapahtua korkeakoulujen hakijarekisterin ja korkeakoulujen omien tietojärjestelmien toteutusten kokonaisuudesta ja järjestelmäintegraatiosta riippuen joko hakijan ottaessa paikan sähköisesti vastaan hakijarekisterin toiminnallisuutena tai korkeakoulun virkailijan toimesta suorakäyttöliittymällä hakijarekisteriin. Tieto voidaan siirtää myös korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1a luvussa tarkoitetun tietovarannon kautta, mikäli tietovarannon tietosisältö täyttää ajantasaisuusvaatimuksen.

1.2 Ammattikorkeakoululaki

20 §. Kelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin. Korkeakoulujen yhteiseen hakujärjestelmään siirtymisen vuoksi ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta koskeva kelpoisuussäännös ehdotetaan yhtenäistettäväksi voimassa olevan yliopistolain 37 §:n 1 momentin kanssa. Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voitaisiin ehdotettavan 1 momentin mukaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa tarkoitetun tutkinnon, vähintään kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon taikka ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Lain perusteella kelpoinen ei siten olisi henkilö, joka on suorittanut ainoastaan lukion oppimäärän tai joka on suorittanut kolmevuotista ammatillista perustutkintoa suppeamman tutkinnon. Esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi säännöksen 2 momenttia, jonka mukaan ammattikorkeakoulu voi ottaa opiskelijaksi myös muun kuin 1 momentissa tarkoitetun henkilön, jolla ammattikorkeakoulu katsoo olevan riittävät tiedot ja taidot opintoja varten. Esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi myöskään ylempää ammattikor-

keakoulututkintoa koskevaa 3 momentin kelpoisuussäännöstä.

22 §. Opiskelijavalinta ja opiskelupaikan vastaanottaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että opiskelijat ottaa ammattikorkeakoulu. Voimassa olevan 3 momentin mukaan opiskelijat ottaa ammattikorkeakoulu sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarvittaessa säädetään. Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen 18 §:n 1 momentin mukaan opiskelija otetaan koulutusohjelmaan tai koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehtoon. Tästä hakukohdetta koskevasta rajauksesta ehdotetaan luovuttavaksi, joten jatkossa ammattikorkeakoulu voisi itse vapaammin määritellä hakukohteen. Opiskelijalle tulee kuitenkin opiskelijavalinnan yhteydessä olla selvää, minkä tutkinnon suorittamisoikeus hänellä on.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteisestä yhteishausta, jonka avulla ammattikorkeakoulu valitsisi opiskelijat ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin. Yhteishaussa käytettäisiin rekisterilaisissa tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä kuten nykyisinkin.

Käytännössä yhteishaku ei kuitenkaan sovellu kaikkeen tutkintoon johtavaan koulutukseen hakeutumiseen. Tämän vuoksi pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että korkeakoulujen yhteishakua ei käytettäisi otettaessa opiskelijoita muuhun kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (635/1998) nojalla rahoitettavaan koulutukseen, esimerkiksi työvoimapolitiiseen aikuiskoulutukseen tai Euroopan unionin rakennerahastoista rahoitettavaan koulutukseen taikka otettaessa siirto-opiskelijoita. Siirto-opiskelijalla tarkoitetaan henkilöä, jonka opiskeluoikeus siirtyy ammattikorkeakoulusta toiseen samaan tai vastaavaan koulutusohjelmaan sekä henkilöä, jonka opiskeluoikeus siirtyy ammattikorkeakoulun sisällä koulutusohjelmasta tai suuntautumisvaihtoehdosta toiseen. Ammattikorkeakoulu päättää siirtymisen edellytyksistä, jotka voivat liittyä esimerkiksi siirtoa hakevan opiskelijan opintosuorituksiin tai opintomenestykseen. Siirtyminen edellyttää voimassaolevasta opiskelu-

oikeudesta luopumista. Säännös ei estäisi siirtoa hakevaa opiskelijaa hakemasta koulutukseen myös yhteishaussa. Valmistautessaan opiskelijavalintauudistuksen toiseen vaiheeseen ammattikorkeakoulujen tulisi kuitenkin kehittää siirtymiseen liittyviä käytäntöjään ja tehdä ne opiskelijoilleen tunnetummiksi, jotta hakeutuminen niiden kautta olisi jo uudistuksen ensimmäisen vaiheen aikana opiskelijoille ensisijainen vaihtoehto.

Ammattikorkeakoulu voisi lisäksi päättää jättää yhteishaun ulkopuolelle vieraskielisen koulutuksen sekä sellaisen rajatulle kohderyhmälle suunnatun koulutuksen, johon korkeakoulu on määritellyt hakukelpoisuuden erikseen esimerkiksi silloin, kun hakijaryhmän tilanteen huomioiden on noudatettava yhteishausta poikkeavia aikatauluja. Ehdotettava säännös vastaisi tutkintoon johtavan koulutuksen osalta sisällöllisesti nykyisiä ammattikorkeakoulujen yhteishaun soveltamisalaa koskevia säännöksiä. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan yhteishakua käytetään myös valittaessa opiskelijoita ammatillisesta opettajankoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuun ammatilliseen opettajankoulutukseen. Vaikka ammatillinen opettajankoulutus ei jatkossa kuuluisi yhteishaun piiriin, korkeakoulujen sähköistä hakujärjestelmää on kuitenkin tarkoitus hyödyntää valintojen toteuttamisessa.

Yhteishakujärjestelmän tarkoituksena on tarjota hakijalle vain yhtä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Tämän vuoksi pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että hakija voisi yhteishaussa tulla hyväksytyksi vain yhteen hakukohteeseen. Säännös korvaisi myös nykyiseen 22 §:n 3 momenttiin sisältyvän niin sanotun yhden opiskelupaikan säännöksen.

Pykälän 2 momenttiin sisältyisi myös valtuussäännös säätää yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin valtuuden perusteella säätää muun muassa menettelystä, jossa hakija kirjaisi yhteishaussa ammattikorkeakouluista ja yliopistoista valitsemansa hakukohteet etusijajärjestykseen, sekä valittavien hakukohdeiden enimmäismäärästä. Sen sijaan yhteishaun käyttöalasta olisi säädetty kattavasti laissa.

Pykälän 3 momentin mukaan ammattikorkeakoulut päättäisivät edelleen itsenäisesti opiskelijavalinnan perusteista ja soveltaisivat hakijoihin yhdenmukaisia valintaperusteita. Ensimmäistä opiskelupaikkaansa hakevien aseman parantamiseksi 3 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että osa haettavista opiskelupaikoista voidaan varata henkilöille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Säännöksellä on tarkoitus nopeuttaa korkeakouluopintojen aloittamista ja turvata mahdollisimman monelle hakijalle opiskelupaikka sekä saattaa ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakevat yhdenvertaiseen asemaan jo opiskelupaikan saaneiden kanssa, jotka jo korkeakouluopintoja suorittaneina voivat menestyä valintakokeissa ensikertalaisia paremmin. Koska esityksellä pyritään nopeuttamaan Suomen koulutusjärjestelmän tarjoamaan korkeakoulututkintoon johtavaan opetukseen pääsemistä ja koska Suomen koulutusjärjestelmän ulkopuolella vastaanotetuista opiskelupaikoista on mahdotonta saada kattavaa tietoa, aloituspaikkojen varaamiseen liittyvässä kiintiöinnissä merkitystä olisi vain sellaisilla aiemmin vastaanotetuilla korkeakoulututkintoon johtavilla opiskelupaikoilla, jotka kuuluvat Suomen koulutusjärjestelmään. Suomen koulutusjärjestelmään kuuluvista korkeakoulututkinnoista säädetään korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetussa asetuksessa. Ehdotettavan säännöksen nojalla ammattikorkeakoulut voisivat päättää siitä, kuinka monta tutkintoon johtavan koulutuksen aloituspaikkaa varataan hakijoille, joilla ei ole suomalaisessa korkeakoulussa suoritettua tutkintoa ja jotka eivät ole aiemmin ottaneet vastaan opiskelupaikkaa suomalaisessa korkeakoulussa. Tämän kiintiön sisällä hakijat voidaan jakaa koulutustaustan perusteella eri ryhmiin kuten nykyisinkin. Ammattikorkeakoulut päättävät itsenäisesti siitä, käyttävätkö säännöksen tarkoittamaa kiintiöintiä ja miten jakavat aloituspaikat kiintiöiden välillä niitä käyttäessään.

Ehdotettavan säännöksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole saattaa aiemmin opiskelupaikan saaneita kohtuuttomasti erilaiseen ase-

maan ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakeviin nähden. Ammattikorkeakoulujen tulisi nykyistä paremmin mahdollistaa opintojen aloittaminen aiempien opintojen ja suoritettujen tutkintojen osien perusteella ja luoda heitä varten joustavia siirtymis- ja hakumahdollisuuksia korkeakoulujen ja korkeakoulujärjestelmän sisällä. Näiden siirtymis- ja hakumahdollisuuksien sekä ehdotettavien valintakiintiöiden käyttö on kokonaisuus, jossa ammattikorkeakoulujen tulee huolehtia siitä, ettei mikään hakijaryhmä joudu kohtuuttomasti erilaiseen asemaan. Alan vaihtamisen tulee olla mahdollista myös sellaiselle alalle, jossa aiempia opintoja ei ole mahdollista hyödyntää vaan opinnot joudutaan aloittamaan alusta.

Ehdotetun voimaantulosäännöksen mukaan 22 §:n 3 momentin säännöstä, joka koskee aloituspaikkojen varaamista ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa hakeville, sovellettaisiin ensimmäisen kerran otettaessa opiskelijoita syksyllä 2014 alkavaan koulutukseen. Koska ehdotettavan lain mukaan opiskelupaikan vastaanottamisella saattaa hakijan kannalta olla merkittävä vaikutus tuleviin hakuväyliin, ehdotettavassa 3 momentissa tarkoitettua aloituspaikkojen varaamista sovellettaisiin lain voimaantulosäännöksen mukaan myös hakijaan, joka on ottanut opiskelupaikan vastaan koulutuksesta, joka on alkanut keväällä 2014 tai sitä ennen mutta ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa. Tällä varmistettaisiin hakijan mahdollisuudet arvioida opiskelupaikan vastaanottamisen merkitys omia koulutuspolkuja koskevien suunnitelmien kannalta.

Voimassa olevan säännöksen 1 momentin mukaan hakijat voidaan jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin koulutustaustan perusteella. Säännöksen tarkoittaman koulutustaustaan liittyvän ryhmän voivat muodostaa muun muassa korkeakoulututkinnon suorittaneet. Tämän vuoksi korkeakoulututkinnon suorittaneet hakijat voitaisiin valita ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa hakevien kiintiön ulkopuolella.

Voimassa olevan säännöksen 3 momenttiin sisältyy yhden opiskelupaikan säännös ja siihen liittyvä lukukauden määrittely. Yhden opiskelupaikan säännös menettää merkityksensä, kun korkeakoulujen uudessa yhteisha-

kujärjestelmässä hakija voisi ehdotettavan 2 momentin mukaan tulla hyväksytyksi vain yhteen hakukohteeseen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin jatkossa opiskelupaikan vastaanottamiseen liittyvistä menettelyistä. Säännöksen mukaan ammattikorkeakoulun olisi lisäksi viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 luvussa tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin. Korkeakoulujen hakurekisterin toiminnan kannalta on välttämätöntä, että varasijojen täyttöä varten tieto opiskelupaikan vastaanotosta ja tähän liittyvät läsnäolotiedot saadaan nopeasti hakijarekisterin käyttöön. Tiedon merkitseminen voi tapahtua korkeakoulujen hakurekisterin ja korkeakoulujen omien tietojärjestelmien toteutusten kokonaisuudesta ja järjestelmäintegraatiosta riippuen joko hakijan ottaessa paikan sähköisesti vastaan hakijarekisterin toiminnallisuutena tai korkeakoulun virkailijan toimesta suorakäyttöliittymällä hakijarekisteriin. Tieto voidaan siirtää myös korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1a luvussa tarkoitettun tietovarannon kautta, mikäli tietovarannon tietosisältö täyttää ajantasaisuusvaatimuksen.

Voimassa oleva opiskelijavalintapäätöksen oikaisua koskeva 4 momentti siirtyisi sellaisenaan pykälän 5 momentiksi.

26 a §. Tilauskoulutus. Pykälän 2 momentin viittaussäännös opiskelijavalintaa ja opiskelupaikan vastaanottamista koskevan pykälän 4 momenttiin muutettaisiin 5 momentiksi, jossa jatkossa säädettäisiin opiskelijavalintapäätöksen oikaisusta.

1.3 Laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä

Lain nimike ehdotetaan muutettavaksi uuden 1 a luvun johdosta, ja lain uusi nimike olisi laki opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä.

1 §. Rekisteri ja rekisterinpitäjä. Voimassa olevan lain mukaan opiskelijavalintarekisteri koostuu kolmesta eri osarekisteristä, joita ovat yliopistojen hakurekisteri, ammattikor-

keakoulujen hakurekisteri ja ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteri. Kaksi ensin mainittua rekisteriä ehdotetaan yhdistettäväksi, ja niistä muodostuisi korkeakoulujen hakurekisteri.

2 §. Käyttötarkoitus. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi osarekisterien yhdistymisen ja yhden opiskelupaikan säännöstä luopumisen perusteella tarvittavat muutokset.

Korkeakouluopintoihin pääsyä on tarkoitus sujuvoittaa ohjaamalla ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa hakevien kanssa samoista aloituspaikoista kilpailevia hyödyntämään heille tarkoitettuja muita hakumahdollisuuksia. Muille kuin ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakeville voidaan tarjota joustavia siirtymämahdollisuuksia korkeakoulujen sisällä ja välillä. Korkeakoulut tarjoavat lisäksi tutkintoon johtavan koulutuksen ohella muita koulutusväyliä osaamisen päivittämiseen elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Näiden koulutusmahdollisuuksien tarjoamista, koulutukseen hakeutumista ja opiskelijaksi ottamista on tarkoitus tukea korkeakoulujen hakurekisteriin tallennettujen tietojen ja siihen liittyvien tietojärjestelmäpalveluiden avulla korkeakoulun niin harkitessa. Tästä syystä säännöstä ehdotetaan lisäksi täydennettäväksi siten, että korkeakoulujen hakurekisteriä voitaisiin käyttää paitsi otettaessa opiskelijoita tutkintoon johtaviin opintoihin myös korkeakoulun tarjoamaan muuhun koulutukseen korkeakoulujen niin harkitessa. Myös haku ammatilliseen opettajankoulutukseen voidaan järjestää hyödyntäen korkeakoulujen hakurekisteriä ja sähköistä hakujärjestelmää kuten nykyisinkin.

Tilastointia varten hakijarekisteriin tulee myös jatkossa tallentaa tiedot hakijoista, hyväksytyistä ja paikan vastaanottaneista myös yhteishaun ulkopuolisten opiskelijavalintojen osalta, vaikka hakijarekisteriä ei muuten käytettäisi näiden opiskelijavalintojen toteuttamiseen. Tiedot toimitetaan hakijarekisteristä opetushallituksen toimesta Tilastokeskukseen.

Muun muassa yliopistojen tarjoamista opettajan pedagogisista opinnoista voitaisiin jatkossa tiedottaa ammatillisen opettajankoulutuksen rinnalla korkeakoulun niin harkitessa. Yliopistot voisivat halutessaan myös hyö-

dyntää korkeakoulujen hakurekisteriä järjestämällä esimerkiksi oman yhteishaun opettajan pedagogisiin opintoihin sekä käyttää hakurekisteriin liittyviä tietovarantoja ja tietojärjestelmäpalveluita opiskelijoiden valitsemiseksi näihin opintoihin.

1 a luku **Korkeakoulujen valtakunnallinen tietovaranto**

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi luku, joka koskee korkeakoulujen valtakunnallista tietovarantoa. Tietovaranto on tietojärjestelmä, jossa korkeakoulut säilyttävät kopiota osasta opiskelijarekisteriensä ja muiden henkilörekisteriensä tietosisällöstä. Tietovaranto ei muodosta korkeakoulujen omista henkilörekistereistä loogisesti erillistä henkilörekisteriä, ja jokainen korkeakoulu toimii rekisterinpitäjänä oman tietovarannossa säilytetyn tietosisältönsä osalta. Tietovarannon tavoitteena on tuottaa korkeakoulujen rekistereissä oleva tieto luotettavasti ja tehokkaasti erityisesti opiskelijavalintarekisterin, mutta myös muiden valtakunnallisten palveluiden, korkeakoulujen keskinäisten palveluiden ja korkeakoulujen omien palveluiden käyttöön henkilötietojen käsittelyä ja luovuttamista koskevan lainsäädännön ja tietosuojan turvaamisen edellyttämissä rajoissa.

Tietovarantoon tallennettaisiin opiskelijavalintarekisterin tarpeisiin tutkintotietoja sekä opintosuorituksia ja niiden arvosanoja koskevia tietoja. Lisäksi tietovarantoon tallennettaisiin opiskelijatiedot eli tiedot henkilöistä ja heidän opiskeluoikeuksistaan sekä ilmoittautumisestaan läsnä- tai poissaolevaksi opiskelijaksi. Tietovarantoon tallennettavia tutkintoja ja opiskeluoikeuksia koskevia tietoja käytettäisiin erityisesti silloin, kun korkeakoulu varaa osan haettavista opiskelupaikoista ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakeville ehdotettavan yliopistolain 36 §:n 3 momentin ja ammattikorkeakoululain 22 §:n 3 momentin mukaisesti.

6 a §. Tietovaranto. Pykälässä säädettäisiin opetus- ja kulttuuriministeriön ylläpitämästä tietovarannosta, jonka tarkoituksena olisi palvella ensisijaisesti korkeakoulujen opiskelijavalintoja ja opiskelijavalinnan tietojärjestelmää (opiskelijavalintarekisteri) sekä jatkossa mahdollisesti muita keskitettyjä hakeu-

tujan palveluita ja kansallista todennetun osaamisen rekisteriä, joita Opetushallitus toteuttaa osana sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisen ohjelmaan (SADe) kuuluvaa Oppijan verkkopalvelut -hanketta. Lisäksi korkeakoulu voisi käyttää tietovarantoa omassa toiminnassaan ja luovuttaessaan tietoa muille viranomaisille ja toisille korkeakouluille.

Tietovarannon tarkoituksena olisi osaltaan edistää opiskelupaikkojen parempaa kohdentumista sekä sujuvoittaa korkeakouluopintoihin pääsyä ja opintojen aloittamista. Lisäksi tietovarannon tarkoituksena olisi edistää sähköistä asiointia, korkeakoulujen ja viranomaisten tietojärjestelmien yhteentoimivuutta ja tietojen yhteiskäyttöä.

Tietovarannon avulla hakijoiden hakukelpoisuutta koskeva tieto voitaisiin luotettavasti todeta Suomen koulutusjärjestelmässä suoritettujen opintosuoritusten perusteella. Hakijaa voitaisiin hakutilanteessa informoida järjestelmän avulla hänen asemastaan suhteessa korkeakoulujen aloituspaikkakiintiöihin ja toisaalta hakijaa voitaisiin informoida myös hänen jo suorittamiensa opintojen perusteella esimerkiksi ehdottamalla tutkinnon täydentämistä uuden opiskelupaikan hakemisen sijaan.

Tietovarantoa voitaisiin käyttää valittaessa opiskelijoita myös jatko-opintoihin ja muuhun kuin tutkintoon johtavaan koulutukseen sekä otettaessa siirto-opiskelijoita. Tietovarantoa voitaisiin korkeakoulun harkinnan mukaan hyödyntää muun muassa joustavien siirtymämahdollisuuksien tarjoamisessa, jolloin opiskelijaksi ottaminen perustuisi luotettavasti saatavilla olevaan tietoon opiskelijan menestyksestä korkeakouluopinnoissaan.

Lisäksi tietovaranto mahdollistaisi palveluja, jotka tukevat opintojen sujuvaa aloittamista. Esimerkiksi opiskelupaikan vastaanottamista ja korkeakouluun ilmoittautumista koskeva palvelu olisi tarkoituksenmukaista pyrkiä tarjoamaan sähköisesti. Korkeakouluopintoihin sijoittuminen ja koulutuspaikkojen täytön tehokkuus on muun muassa varasijoilta valituksi tulemisen osalta riippuvaista siitä, miten nopeasti opiskelijaksi valitut voivat ilmoittaa opiskelupaikan vastaanottamista ja läsnä- tai poissaolevaksi ilmoittautumista koskevasta ratkaisustaan.

Tietovarantoon perustuen opintojen sujuvaa aloittamista voitaisiin helpottaa myös palveluilla, jotka tukevat aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on opintoaikojen lyhentyneen ja työelämään siirtymisen nopeutumisen sekä koulutusjärjestelmän tehokkuuden osalta keskeinen keino tarpeettoman päällekkäiskoulutuksen vähentämiseksi. Korkeakoulun harkinnan mukaan tietovarannon avulla voitaisiin tunnistaa ja tunnustaa toisissa korkeakouluissa suoritettuja opintosuorituksia.

Tietovaranto tehostaisi myös tietohallintolain tavoitteiden mukaisesti julkisen hallinnon toimintaa sekä parantaisi julkisia palveluja ja niiden saatavuutta. Tietohallintolakia sovelletaan sen 2 §:n mukaan ammattikorkeakouluihin mutta ei yliopistoihin. Tietohallintolaista tai muista voimassa olevista sääöksistä ei seuraa opetus- ja kulttuuriministeriölle toimivaltaa velvoittaa korkeakouluja tallentamaan tietoja yhteiseen tietovarantoon opiskelijavalintajärjestelmän tarpeisiin, joten tallentamisvelvollisuudesta säädettäisiin jäljempänä 6 c §:ssä.

6 b §. Tekninen ylläpitäjä ja rekisterinpitäjä. Pykälän 1 momentin mukaan tietovarantoa hoitaisi korkeakoulujen lukuun opetus- ja kulttuuriministeriö, joka toimisi tietovarannon teknisenä ylläpitäjänä. Tekninen ylläpitäjä vastaisi tietovarannon yleisestä toiminnasta sekä teknisestä käyttöyhteydestä tietojen tallentamista, käsittelyä ja luovutusta varten. Ministeriö voisi antaa toimeksiantotehtävänä tietovarannon teknisen ylläpidon viraston tai muun tahon, kuten esimerkiksi CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy:n hoidettavaksi.

Pykälän 2 momentin mukaan korkeakoulut toimisivat tallennetun tiedon rekisterinpitäjinä ja vastaisivat järjestelmään tallennettujen tietojen sisällöstä ja virheettömyydestä. Tietovaranto on tietojärjestelmä, jossa korkeakoulut säilyttävät kopiota osasta vastuullaan olevan henkilörekisteriensä tietosisällöstä. Tietovaranto ei siten muodosta korkeakoulujen omista henkilörekistereistä loogisesti erillistä henkilörekisteriä, eikä koko palveluun tallennettavan tietokokonaisuuden osalta rekisterinpitäjän tehtäviä olisi tarkoituksenmu-

kaista antaa keskitetysti opetus- ja kulttuuriministeriölle tai muulle viranomaiselle.

Korkeakoulujen toimiessa rekisterinpitäjinä omien tietojensa osalta henkilötietolain (523/1999) 26 §:n mukainen rekisteröidyn tarkastusoikeus toteutetaan henkilötietolain 28 §:n mukaisesti siten, että rekisterin tietoja koskeva tarkastuspyyntö osoitetaan korkeakoululle.

Mikäli ilmeni, että tietovarannon tietosisällössä on virhe, pykälän perusteella tiedon korjausvaatimus tulisi osoittaa rekisterinpitäjälle eli siihen korkeakouluun, jonka tiedoista on kyse. Korkeakoulun olisi henkilötietolain 29 §:n mukaisesti viipymättä korjattava virheellinen tieto tietovarannon tietosisällössä. Mikäli ilmeni, että virhe johtuu tietovarannon teknisestä virheestä, ylläpitäjä vastaisi järjestelmävirheen korjauksesta.

Rekisteröidyn informoinnista henkilötietojen käsittelystä vastaisi henkilötietolain mukaisesti rekisterinpitäjä. Tietovarannon 6 c §:n 1 momentissa tarkoitettut tiedot ovat kunkin korkeakoulun opiskelijarekisterin tietoja, eikä siten ole tarpeen säätää erillisestä rekisteröidyn katselumahdollisuudesta tietovarannon tietoihin.

Tietojen suojaamista koskevan henkilötietolain 32 §:n ja hyvää tiedonhallintatapaa koskevan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, jäljempänä julkisuuslaki) 18 §:n nojalla tietovarannon käytön valvomiseksi on rekisteröitävä tietovarannon käyttöoikeustietoja ja lokitietoja, joita käytetään tietojen käsittelyn hallintaa, seuranta, valvontaa ja suojausta varten, tietovarannon tietojen käytön määrän ja laajuuden seurantaan ja tietovarannon toimivuuden varmistamista ja parantamista sekä tietojen käyttöä koskevien ongelmien selvittämistä varten. Näistä tiedoista muodostuvat tietovarannon tietojen käyttöoikeuksien hallintaa varten pidettävä käyttöoikeusrekisteri sekä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävä lokirekisteri, johon tallennetaan tietoja järjestelmän tietoja käsitelleistä henkilöistä ja esimerkiksi tietojen luovutuksesta käsittelytapauksien perusteella. Korkeakoulukohtaisten käyttöoikeus- ja lokirekisterien pito osana tietovarantoa on välttämätöntä tietoturvallisuuden varmistamiseksi. Lisäksi tietovarannon teknisen ylläpitäjän on luotava

tietoturvan edellyttämät lokit teknisen ylläpidon yhteydessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä. Koska henkilötietolain ja julkisuuslain edellä mainitut säännökset velvoittavat käyttöoikeustietojen ja lokitietojen rekisteröimiseen, tässä laissa ei ole tarpeen säätää käyttöoikeus- ja lokirekistereistä erikseen.

Henkilötietolain 5 §:n mukaan rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta ja sama velvollisuus on sillä, joka itsenäisenä elinkeinon- tai toiminnanharjoittajana toimii rekisterinpitäjän lukuun. Tietovarannon teknisenä ylläpitäjänä opetus- ja kulttuuriministeriön on huolehdittava siitä, että järjestelmä on teknisesti ja toiminnallisesti sellainen, että rekisterinpitäjän velvollisuudet voidaan täyttää. Tietovarannon hallinnoimiseksi ja käytännöistä sopimiseksi on tärkeä luoda teknisen ylläpitäjän ja korkeakoulujen yhteiset toimintatavat. Kun tietovarantoa käytettäisiin tiedon välittämiseen opiskelijavalintarekisterin käyttöön sekä tiedon välittämiseen opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaukseen, Tilastokeskukselle ja mahdollisesti muille viranomaisille, myös Opetushallitus, Tilastokeskus ja mahdolliset muut viranomaiset osallistuisivat yhteisten toimintatapojen luomiseen.

6 c §. Tietosisältö ja velvollisuus tallentaa tietoja. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin korkeakoulujen velvollisuudesta tallentaa tietovarantoon momentissa kuvatut opiskelijavalintarekisterin tiedot. Korkeakoulujen opiskelijarekisterien pito perustuu korkeakoulun opetustehtävään ja siinä muodostuvaan opiskelijan ja korkeakoulun väliseen henkilötietolain 8 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaiseen asialliseen yhteyteen. Korkeakoulujen opiskelijarekisterien tietosisältöä ovat korkeakoulun opiskelijoiden yksilöintitiedot, osoitetiedot, tiedot opiskeluoikeuksista, tiedot suoritetuista opinnoista ja tutkinnoista sekä mahdollisesti esimerkiksi tiedot ilmoittautumisesta opetukseen ja muita korkeakoulun opetustehtävän toteuttamisessa tarvittavia tietoja. Silloin kun korkeakoulu käsittelee toiminnassaan tietovarantoon tallennettuja omien opiskelijoidensa henkilötietoja, kyse on henkilötietojen käsittelystä sen omassa toiminnassa.

Näistä tiedoista tietovarantoon tulisi pykälän 1 momentin mukaan tallentaa henkilön tunnistetieto, tiedot suoritetuista ammattikorkeakoulututkinnoista, ylemmistä ammattikorkeakoulututkinnoista, alemmista ja ylemmistä korkeakoulututkinnoista sekä tiedot opintosuorituksista ja niiden arvosanoista. Opintosuoritustiedot ovat merkityksellisiä valittaessa eri väylien, kuten avoimen korkeakoulun suoritusten perusteella, järjestettäessä joustavia siirtymisväyliä opintojen aikana sekä erityisesti järjestettäessä ensimmäisen ja toisen syklin välisiä siirtymäväyliä. Opintosuoritustietoja voidaan korkeakoulun harkinnan mukaan hyödyntää myös muussa korkeakoulutuksessa aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa tarpeettomien päällekkäisten opintojen välttämiseksi.

Tietovarantoon tallennettaisiin myös tiedot opiskeluoikeuksista ja ilmoittautumisista ammattikorkeakoulututkintoon, ylempään ammattikorkeakoulututkintoon, pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon, sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon ja pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen. Tiedot opiskeluoikeuksista ja opiskelupaikan vastaanottamisesta tarvitaan, jotta aloituspaikkoja voidaan varata ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa hakeville. Tiedot ilmoittautumisesta läsnä- tai poissaolevaksi alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen tarvitaan, jotta opintoihin sijoittuminen olisi mahdollista mahdollisimman tehokkaasti myös varasijoilta hyväksymisen osalta.

Pykälän 1 momentissa tarkoitetuilla tietovarannon tiedoilla olisi keskeinen vaikutus rekisteröityjen oikeusturvaan, koska tietoja käytettäisiin rekisteröityä koskevassa päätöksenteossa, esimerkiksi aloituspaikkojen varauksissa ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaansa hakeville. Tietovarannon ja tiedonsiirtojen suunnittelussa on siten kiinnitettävä erityistä huomiota tietojen virheettömyyteen ja muuttumattomuuteen.

Pykälän 2 momentin nojalla tiedot tallennettaisiin tietovarantoon opetus- ja kulttuuriministeriön päättämän aikataulun mukaisesti, jossa huomioidaan korkeakoulukohtaiset

tekniset edellytykset. Tiedot tallennettaisiin tietovarantoon esimerkiksi reaaliaikaisesti suoraan korkeakoulun rekisteristä. Tieto voitaisiin tallentaa tietovarantoon myös siten, että korkeakoulu päivittäisi erillisellä ajoittain suoritettavalla tiedonsiirrolla rekisteritietojaan tietovarantoon. Aikataulut ja käytännöt valmisteltaisiin yhteistyössä korkeakoulujen kanssa.

Lain voimaantulosäädöksessä säädettäisiin erikseen, että tietovarantoon ei tarvitsisi tallentaa niitä tutkintotietoja ja tietoja opintosuorituksista, jotka eivät tämän lain voimaan tullessa ole sähköisessä muodossa. Tietovarantoon ei myöskään tarvitsisi tallentaa tietoja niistä opiskeluoikeuksista, jotka eivät enää ole voimassa tämän lain tullessa voimaan. Korkeakoulujen opiskelijavalintojen uudistamisen esiselvitysvaiheessa keväällä 2011 saadun tiedon perusteella tutkintotiedot olisivat kattavasti saatavilla sähköisesti vuodesta 2000 alkaen. Opiskeluoikeuksia koskevat tiedot olisi tallennettava voimassa olevien opiskeluoikeuksien osalta, jotta tieto olisi käytettävissä joustavia haku- ja siirtymämahdollisuuksia varten.

Lakiehdotuksen 6 a §:n mukaan korkeakoulut voisivat käyttää tietovarantoa myös muussa toiminnassaan ja luovuttaessaan tietoa viranomaisille ja muille korkeakouluille. Tähän liittyen 6 c §:n 3 momentissa säädettäisiin korkeakoulujen mahdollisuudesta sopia tietovarannon ylläpitäjän kanssa 1 momentissa säädettyä laajemman, korkeakoulun vastuulla olevan rekisterin ylläpitämisestä tietovarannossa. Säännöksen tarkoitus on laajentaa korkeakoulujen mahdollisuuksia hyödyntää korkeakoulujen valtakunnallista tietovarantoa ja siihen liittyviä tietojärjestelmäratkaisuja myös muuhun kuin tässä laissa säädettyyn tarkoitukseen silloin, kun korkeakoulu omien tehtäviensä nojalla katsoo tarpeelliseksi ja sopii asiasta ylläpitäjän kanssa. Ehdotettavalla lailla luotaisiin malli, jolla loogisesti erillisiä korkeakoulukohtaisia rekistereitä tuotaisiin osin säädöksiin perustuen ja osin sopimusperustaisesti keskitetyssä tietojärjestelmässä eli korkeakoulujen valtakunnallisessa tietovarannossa säilytettäväksi.

Pykälän tarkoittama laajempi tietosisältö voisi käsittää esimerkiksi muun kuin tutkintoon johtavan koulutuksen, esimerkiksi

avoimen korkeakouluopetuksen, opiskeluoikeuksia koskevia tietoja, jolloin korkeakoulu voisi harkintansa mukaan käyttää tietovarantoa ja opiskelijavalintarekisteriä ottaessaan näitä opiskelijoita. Sopimalla laajemman tietosisällön tallentamisesta tietovarantoon korkeakoulu voisi käyttää sitä opiskelijoita, tutkintoja ja muita opintosuorituksia koskevana pääasiallisena tietolähteenään osana tietojärjestelmiensä kokonaisuutta.

Korkeakoulun niin päättäessä ja asiasta tietovarannon ylläpitäjän kanssa sopiessa laajempi tietosisältö voisi tarkoittaa myös muita kuin opiskelijoihin liittyviä korkeakoulun tietoja, esimerkiksi julkaisuihin tai korkeakoulun henkilöstöön kohdentuvia viranomaisten tiedonkeruita varten. Asiaa koskeneissa RAKETTI –hankkeen yhteydessä tehdyissä selvityksissä on ilmennyt tarve valtakunnalliselle korkeakouluissa tehtyjen julkaisujen tietoja kokoavalle julkaisurekisterille ja sen osana tutkijarekisterille. Tällainen rekisteri olisi mahdollista toteuttaa tietovarannon osana sopimus pohjaisesti hajautetun rekisterinpidon mallin mukaisesti.

6 d §. *Tietojen luovuttaminen tietovarannon kautta.*

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin 6 c §:n 1 momentissa tarkoitettujen tietojen siirtämisestä opiskelijavalintarekisterin käyttöön. Tietovarantoon tallennetut tiedot tarjottaisiin teknistä käyttöyhteyttä käyttäen opiskelijavalintarekisterin käyttöön niiden tietojen osalta, jotka opiskelijavalintarekisteriin voidaan 3 §:n mukaan tallentaa. Tietoa siirrettäisiin tietovarannon kautta korkeakoulujen rekistereistä opiskelijavalintarekisterin käyttöön ilman erillistä luovutus päätöstä tai henkilön omia tietojaan koskevaa nimenomaista valtuutusta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että korkeakoulu rekisterinpitäjänä päättäisi muusta tietojen luovuttamisesta tietovarannon kautta sekä vastaisi luovutuksen lainmukaisuudesta. Tietovarannossa ylläpidettyjen korkeakoulujen rekisteritietojen luovuttamista säätelevät yleislakeina julkisuuslaki ja henkilötietolaki. Luovutettaessa henkilötietoja sisältäviä aineistoja sovelletaan julkisuuslain 16 §:n 3 momenttia, jonka nojalla luovutuksensaajalla on oltava henkilötietojen suo-

jaa koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää näitä tietoja.

Korkeakoulut luovuttavat tietoja lakiin perustuen useille viranomaisille. Näitä lakiin perustuvia tietojen luovutuksia ovat muun muassa tilastolakiin (62/1994) perustuva opiskelija- ja tutkintotietojen luovuttaminen Tilastokeskukselle yhteiskunnallisia oloja ja niiden kehittymistä kuvaavien tilastojen laadintaa varten, opintotukilakiin (65/1994) perustuva opiskelija- ja tutkintotietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitokselle opintotukiasioiden käsittelyä varten, valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen tai opiskelun ajalta annetun lain (644/2003) mukainen opiskelijatietojen luovuttaminen kansaneläkelaitokselle opiskeluajalta karttuvan eläkkeen määrittämiseksi sekä työttömyysturvalain (1290/2002) ja julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) mukainen tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitokselle tai työttömyyskassalle työmarkkinatuen sekä työttömyyspäivärahan saamisedellytysten käsittelyä varten. Yliopistot luovuttavat opiskelijoistaan tietoja myös Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:n mukaista opiskelijaterveydenhuoltoa varten.

Pykälän 3 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö voisi tuottaa tietovarannossa ylläpidettyjen korkeakoulujen rekisterien kokonaisuudesta laissa määritellyn käyttötarkoituksen edellyttämiä tietoaineistoja. Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on yliopistolain 51 §:n ja ammattikorkeakoululain 40 §:n mukaan oikeus saada määräämänsä koulutuksen ja tutkimuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja muut seurannan ja ohjauksen edellyttämät tiedot. Nykyisin opetus- ja kulttuuriministeriö kerää korkeakouluilta tietoja muun muassa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen henkilöstöstä, suoritetuista opintopisteistä, julkaisuista, toimipisteistä, yliopistojen täydennyskoulutuksesta, tutkimuksen osien suorituksista avoimessa yliopistopetuksessa ja erillisinä opintoina, ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoihin hakevista opiskelijoista, avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoista, opettaja- ja tutkijavierailuista, tiloista, harjoittelukoulujen toiminnasta ja taloudesta. Tietoaineistojen tuot-

tamiseen ei tarvittaisi erillistä toimeksiantoa korkeakoululta. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi kuitenkin informoida korkeakouluja siitä, mitä aineistoja se rekisterien tietosisällöstä tuottaa, esimerkiksi päättäessään tietovarannon tietosisällön päivittämisen ajankohdista 6 c §:n mukaisesti. Tietovarannosta voitaisiin ottaa tieto muun muassa korkeakoulujen tutkimukseen johtavan koulutuksen opiskelijoista ja opiskelijamääristä, tutkimuksista ja opintosuorituksista sekä tuottaa näistä tilastoja korkeakoululaitoksen ohjauksen tarpeisiin. Nykyisin opetus- ja kulttuuriministeriö kerää tällaisia tietoja edellä mainituilla erillisillä tiedonkeruilla ja osin tiedot saadaan Tilastokeskuksen kautta.

Edellä kuvatuissa viranomaisten ja opetus- ja kulttuuriministeriön tiedonkeruissa kerättävä tietosisältö on osin samaa kuin ehdotettavan lain mukainen tietovarannon 6 c §:n 1 momentissa säädetty tietosisältö, mutta osin myös laajempaa. Tietojen kerääminen perustuu voimassa oleviin säädöksiin ja tiedonkeruukäytännöstä voidaan viranomaisten välillä sopia. Eri tiedonkeruiden rationalisoimiseksi ehdotettavan tietovarannon oheen on mahdollista rakentaa tiedonkeruita palveleva osajärjestelmä, jolloin ehdotettava tietovaranto ja sen mahdolliset osajärjestelmät palvelisivat useita tarkoituksia. Tietoja voitaisiin välittää keskitetyn tietovarannon kautta eri viranomaisille siten, että tietoa keräävät viranomaiset pyytävät tiedon toimitettavaksi tietovarannon kautta ja asiasta sovitaan tietovarantoa ylläpitävän ministeriön ja tietoa keräävien viranomaisten välillä. Tietovarannon tietosisältö laajenisi siten 6 c §:n 3 momentin mukaisesti korkeakoulujen, opetus- ja kulttuuriministeriön ja tietoja keräävän viranomaisen välillä sopien. Korkeakoulut toimisivat edelleen rekisterinpitäjinä laajemman tietosisällön osalta.

Viranomaisten tiedontarpeiden lisäksi on oletettavaa, että esimerkiksi tieteellisen tutkimuksen tekijät kiinnostuvat mahdollisuudesta saada tietovarantoon tallennettujen korkeakoulujen rekisterien kokonaisuudesta tietoaineistoja tutkimuskäyttöön. Tämän lain perusteella ei kuitenkaan syntyisi yhtä tahoja, jolle aineistopyynnön voisi osoittaa, koska kukin korkeakoulu toimisi oman rekisterinsä rekisterinpitäjänä. Korkeakoulut ja tietova-

rannon ylläpitäjä voisivat kuitenkin luoda käytännöt, joilla kaikkien korkeakoulujen tietoja sisältäviä aineistoja voitaisiin koota ja tuottaa, kun henkilötietolain tutkimusta koskevan 14 §:n edellytykset täyttyvät ja kukin korkeakoulu tekee asianmukaisen päätöksen tietojen luovuttamisesta.

Tietovarannon tietoja voitaisiin hyödyntää myös rekisteröidyn luvalla tapahtuvissa tietojen luovutuksissa. Suunnitellessaan opiskelijaksi hakeutumista henkilö voisi saada koulutustarjontaa koskevaa omaan tilanteeseensa räätälöityä ohjausta tunnistauduttuaan sähköisen palvelun (esimerkiksi korkeakoulujen yhteinen palvelu) käyttäjäksi ja annettuaan luvan tietovarantoon tallennettujen tietojensa käyttöön palvelussa. Luvan perusteella tutkintotietoja, suoritustietoja ja opiskeluoikeustietoja, voitaisiin hyödyntää koulutustarjontaa koskevaa ohjausta tuottavassa palvelussa. Tällainen ohjausta tuottava valtakunnallinen palvelu voisi olla hakuaikojen ulkopuolella toimiva palvelu korkeakoulujen sähköisessä hakujärjestelmässä, korkeakoulujen yhteinen palvelu taikka korkeakoulun tai muun tahon tuottama palvelu.

Tietovarantoa voitaisiin hyödyntää myös kun henkilö hakee toisessa korkeakoulussa hankkimansa osaamisen tunnistamista ja tunnustamista opiskelupaikassaan. Tutkinto- ja suoritustietojen hyödyntäminen aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa perustuisi lähtökohtaisesti henkilön omaan pyyntöön häntä koskevien rekisteritietojen käytöstä. Korkeakoulut voisivat myös luoda käytäntöjä, joissa henkilö antaa luvan luovuttaa toiselle korkeakoululle tai palveluntarjoajalle henkilökohtaiset suoritustietonsa.

6 e §. *Tietovarannon tietojen säilytysaika.* Korkeakoulujen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennetut henkilötiedot ovat loogisesti osa korkeakoulujen omissa tietojärjestelmissään säilyttämiä henkilörekistereitä. Tietovarantoon tallennettu kopio korkeakoulun omassa järjestelmässään säilyttämän rekisterin tiedosta olisi aina samaa kuin korkeakoulun omassa (fyysisessä) rekisterissä oleva alkuperäinen tieto. Korkeakoulun vastuulla on säilyttää ja korjata tietovarantoon tallennettu tieto vastaavana kuin alkuperäinen tieto. Tietojen säilytysaika tietovarannossa määräytyi-

si siten lähtökohtaisesti sen mukaan, miten niitä säilytetään korkeakoulujen omissa rekistereissä korkeakoulujen arkistonmuodostussuunnitelmien ja muiden tiedon säilyttämistä koskevien velvoitteiden mukaisesti.

Tietovarannon käyttötarkoituksen edellyttämien tietojen saannin turvaamiseksi tutkinto- ja opiskeluoikeustietoja olisi säilytettävä siten, että ensimmäistä korkeakoulupaikkaansa hakevien yhdenvertainen kohtelu varmistetaan.

Tiedot suoritetuista tutkinnoista ja opiskeluoikeuksista säilytettäisiin tietovarannossa pysyvästi. Tällä ei kuitenkaan tarkoitettaisi arkistolain (831/1994) säännösten ja sen nojalla annettujen määräysten mukaista pysyvää säilyttämistä vaan sitä, että tiedot ovat tietovarantoon sähköisesti tallennettuja.

Tietovarannon teknisiin ratkaisuihin tukeutuen voitaisiin erikseen myös toteuttaa ratkaisu tietojen arkistolaitoksen määräysten mukaista sähköistä pysyvää säilyttämistä varten. Tällöin tietovarannon tekninen ylläpitäjä toimisi korkeakoulun toimeksiannosta arkistointipalvelun tarjoajana arkistolaitoksen sähköistä pysyvää säilyttämistä koskevien vaatimuksien mukaisesti.

Tiedot opintosuorituksista ja arvosanoista eivät vaikuta opiskeluoikeus- ja tutkintotietoihin verrattavalla tavalla henkilön asemaan ensikertalaisena hakijana. Suoritus- ja arvosanatietojen säilytysaika perustuu lähtökohtaisesti korkeakoulun arkistonmuodostussuunnitelmaan tai muuten huomioon otettuihin korkeakoulun päättämiin suoritusten vanhenemisaikoihin. Henkilöiden yhdenvertaisten kohtelun turvaamiseksi myös suoritus- ja arvosanatiedot ehdotetaan säilytettäväksi tietovarannossa tutkintotietoja vastaavasti pysyvästi, jotta tietojen perusteella tapahtuvat joustavat siirtymiset eri opintojen välillä ja opintojen hyväksilukeminen voisivat kohtuullisen ajan puitteissa perustua sähköisesti tarjolla olevaan tietoon. Näille tiedoille ei ole mahdollista määritellä yhdenmukaista vanhenemisaikaa, jota vanhempia suorituksia ei voitaisi lukea hyväksi tai käyttää hyväksi opiskelijavalinnoissa.

Tässä laissa säädettävät tietojen säilytysajat tietovarannossa voivat vaikuttaa korkeakoulujen nykyisiin arkistonmuodostussuunnitelmiin perustuviin ratkaisuihin rekisteritietojen

säilytysajoista pidentämällä aikaa, jona tietoja säilytetään sähköisissä järjestelmissä aktiivikäyttöä varten.

10 §. Muiden säännösten soveltaminen. Säännöksen mukaan myös ehdotettavaan korkeakoulujen valtakunnalliseen tietovarantoon sovellettaisiin tämän lain lisäksi, mitä henkilötietojen käsittelystä muualla laissa säädetään.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Yliopistolain 36 §:n 2 momentin ja ammattikorkeakoululain 22 §:n 2 momentin nojalla on tarkoitus antaa valtioneuvoston asetus korkeakoulujen yhteishausta. Asetuksella säädettäisiin tarkemmin yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä.

Asetuksessa säädettäisiin menettelystä, jossa hakija kirjaisi yhteishaussa ammattikorkeakouluista ja yliopistoista valitsemansa hakukohteet etusijajärjestykseen. Hakija voisi valita yhteishaussa enintään kuusi hakukohtetta. Hakija voisi muuttaa hakukohteiden etusijajärjestyksestä opetus- ja kulttuuriministeriön vahvistamaan ajankohtaan saakka. Hakija valittaisiin ylimpään hakukohteeseen, johon hänen valintapisteensä riittävät. Hakija voisi tulla kuitenkin valituksi myöhemmin varasijalta ylempään hakukohteeseensa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaisi yhteishaussa noudatettavat aikataulut kuten nykyisinkin.

3 Voimaantulo

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014, jotta korkeakoulujen yhteinen sähköinen hakujärjestelmä voitaisiin ottaa käyttöön vuonna 2014. Lait tulisi kuitenkin vahvistaa viimeistään kesällä 2013, jotta korkeakoulut voisivat tehdä ajoissa päätökset syksyllä 2014 alkavan koulutuksen aloituspaikkojen varaamisesta hakijoille, jotka eivät aiemmin ole ottaneet vastaan korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa.

Korkeakoulujen yhteisestä sähköisestä hakujärjestelmästä tehtiin esiselvitys keväällä 2011 ja tarkoituksena oli ottaa yhteishakujärjestelmä käyttöön kevään 2013 valinnoissa.

Esiselvityksen pohjalta käynnistettiin määrittelyvaihe, joka jatkuu syksyyn 2012. Hankkeen kilpailutukset ovat käynnistyneet syksyllä 2011 ja saatujen tarjosten perusteella realistinen toteutusaikataulu on voitu arvioida tarkemmin. Järjestelmän määrittelytyö on myös osoittautunut ennakoitua suuritoisemmaksi.

Yhteishaun palveluiden laadukkaan toteuttamisen sekä käyttöönoton varmistamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus ovat sopineet korkeakoulujen sähköisen hakujärjestelmähankkeen aikataulun pidentämistä alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen yhdellä vuodella siten, että tietojärjestelmän käyttöönotto ja siihen liittyvät opiskelijavalintojen muutokset tapahtuisivat keväällä 2014 alkavan yhteishaun yhteydessä valittaessa opiskelijoita syksyllä 2014 alkavaan koulutukseen. Osia järjestelmästä pilotoidaan kuitenkin voimassaolevien säädösten puitteissa jo syksyllä 2013.

Ehdotettavan voimaantulosäännöksen mukaan lakia sovellettaisiin ensimmäisen kerran otettaessa opiskelijoita syksyllä 2014 alkavaan koulutukseen. Yliopistolain 36 §:n 3 momentissa ja ammattikorkeakoululain 22 §:n 3 momentissa tarkoitettua mahdollisuutta varata osa aloituspaikoista hakijoille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa, sovellettaisiin myös hakijaan, joka on ottanut opiskelupaikan vastaan keväällä 2014 tai sitä ennen alkaneesta koulutuksesta, mutta ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa. Säännöksellä varmistettaisiin riittävä aika lainmuutoksesta tiedottamiseen, jolloin hakijalla on mahdollisuus arvioida opiskelupaikan vastaanottamisen merkitys omia koulutuspolkuja koskevien suunnitelmien kannalta. Hakijoiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi aloituspaikkojen varaamiseen liittyvässä hakijoiden ryhmittelyssä tulisi huomioida vain hakuajan päättymiseen mennessä suoritettut tutkinnot ja vastaanotetut opiskelupaikat.

Voimassa olevan yliopistolain 36 §:n 2 momentin ja ammattikorkeakoululain 22 §:n 1 momentin mukaan hakijat voidaan koulutustaustan perusteella jakaa valinnoissa

erillisiin ryhmiin. Säännöksen tarkoittaman koulutustaustaan liittyvän ryhmän voivat muodostaa muun muassa korkeakoulututkinnon suorittaneet. Tämän vuoksi korkeakoulututkinnon suorittaneet hakijat voitaisiin valita ensimmäistä korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa hakevien kiintiön ulkopuolella riippumatta tutkinnon suorittamisajan kohdasta. Tällä varmistettaisiin myös korkeakoulututkinnon suorittaneiden yhdenvertainen kohtelu.

Lain voimaantulosäännökseen sisältyisi myös säännös mahdollisuudesta ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin ennen lain voimaantuloa. Säännöksen perusteella korkeakoulut voisivat tehdä tarvittavat päätökset syksyllä 2014 alkavan koulutuksen opiskelijavalintoihin liittyen.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Ehdotettua opiskelijavalintajärjestelmää tulee erityisesti tarkastella toisaalta hakijoiden yhdenvertaisuutta ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevasta näkökulmasta ja toisaalta yliopistojen itsehallinnon näkökulmasta.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain yhdenvertaisuussäätely ja syrjintäkielto eivät kiellä kaikenlaista erottelua ihmisten välillä. Olennaista on, voidaanko kulloinkin sääntely henkilöiden asettamisesta eri asemaan perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla (esim. PeVL 44/2010, PevL 18/2010 ja PeVL 46/2006). Hyväksyttävän perusteen olemassaolo tekee eri asemaan asettamisen sallituksi perustuslain näkökulmasta niin välittömän kuin välillisen syrjinnän kieltoon nähden (PeVL 10/2003). Eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännössä on keskeisenä hyväksyttävänä perusteena pidetty erottelun tavoitteen liittymistä jonkun toisen perusoikeuden toteutumiseen. Hyväksyttävänä perusteina on pidetty myös muita merkittäviä julkisia tai

yhteiskunnallisia intressejä. Erilaisen kohtelun arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota paitsi tietyn tavoitteen saavuttamiseksi ehdotetun keinon hyväksyttävyyteen myös sääntelyn oikeasuhtaisuuteen. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on tässä yhteydessä korostanut hyväksyttävän syyn asiallista ja kiinteää yhteyttä säädettävän lain tarkoitukseen (PeVL 44/2010).

Perustuslain 6 §:n 2 momentti kieltää myös suosinnan tai jonkin yksilön tai ryhmän asettamisen etuoikeutettuun asemaan, mikäli tämä samalla merkitsisi toisiin kohdistuvaa syrjintää (HE 309/1993). Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteuttaminen saattaa kuitenkin edellyttää poikkeamisesta muodollisesta yhdenvertaisuudesta. Perustuslain yhdenvertaisuus- ja syrjintäkieltosääntely ei tämän vuoksi estä niin sanottua positiivista erityiskohtelua eli sellaisia tosiasiallisen tasarvon turvaamiseksi tarpeellisia toimia, joilla pyritään tietyn ryhmän aseman ja olosuhteiden parantamiseen (HE 309/1993). Positiivinen erityiskohtelu onkin erotettava suosinnasta, jossa kyse on jonkin yksilön tai ryhmän asettamisesta etuoikeutettuun asemaan toisia syrjivällä tavalla. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännössä positiivista erityiskohtelua ei ole pidetty perustuslain 6 §:n kannalta ongelmallisena, jos sille on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste ja jos se on tavoitteen kannalta oikeasuhtaista ja tilapäistä. Tietyissä tilanteissa positiivinen erityiskohtelu voi olla jopa julkisen vallan velvollisuus perustuslain 22 §:n nojalla, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Hyväksyttäväkään tarkoitus ei toisaalta oikeuta sellaista positiivista erityiskohtelua, joka asiallisesti merkitsee toisiin kohdistuvaa syrjintää.

Perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäntelyyn liittyy olennaisesti myös lailla säätämisen vaatimus, joka sisältää paitsi lakitasisuuden vaatimuksen myös sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksen (PeVL 19/1997, PeVL 58/2001 ja PeVL 70/2002). Sallittujen erottelujen sisällön ja soveltamisalan on tultava mahdollisimman yksiselitteisesti ilmi suoraan laista ja lain soveltajien päätöksenteon tulisi muutoinkin olla

sidottu riittävän täsmällisiin kriteereihin laissa.

Perustuslain sivistyksellisiä oikeuksia käsittelevän 16 §:n 2 momentin perusteella jokaiselle on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Perustuslain esitöiden mukaan säännös merkitsee elinikäisen koulutuksen periaatteen tunnustamista (HE 309/1993). Oikeutta ei kuitenkaan turvata subjektiivisena oikeutena, vaan sen mukaan kuin lailla säädetään.

Perustuslain 16 §:n 2 momentin tarkoittama muu kuin perusopetus sisältää myös ylimmän opetuksen saatavuuden. Yhtäläisten mahdollisuuksien toteuttamista turvaa omalta osaltaan myös ylimmän opetuksen vapautta koskeva perustuslain 16 §:n 3 momentti, jonka mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Opetuksen vapaus sisältää oikeuden opiskella ja hankkia tietoja itseään kiinnostavista asioista (HE 309/1993). Ylimmän opetuksen turvaamisvelvoite kohdistuu ensisijaisesti valtioon ja velvoitteen toteuttaminen edellyttää sekä täsmällistä lainsäädäntöä että sen toteuttamisen turvaamista. Yhtäläiset mahdollisuudet ylimmän opetuksen saamiseen edellyttää erityisesti korkeakouluopiskelijaksi pääsyn yhdenvertaisuutta. Opiskelijavalinnan yhdenvertaisuutta koskevien säännösten lisäksi opiskelumahdollisuuksien tosiasiallista yhtäläisyyttä toteuttavat omalta osaltaan myös korkeakoulututkintoon johtavien opintojen maksuttomuutta koskevat yliopistolain ja ammattikorkeakoululain säännökset sekä opintotukijärjestelmä.

Ehdotettavan yliopistolain 36 §:n 3 momentin ja ammattikorkeakoululain 22 §:n 3 momentin mukaan osa haettavista opiskelupaikoista voidaan varata henkilöille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa tai vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Opiskelupaikkojen varaamiseen liittyvien kiintiöiden sisällä hakijat voitaisiin jakaa koulutustautan perusteella eri ryhmiin kuten nykyisinkin. Korkeakoulut päättäisivät itsenäisesti siitä,

käyttävätkö säännöksen tarkoittamaa kiintiöintiä ja miten jakavat aloituspaikat kiintiöiden välillä niitä käyttäessään.

Aloituspaikkojen varaamisella säännöksessä mainitulla tavalla on lähtökohtaisesti tarkoitus turvata perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaisia sivistyksellisiä oikeuksia varmistamalla mahdollisimman monelle hakijalle opiskelupaikka. Säännöksen tarkoituksena on myös turvata tosiasiallista yhdenvertaisuutta saattamalla ensimmäistä korkeakoulu- paikkaa hakevat yhdenvertaiseen asemaan jo opiskelupaikan saaneiden kanssa, joilla jo korkeakouluopintoja suorittaneina on valintakokeissa usein etulyöntiasema.

Ehdotettavan säännöksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole saattaa aiemmin opiskelupaikan saaneita kohtuuttomasti erilaiseen asemaan ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakeviin nähden. Korkeakoulujen tulisi nykyistä paremmin mahdollistaa opintojen aloittaminen aiempien opintojen ja suoritettujen tutkintojen osien perusteella ja luoda heitä varten joustavia siirtymis- ja hakumahdollisuuksia korkeakoulujen sisällä ja välillä. Näiden siirtymis- ja hakumahdollisuuksien sekä ehdotettavien valintakiintiöiden käyttö on kokonaisuus, jossa korkeakoulujen tulee huolehtia siitä, ettei mikään hakijaryhmä joudu kohtuuttomasti erilaiseen asemaan. Alan vaihtamisen tulee olla mahdollista myös sellaiselle alalle, jossa aiempia opintoja ei ole mahdollista hyödyntää vaan opinnot joudutaan aloittamaan alusta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on yliopistolaista antamassaan lausunnossa (PeVL 11/2009 vp) todennut, että yliopistolla on koulutuspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi mahdollisuus kohtuullisessa määrin suosia tiettyjä yleisin kriteerein määriteltyjä hakijaryhmiä, kuten vastavalmistuneita ylioppilaita. Aiemmin eduskunnan apulaisoikeusasiamies on pitänyt vastavalmistuneille ylioppilaille annettavia lisäpisteitä perustuslain vastaisina (AOA 24.10.2007). Ehdotettavat yliopistolain 36 §:n ja ammattikorkeakoululain 22 §:n säännökset eivät kohdistu ainoastaan juuri toiselta asteelta valmistuneisiin vaan kaikkiin hakijoihin, jotka eivät aiemmin ole suorittaneet korkeakoulututkintoa tai ottaneet vastaan korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Kysymys lisäpis-

teiden antamismahdollisuudesta esimerkiksi vastavalmistuneille ylioppilaille ei siten ole enää keskeinen, mutta korkeakouluilla on jatkossakin mahdollisuus tosiasiallista yhdenvertaisuutta tukeviin valintamenettelyihin, jossa otetaan huomioon vastavalmistuneiden ylioppilaiden asema. Korkeakoulujen tulisi pyrkiä toiselta asteelta korkeakoulutukseen siirtymistä koskeviin koulutuspoliittisiin tavoitteisiin kuitenkin ensisijaisesti kehittämällä opiskelijavalintoja siten, etteivät ne perusteettomasti asettaisi samana vuonna toiselta asteelta valmistuneita kirjoittaneita muita hakijoita epäedullisempaan asemaan. Yliopistolain esitöiden (HE 7/2009) mukaan hakijoita voitaisiin kohdella tasavertaisemmin esimerkiksi kehittämällä aineistopohjaisia ja soveltuvuutta mittaavia pääsykokeita, tarkistamalla haku- ja pääsykoeaikatauluja ja mitoittamalla luettavaa kirjallisuutta siten, että myös samana keväänä toisen asteen päättäneiden olisi mahdollista menestyä opiskelijavalinnoissa. Lisäpisteitä voitaisiin ehdotettavia kiintiösäännöksiä sovellettaessa antaa ainoastaan silloin, jos hakijoiden kiintiöinnillä ja edellä mainituilla opiskelijavalintojen kehittämistä koskevilla toimilla ei voida toteuttaa tosiallista yhdenvertaisuutta.

Perustuslain 123 §:n mukaan yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Säännös täydentää perustuslain 16 §:n 3 momentin säännöstä, jonka mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Yliopistojen itsehallinnon ensisijaisena sisällöllisenä tavoitteena on siten yliopistojen perustehtävien, tutkimuksen ja opetuksen, vapauden turvaaminen. Tämä käy ilmi myös yliopistolain 3 §:stä, jonka mukaan yliopistoilla on itsehallinto, jolla turvataan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. Ammattikorkeakoulujen itsehallintoa ei ole turvattu perustuslaissa vaan siitä säädetään ammattikorkeakoululaisissa.

Oikeuskirjallisuudessa yliopistojen itsehallinnon on katsottu jakautuvan kahteen osaan: tutkimusta ja opetusta koskevaan sekä taloudellishallinnolliseen autonomiaan. Taloudellishallinnollinen itsehallinto merkitsee ennen muuta sitä, että yliopiston sisäisestä hallinnosta päättävät laissa säädetyin rajoituksin

asianomaisen yliopiston omat eivätkä valtion yleiset hallintoviranomaiset (HE 1/1998 vp).

Voimassa olevaa yliopistolakia käsitellessään eduskunnan perustuslakivaliokunta viittasi oikeuskirjallisuuteen ja totesi, että taloudellis-hallinnollisen autonomian mukaan yliopisto asettaa itse hallintoelimensä, jotka päättävät sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista. Tähän itsehallinnon lohkoon kuuluu myös oikeus sisäiseen norminantoon. Yliopistojen itsehallintoa on perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan niiden muuttuminen valtion tilivirastoista itsenäisiksi oikeushenkilöiksi (PeVL 11/2009 vp).

Perustuslakivaliokunta viittasi yliopistojen taloudellis-hallinnolliseen itsehallintoon myös käsitellessään julkisen hallinnon tietohallinnon ohjausta koskevaa lakia. Lailla ja sen nojalla annettavilla asetuksilla ehdotettiin rajoitettavaksi julkisen hallinnon viranomaisten toimivaltaa päättää siitä tietohallinnon osasta, joka on palvelujen laadun ja hallinnon tehostamisen näkökulmasta tarkoituksenmukaista toteuttaa yhteneväisesti. Perustuslakivaliokunta totesi lakiehdotusta käsitellessään, että yliopistot eivät ole sellaisessa yhteydessä valtion hallintokoneistoon, että niiden sisällyttämiselle lain soveltamisalaan olisi ollut edes vahvoja yhteiskunnallisia perusteita. Valiokunnan arvion mukaan yliopistojen tietohallinnon tarpeet liittyvät erityisesti tutkimuksen ja opetuksen tarkoituksenmukaiseen toteuttamiseen sekä kansainvälisen tutkimusyhteistyön ylläpitämiseen. Tästä syystä valiokunta piti perustuslain 123 §:ään liittyvistä syistä välttämättömänä, että yliopistot poistettaisiin lain soveltamisalasta (PeVL 46/2010 vp).

Yliopistojen tutkimusta ja opetusta koskeva akateeminen itsehallinto käsittää tieteen, taitteen ja ylimmän opetuksen vapauden. Tieteen vapaus sisältää yliopistojen itsenäisen päätösvallan tutkimuksen järjestämisessä ja tutkimusaiheiden ja -menetelmien valitsemisessa. Ylimmän opetuksen vapaus puolestaan turvaa yliopistojen oikeuden opettaa haluamallaan tavalla niin sisällöllisesti kuin menetelmällisestikin sekä päättää opiskelijoiden valinnasta.

Yliopistojen taloudellis-hallinnollinen tai tutkimuksen ja opetuksen itsehallinto ei estänyt uuden yliopistolain yhteydessä säätämäs-

tä opiskelijavalintojen järjestämisestä yliopistojen yhteishaun avulla. Nyt ehdotettavan lain mukaisella korkeakoulujen yhteishaulla on tarkoitus helpottaa entisestään korkeakoulutukseen hakeutumista ja turvata siten yhtäläisiä mahdollisuuksia ylimmän opetuksen saamiseen. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut tekisivät jatkossakin opiskelijavalintapäätökset ja päättäisivät itsenäisesti opiskelijavalinnan perusteista. Ehdotettavalla lailla ei siten puututtaisi yliopistojen tutkimusta ja opetusta koskevaan tai taloudellis-hallinnolliseen itsehallintoon.

Korkeakoulujen opiskelijavalintojen kehittämistä ja korkeakoulujen yhteishaun käyttöönottoa koskevista opetus- ja kulttuuriministeriön suunnitelmista valtioneuvoston oikeuskanslerin tammikuussa 2011 antaman lausunnon mukaan yleisesti ottaen kahta korkeakoulusektoria koskevan lainsäädännön yhdenmukaistamisen voidaan arvioida josain määrin vähentävän yliopistojen mahdollisuuksia järjestelmän käyttöönoton jälkeen itse päättää opiskelijavalinnoistaan ja siten kaventavan yliopistojen itsehallinnon alaa. Oikeuskanslerin alustavan arvion mukaan yhteisen hakujärjestelmän käyttöönotolla ei kuitenkaan olisi tarkoitus puuttua yliopistojen itsehallinnon ytimeen kuuluviin asiakokonaisuuksiin. Hakujärjestelmien yhtenäistämällä ei muun muassa puututtaisi yliopistojen oikeuteen päättää opiskelijavalintojen perusteista. Näin ollen oikeuskansleri katsoi muutoksista voitavan säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallituksen esityksen luonnoksesta joulukuussa 2011 antamassaan lausunnossa oikeuskanslerilla ei ollut huomauttamista ehdotetuista valtakunnallista yhteishakua koskevista säännöksistä.

Hallituksen esitykseen sisältyy myös säännökset korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta. Tietovaranto on tietojärjestelmä, jossa korkeakoulut säilyttävät kopiota osasta opiskelijarekisteriensä ja muiden henkilörekisteriensä tietosisällöstä. Tietovaranto ei muodosta korkeakoulujen omista henkilörekistereistä loogisesti erillistä henkilörekisteriä, ja jokainen korkeakoulu toimii rekisterinpitäjänä oman tietovarannossa säilytetyn tietosisältönsä osalta ja soveltaa henkilötietojen käsittelyyn henkilötietolakia.

Perustuslain 10 § turvaa yksityiselämän suojan perusoikeutena jokaiselle. Pykälän mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslain lakiviittaus henkilötietojen suojasta edellyttää lainsäätäjän säätävän tästä oikeudesta, mutta perustuslaki jättää sääntelyn yksityiskohdat lainsäätäjän harkintaan. Lainsäätäjän harkintaa sitoo se, että henkilötietojen suojan kannalta tärkeitä sääntelykohteita rekisteröinnissä valio-kunnan tulkintakäytännön mukaan ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset mukaan luettuna tietojen luovuttavuus sekä tietojen säilytysaika henkilörekistereissä ja rekisteröidyn oikeusturva (esim. PeVL 14/2002 vp). Ehdotettu laki sisältää tarvittavat säännökset tietovarannon käyttötarkoituksesta, tietosisällöstä, tietojen luovuttamisesta sekä säilytysajoista.

Ehdotettavan yliopistolain 36 §:n 2 momentti ja ammattikorkeakoululain 22 §:n 2 momentti sisältävät asetuksenantovaltuudet, joita on tarkasteltava perustuslain 80 §:n

1 momentin kannalta. Ehdotettavan valtuuden mukaan yhteishaun toimittamisesta sekä siihen liittyvistä menettelyistä säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Perussäännökset yhteishakujärjestelmästä ja sen käyttöalasta sisältyisivät lakiin, mikä on tärkeää paitsi perustuslain 80 §:n 1 momentin kannalta, myös sen vuoksi, että sääntely kohdistuu myös perustuslain 123 §:ssä säädetyn itsehallinnon suojaamiin yliopistoihin.

Edellä esitetyn perusteella lakiehdotuksen voidaan katsoa olevan perustuslain yhdenvertaisuutta, sivistyksellisiä oikeuksia, yliopistojen itsehallintoa sekä asetuksen antamista koskevien säännösten mukainen. Koska asia voi kuitenkin olla tulkinnanvarainen, esityksestä tulisi saada eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**yliopistolain 36 ja 38 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yliopistolain (558/2009) 36 ja 38 § seuraavasti:

36 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, jompaakumpaa näistä tutkinnoista tai jatkotutkintoa.

Valittaessa opiskelijoita pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon, sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon ja pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin opiskelijavalinta järjestetään korkeakoulujen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Korkeakoulujen yhteishakua ei kuitenkaan käytetä otettaessa opiskelijoita muuhun kuin tämän lain nojalla rahoitettavaan koulutukseen tai otettaessa siirto-opiskelijoita. Yliopisto voi lisäksi päättää jättää yhteishaun ulkopuolelle vieraskielisen koulutuksen sekä sellaisen rajatulle kohde-ryhmälle suunnatun koulutuksen, johon hakkevien kelpoisuuden yliopisto on määritellyt erikseen. Hakija voi yhteishaussa tulla hyväksytyksi vain yhteen hakukohteeseen. Yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä

menettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Osa haettavista opiskelupaikoista voidaan varata henkilöille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan perusteella jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Samaan ryhmään kuuluviin hakijoihin on tällöin sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

38 §

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelijaksi hyväksytyt on yliopiston hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava yliopistolle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksytyt tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa. Yliopiston on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta opiskelijavalintare-

kisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 luvussa tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20. Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran otettaessa opiskelijoita syksyllä 2014 alkavaan koulutukseen.

Lain 36 §:n 3 momentissa tarkoitettua mahdollisuutta varata osa aloituspaikoista hakijoille, jotka eivät ole aikaisemmin suorit-

taneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaisista korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa, sovelletaan myös hakijaan, joka on ottanut opiskelupaikan vastaan keväällä 2014 tai sitä ennen alkaneesta koulutuksesta, mutta ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

2.

Laki**ammattikorkeakoululain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammattikorkeakoululain (351/2003) 20 §:n 1 momentti, 22 § ja 26 a §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 20 §:n 1 momentti, 22 § laissa 564/2009 ja 26 a §:n 2 momentti laissa 1341/2011, seuraavasti:

20 §

Kelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

- 1) ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon;
- 2) vähintään kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot;
- 3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon; taikka
- 4) ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin.

22 §

Opiskelijavalinta ja opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelijat ottaa ammattikorkeakoulu. Opiskelijat otetaan suorittamaan ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa.

Valittaessa opiskelijoita ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin opiske-

lijavalinta järjestetään korkeakoulujen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Korkeakoulujen yhteishakua ei kuitenkaan käytetä otettaessa opiskelijoita muuhun kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (635/1998) nojalla rahoitettavaan koulutukseen tai otettaessa siirto-opiskelijoita. Ammattikorkeakoulu voi lisäksi päättää jättää yhteishaun ulkopuolelle vieraskielisen koulutuksen sekä sellaisen rajatulle kohderyhmälle suunnatun koulutuksen, johon hakevien kelpoisuuden ammattikorkeakoulu on määritellyt erikseen. Hakija voi yhteishaussa tulla hyväksytyksi vain yhteen hakukohteeseen. Yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Ammattikorkeakoulu päättää opiskelijavalinnan perusteista. Osa haettavista opiskelupaikoista voidaan varata henkilöille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan perusteella jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Samaan ryhmään kuuluviin hakijoihin on tällöin sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita.

Opiskelijaksi hyväksytyn on ammattikorkeakoulun hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava ammattikorkeakoululle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksyty tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa. Ammattikorkeakoulun on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 luvussa tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin.

Opiskelijaksi hakenut voi hakea ammattikorkeakoulun hallitukselta kirjallisesti oikeuksia opiskelijaksi ottamista koskevaan päätökseen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valinnan tulosta ei saa oikeuspyynnön johdosta muuttaa opiskelijaksi valitun vahingoksi. Menettelytavasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

26 a §

Tilauuskoulutus

Tilauuskoulutusta ei voida järjestää Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisille eikä niille, jotka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansa-

lasiin, eikä edellä mainittujen perheenjäsenille. Tilauuskoulutusta ei myöskään voida järjestää niille, joilla on ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti, jatkuva tai pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäsenille. Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia. Tilauuskoulutukseen osallistuviin opiskelijoihin sovelletaan 20, 20 a ja 20 b §:ää, 22 §:n 5 momenttia, 25 a—25 d, 27, 28, 28 a, 28 b ja 42 §:ää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20. Lakiä sovelletaan ensimmäisen kerran otettaessa opiskelijoita syksyllä 2014 alkavaan koulutukseen.

Lain 22 §:n 3 momentissa tarkoitettua mahdollisuutta varata osa aloituspaikoista hakijoille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaisia korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa sovelletaan myös hakijaan, joka on ottanut opiskelupaikan vastaan keväällä 2014 tai sitä ennen alkaneesta koulutuksesta, mutta ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

3.

Laki**opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain (1058/1998) nimike sekä 1, 2 ja 10 §, sellaisina kuin niistä ovat 1 ja 2 § laissa 560/2009, sekä *lisätään* lakiin uusi 1 a luku seuraavasti:

Laki**opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä**

1 §

Rekisteri ja rekisterinpitäjä

Opiskelijavalintarekisteri koostuu seuraavista osarekistereistä:

- 1) korkeakoulujen hakurekisteri;
- 2) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteri.

Opiskelijavalintarekisteriä ylläpitää Opetushallitus. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut osallistuvat rekisterinpitöön 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjät 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta.

2 §

Käyttötarkoitus

Opiskelijavalintarekisterin osarekistereistä käytetään:

- 1) korkeakoulujen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita yliopistolaissa (558/2009) tarkoitettuihin alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin ja ammattikorkeakoululaissa (351/2003) tarkoi-

tettuun ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin sekä yliopiston ja ammattikorkeakoulun harkinnan mukaan myös muuhun korkeakoulun tarjoamaan koulutukseen;

- 2) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998), lukiolaissa (629/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin.

Opiskelijavalintarekisteriä käytetään:

- 1) opinnoista ja opiskelijavalinnoista tiedottamiseen;
- 2) koulutukseen hakeutumisen, opiskelijavalinnan ja opiskelupaikan vastaanottamisen järjestämiseen sekä koulutukseen hakeutumisen ja opiskelijavalinnan seuraamiseen;
- 3) opiskelijoiden valintaa, valintojen kehittämistä ja opintojen järjestämistä varten tarpeellisten tietojen antamiseen yliopistoille, ammattikorkeakouluille sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille;
- 4) tiedottamiseen koulutusmahdollisuuksista ilman opiskelupaikkaa jääneille hakijoille;

5) tietojen tuottamiseen hakijoista ja opiskelijaksi otetuista koulutusjärjestelmän seurantaan ja arviointia varten; sekä

6) muihin opiskelijoiden valitsemista varten tarpeellisiin toimintoihin.

1 a luku

Korkeakoulujen valtakunnallinen tietovaranto

6 a §

Tietovaranto

Korkeakoulujen opiskeluoikeus-, ilmoittautumis-, tutkinto- ja opintosuoritustietojen keskitettyä säilytystä ja käyttöä varten on valtakunnallinen tietovaranto, johon kootaan korkeakoulujen opiskelijatietoja sisältävien rekisterien tietosisältöä ja jonka kautta tämä sisältö tarjotaan tietoturvallisesti teknisellä käyttöyhteydellä opiskelijavalintarekisterin ja korkeakoulujen yhteisten opiskelijavalintapalveluiden käyttöön. Korkeakoulu voi käyttää tietovarantoa myös muussa toiminnassaan ja luovuttaessaan tietoa viranomaisille ja muille korkeakouluille.

6 b §

Tekninen ylläpitäjä ja rekisterinpitäjät

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa tietovarannon teknisenä ylläpitäjänä tietovarannon yleisestä toiminnasta sekä teknisestä käyttöyhteydestä tietojen tallentamista, käsittelyä ja luovutusta varten. Tietovarannon tekninen ylläpitäjä vastaa tietovarannon käytettävyydestä, eheydestä ja muuttumattomuudesta sekä suojaamisesta ja säilyttämisestä. Teknisellä ylläpitäjällä ei ole oikeutta määrätä tietovarannossa säilytettävistä tiedoista eikä luovuttaa niitä, ellei tässä laissa toisin säädetä.

Korkeakoulut toimivat tallennetun tiedon rekisterinpitäjinä omien tietojensa osalta ja vastaavat järjestelmään tallentamiensa tietojen sisällöstä ja virheettömyydestä.

6 c §

Tietosisältö ja velvollisuus tallentaa tietoja

Korkeakoulujen on tallennettava seuraavat tiedot tietovarantoon:

1) henkilön henkilötunnus tai muu vastaava yksilöivä tunnistetieto;

2) tiedot henkilön suorittamista ammattikorkeakoulututkinnoista, ylemmistä ammatikorkeakoulututkinnoista sekä alemmista ja ylemmistä korkeakoulututkinnoista sekä tiedot opintosuorituksista ja niiden arvosanoista;

3) tiedot henkilön opiskeluoikeuksista ammattikorkeakoulututkintoon, ylempään ammattikorkeakoulututkintoon, pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon, sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon ja pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen sekä tiedot opiskelupaikan vastaanottamisesta ja ilmoittautumisesta näihin tutkintoihin johtavaan koulutukseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö määrää, miten kukin korkeakoulu pitää tietovarannon sisällön ajan tasalla.

Korkeakoulut voivat sopia tietovarannon ylläpitäjän kanssa 1 momentissa säädettyä laajemman, korkeakoulun vastuulla olevan rekisterin tietosisällön tallentamisesta tietovarantoon.

6 d §

Tietojen luovuttaminen tietovarannon kautta

Korkeakoulu luovuttaa ne tietovarantoon tallennetut, 6 c §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot, jotka 3 §:n mukaan voidaan tallentaa opiskelijavalintarekisteriin, teknistä käyttöyhteyttä käyttäen opiskelijavalintarekisterin käyttöön..

Korkeakoulu päättää rekisterinpitäjänä muusta tietojen luovuttamisesta tietovarannon kautta ja vastaa luovutuksen lainmukaisuudesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi tuottaa tietovarannosta koulutuksen ja tutkimuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin sekä

muun seurannan ja ohjauksen edellyttämiä tietoaaineistoja.

6 e §

Tietovarannon tietojen säilytysaika

Edellä 6 c §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot säilytetään tietovarannossa pysyvästi.

10 §

Muiden säännösten soveltaminen

Opiskelijavalintarekisteriin, korkeakoulujen valtakunnalliseen tietovarantoon ja yliop-

pilastutkintorekisteriin sovelletaan tämän lain lisäksi, mitä henkilötietojen käsittelystä muualla laissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20. Tietovarantoon ei tarvitse tallentaa niitä 6 c §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja tutkintotietoja ja tietoja opintosuorituksista, jotka eivät tämän lain voimaan tullessa ole sähköisessä muodossa. Tietovarantoon ei myöskään tarvitse tallentaa mainitun momentin 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja niistä opiskeluoikeuksista, jotka eivät enää ole voimassa tämän lain tullessa voimaan.

Helsingissä 16 päivänä toukokuuta 2012

Pääministeri

JYRKI KATAINEN

Opetusministeri *Jukka Gustafsson*

*Litteet
Rinnakkaistekstit*

Laki

yliopistolain 36 ja 38 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yliopistolain (558/2009) 36 ja 38 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

36 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suoritettavaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, jompaakumpaa näistä tutkinnoista tai jatkotutkintoa.

Yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Silloin, kun yliopisto opiskelijoiden

Ehdotus

36 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijat ottaa yliopisto. Opiskelija otetaan suoritettavaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, jompaakumpaa näistä tutkinnoista tai jatkotutkintoa.

Valittaessa opiskelijoita pelkästään alemman korkeakoulututkintoon, sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon ja pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin opiskelijavalinta järjestetään korkeakoulujen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Korkeakoulujen yhteishakua ei kuitenkaan käytetä otettaessa opiskelijoita muuhun kuin tämän lain nojalla rahoitettavaan koulutukseen tai otettaessa siirto-opiskelijoita. Yliopisto voi lisäksi päättää jättää yhteishaun ulkopuolelle vieraskielisen koulutuksen sekä sellaisen rajatulle kohderyhmälle suunnatun koulutuksen, johon hakkevien kelpoisuuden yliopisto on määritellyt erikseen. Hakija voi yhteishaussa tulla hyväksytyksi vain yhteen hakukohteeseen. Yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista. Osa haettavista opiskelupaikoista voi-

määrän rajoittamisen vuoksi ei voi ottaa koulutukseen kaikkia hakijoita, hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava samaan ryhmään kuuluviin hakijoihin. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

Opiskelijavalinta järjestetään päävalintojen osalta yliopistojen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Opiskelijavalinnan toimittamisesta ja yhteishausta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

38 §

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelija voi ottaa vastaan vain yhden yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen valtakunnalliseen yhteishakuun kuuluvan korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan samana lukukautena alkavasta koulutuksesta. Lukukaudella tarkoitetaan syyslukukautta ja kevätlukukautta, jolloin syyslukukausi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä joulukuuta ja kevätlukukausi alkaa 1 päivänä tammikuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta.

Opiskelijaksi hyväksytyn on yliopiston hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava yliopistolle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksytty tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa. Henkilön, joka on hyväksytty useampaan kuin yhteen korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa, tulee tehdä ilmoitus vain siihen koulutukseen, jossa hän ottaa vastaan opiskelupaikan. Yliopiston on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta yliopistojen hakija- ja opinto-oikeusrekisteriin.

daan varata henkilöille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan perusteella jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Samaan ryhmään kuuluviin hakijoihin on tällöin sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Jonkin kieliryhmän koulutustarpeen turvaamiseksi voidaan yhdenmukaisista valintaperusteista rajoitetusti poiketa.

38 §

Opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelijaksi hyväksytyn on yliopiston hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava yliopistolle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksytty tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa. Yliopiston on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 luvussa tarkoitettuun korkeakoulujen hakurekisteriin.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.
Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran otettaessa opiskelijoita syksyllä 2014 alkavaan koulutukseen.*

Lain 36 §:n 3 momentissa tarkoitettua mahdollisuutta varata osa aloituspaikoista hakijoille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa sovelletaan myös hakijaan, joka on ottanut opiskelupaikan vastaan keväällä 2014 tai sitä ennen alkaneesta koulutuksesta, mutta ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Laki

ammattikorkeakoululain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ammattikorkeakoululain (351/2003) 20 §:n 1 momentti, 22 § ja 26 a §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 20 §:n 1 momentti, 22 § laissa 564/2009 ja 26 a §:n 2 momentti laissa 1341/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 §

20 §

Kelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin

Kelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

Ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut:

1) lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon;

1) ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005) tarkoitetun tutkinnon;

2) ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot *sen mukaan kuin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella tarkemmin säädetään*;

2) vähintään kolmivuotisen ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot;

3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon *sen mukaan kuin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella tarkemmin säädetään*; tai

3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon; taikka

4) ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin.

4) ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden korkeakouluopintoihin.

22 §

22 §

Opiskelijavalinta ja opiskelupaikan vastaanottaminen

Opiskelijavalinta ja opiskelupaikan vastaanottaminen

Ammattikorkeakoulun opiskelijavalinnan perusteista ja valintakokeen järjestämisestä päättää ammattikorkeakoulu. Hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan vuoksi jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin.

Opiskelijat ottaa ammattikorkeakoulu. *Opiskelijat otetaan suorittamaan ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa.*

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Tällöin yhdenmukaisia valintaperusteita on sovellettava ryhmään kuuluviin hakijoihin.

Ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinta järjestetään yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen, jollei valtioneuvoston asetuksella toisin säädetä. Opiskelijavalinnan toimittamisesta ja yhteishausta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Opiskelijat ottaa ammattikorkeakoulu sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarvittaessa säädetään. Opiskelija voi ottaa vastaan vain yhden yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen valtakunnalliseen yhteishakuun kuuluvan korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan samana lukukautena alkavasta koulutuksesta. Lukukaudella tarkoitetaan syyslukukautta ja kevätlukukautta, jolloin syyslukukausi alkaa 1 päivänä elokuuta ja päättyy 31 päivänä joulukuuta ja kevätlukukausi alkaa 1 päivänä tammikuuta ja päättyy 31 päivänä heinäkuuta. Opiskelijaksi hyväksytyt on ammattikorkeakoulun hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava ammattikorkeakoululle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksytyt tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa. Henkilön, joka on hyväksytyt useampaan kuin yhteen korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa, tulee tehdä ilmoitus vain siihen koulutukseen, jossa hän ottaa vastaan opiskelupaikan.

Valittaessa opiskelijoita ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin opiskelijavalinta järjestetään korkeakoulujen yhteishaun avulla opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Korkeakoulujen yhteishakua ei kuitenkaan käytetä otettaessa opiskelijoita muuhun kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (635/1998) nojalla rahoitettavaan koulutukseen tai otettaessa siirto-opiskelijoita. Ammattikorkeakoulu voi lisäksi päättää jättää yhteishaun ulkopuolelle vieraskielisen koulutuksen sekä sellaisen rajatulle kohderyhmälle suunnatun koulutuksen, johon hakevien kelpoisuuden ammattikorkeakoulu on määritellyt erikseen. Hakija voi yhteishaussa tulla hyväksytyksi vain yhteen hakukohteeseen. Yhteishaun toimittamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Ammattikorkeakoulu päättää opiskelijavalinnan perusteista. Osa haettavista opiskelupaikoista voidaan varata henkilöille, jotka eivät ole aikaisemmin suorittaneet Suomen koulutusjärjestelmän mukaista korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanottaneet korkeakoulututkintoon johtavaa opiskelupaikkaa. Hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Hakijat voidaan erilaisen koulutustaustan perusteella jakaa valinnoissa erillisiin ryhmiin. Samaan ryhmään kuuluviin hakijoihin on tällöin sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita.

Opiskelijaksi hyväksytyt on ammattikorkeakoulun hyväksymisilmoituksessa mainittavan määräajan kuluessa ilmoitettava ammattikorkeakoululle opiskelupaikan vastaanottamisesta. Jollei opiskelijaksi hyväksytyt tee ilmoitusta määräajassa, hän menettää opiskelupaikkansa. Ammattikorkeakoulun on viipymättä merkittävä tieto opiskelupaikan vastaanottamisesta opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 luvussa tarkoitettuun korkea-

Voimassa oleva laki

Opiskelijaksi hakenut voi hakea ammatti-
korkeakoulun hallitukselta kirjallisesti oi-
kaisua opiskelijaksi ottamista koskevaan pää-
tökseen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedok-
sisaannista. Valinnan tulosta ei saa oi-
kaisupyynnön johdosta muuttaa opiskelijaksi
valitun vahingoksi. Menettelytavasta sääde-
tään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

26 a §

Tilauskoulutus

Tilauskoulutusta ei voida järjestää Euroo-
pan talousalueeseen kuuluvien valtioiden
kansalaisille eikä niille, jotka Euroopan unionin
ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuo-
len kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan
Euroopan unionin kansalaisiin, eikä
edellä mainittujen perheenjäsenille. Tilaus-
koulutusta ei myöskään voida järjestää niille,
joilla on ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoi-
tettu Euroopan unionin sininen kortti, jatkuva
tai pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskel-
leen kolmannen maan kansalaisen EY-
oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheen-
jäsenille. Perheenjäsenen määrittelyyn sovel-
letaan ulkomaalaislakia. Tilauskoulutukseen
osallistuviin opiskelijoihin sovelletaan *tämän
lain* 20, 20 a ja 20 b §:ää, 22 §:n 4 momenttia,
25 a—25 d, 27, 28, 28 a, 28 b ja 42 §:ää.

*Ehdotus**koulujen hakurekisteriin.*

Opiskelijaksi hakenut voi hakea ammatti-
korkeakoulun hallitukselta kirjallisesti oi-
kaisua opiskelijaksi ottamista koskevaan pää-
tökseen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedok-
sisaannista. Valinnan tulosta ei saa oi-
kaisupyynnön johdosta muuttaa opiskelijaksi
valitun vahingoksi. Menettelytavasta sääde-
tään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

26 a §

Tilauskoulutus

Tilauskoulutusta ei voida järjestää Euroo-
pan talousalueeseen kuuluvien valtioiden
kansalaisille eikä niille, jotka Euroopan
unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopi-
muspuolen kanssa tekemän sopimuksen mu-
kaan rinnastetaan Euroopan unionin kansa-
laisiin, eikä edellä mainittujen perheenjäse-
nille. Tilauskoulutusta ei myöskään voida
järjestää niille, joilla on ulkomaalaislaissa
(301/2004) tarkoitettu Euroopan unionin si-
ninen kortti, jatkuva tai pysyvä oleskelulupa
tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kan-
salaisen EY-oleskelulupa, eikä edellä mainit-
tujen perheenjäsenille. Perheenjäsenen mää-
rittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia. Tila-
uskoulutukseen osallistuviin opiskelijoihin
sovelletaan 20, 20 a ja 20 b §:ää, 22 §:n 5
momenttia, 25 a—25 d, 27, 28, 28 a, 28 b ja
42 §:ää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

*Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran otet-
taessa opiskelijoita syksyllä 2014 alkavaan
koulutukseen.*

*Lain 22 §:n 3 momentissa tarkoitettua
mahdollisuutta varata osa aloituspaikoista
hakijoille, jotka eivät ole aikaisemmin suorit-
taneet Suomen koulutusjärjestelmän mukais-
ta korkeakoulututkintoa eivätkä vastaanotta-
neet korkeakoulututkintoon johtavaa opiske-
lupaikkaa sovelletaan myös hakijaan, joka on
ottanut opiskelupaikan vastaan keväällä
2014 tai sitä ennen alkaneesta koulutuksesta,
mutta ei ole suorittanut korkeakoulututkin-
toa.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.*

Laki

opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain (1058/1998) nimike sekä 1, 2 ja 10 §, sellaisina kuin niistä ovat 1 ja 2 § laissa 560/2009, sekä *lisätään* lakiin uusi 1 a luku seuraavasti:

Laki

opiskelijavalintarekisteristä, korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta ja ylioppilastutkintorekisteristä

Voimassa oleva laki

1 §

Rekisteri ja rekisterinpitäjä

Opiskelijavalintarekisteri koostuu seuraavista osarekistereistä:

- 1) yliopistojen hakurekisteri;
- 2) ammattikorkeakoulujen hakurekisteri;
- 3) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteri.

Opiskelijavalintarekisteriä ylläpitää Opetushallitus. *Lisäksi* yliopistot osallistuvat rekisterinpitoon 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun, *ammattikorkeakoulut 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun* sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjät 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta *Opetushallituksen lukuun*.

2 §

Käyttötarkoitus

Opiskelijavalintarekisterin osarekistereistä käytetään:

- 1) yliopistojen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita yliopistolaisissa (558/2009) tarkoitettuihin alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin;
- 2) ammattikorkeakoulujen hakurekisteriä

Ehdotus

1 §

Rekisteri ja rekisterinpitäjä

Opiskelijavalintarekisteri koostuu seuraavista osarekistereistä:

- 1) *korkeakoulujen hakurekisteri*;
- 2) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteri.

Opiskelijavalintarekisteriä ylläpitää Opetushallitus. Yliopistot *ja ammattikorkeakoulut* osallistuvat rekisterinpitoon 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjät 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun osarekisterin osalta.

2 §

Käyttötarkoitus

Opiskelijavalintarekisterin osarekistereistä käytetään:

- 1) *korkeakoulujen* hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita yliopistolaisissa (558/2009) tarkoitettuihin alempiin ja ylempiin korkeakoulututkintoihin johtaviin opintoihin ja ammattikorkeakoululaissa (351/2003) tarkoi-

valittaessa opiskelijoita ammattikorkeakoulu-laissa (351/2003) tarkoitettuun ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin sekä ammatillisesta opettajankoulutuksesta annetussa laissa (356/2003) tarkoitettuun ammatilliseen opettajankoulutukseen;

3) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998), lukiolaissa (629/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin.

Opiskelijavalintarekisteriä käytetään:

1) opinnoista ja opiskelijavalinnoista tiedottamiseen;

2) koulutukseen hakeutumisen, opiskelijavalinnan ja opiskelupaikan vastaanottamisen järjestämiseen, johon kuuluvat myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnassa yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan vastaanottamista koskevat järjestelyt, sekä koulutukseen hakeutumisen ja opiskelijavalinnan seuraamiseen;

3) opiskelijoiden valintaa, valintojen kehittämistä ja opintojen järjestämistä varten tarpeellisten tietojen antamiseen yliopistoille, ammattikorkeakouluille sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille;

4) tiedottamiseen koulutusmahdollisuuksista ilman opiskelupaikkaa jääneille hakijoille;

5) tietojen tuottamiseen hakijoista ja opiskelijaksi otetuista koulutusjärjestelmän seuranta ja arviointia varten; sekä

6) muihin opiskelijoiden valitsemista varten tarpeellisiin toimintoihin.

tettuun ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin sekä yliopiston ja ammattikorkeakoulun harkinnan mukaan myös muuhun korkeakoulun tarjoamaan koulutukseen;

2) ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hakurekisteriä valittaessa opiskelijoita ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998), lukiolaissa (629/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettuihin koulutuksiin ja tutkintoihin.

Opiskelijavalintarekisteriä käytetään:

1) opinnoista ja opiskelijavalinnoista tiedottamiseen;

2) koulutukseen hakeutumisen, opiskelijavalinnan ja opiskelupaikan vastaanottamisen järjestämiseen sekä koulutukseen hakeutumisen ja opiskelijavalinnan seuraamiseen;

3) opiskelijoiden valintaa, valintojen kehittämistä ja opintojen järjestämistä varten tarpeellisten tietojen antamiseen yliopistoille, ammattikorkeakouluille sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille;

4) tiedottamiseen koulutusmahdollisuuksista ilman opiskelupaikkaa jääneille hakijoille;

5) tietojen tuottamiseen hakijoista ja opiskelijaksi otetuista koulutusjärjestelmän seuranta ja arviointia varten; sekä

6) muihin opiskelijoiden valitsemista varten tarpeellisiin toimintoihin.

1 a luku

Korkeakoulujen valtakunnallinen tietovaranto

6 a §

Tietovaranto

Korkeakoulujen opiskeluoikeus-, ilmoittautumis-, tutkinto- ja opintosuoritustietojen keskitettyä säilytystä ja käyttöä varten on valtakunnallinen tietovaranto, johon kootaan korkeakoulujen opiskelijatietoja sisältävien

rekisterien tietosisältöä ja jonka kautta tämä sisältö tarjotaan tietoturvallisesti teknisellä käyttöyhteydellä opiskelijavalintarekisterin ja korkeakoulujen yhteisten opiskelijavalintapalveluiden käyttöön. Korkeakoulu voi käyttää tietovarantoa myös muussa toiminnassaan ja luovuttaessaan tietoa viranomaisille ja muille korkeakouluille.

6 b §

Tekninen ylläpitäjä ja rekisterinpitäjät

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa tietovarannon teknisenä ylläpitäjänä tietovarannon yleisestä toiminnasta sekä teknisestä käyttöyhteydestä tietojen tallentamista, käsittelyä ja luovutusta varten. Tietovarannon tekninen ylläpitäjä vastaa tietovarannon käytettävyydestä, eheydestä ja muuttumattomuudesta sekä suojaamisesta ja säilyttämisestä. Teknisellä ylläpitäjällä ei ole oikeutta määrätä tietovarannossa säilytettävistä tiedoista eikä luovuttaa niitä, ellei tässä laissa toisin säädetä.

Korkeakoulut toimivat tallennetun tiedon rekisterinpitäjinä omien tietojensa osalta ja vastaavat järjestelmään tallentamiensa tietojen sisällöstä ja virheettömyydestä.

6 c §

Tietosisältö ja velvollisuus tallentaa tietoja

Korkeakoulujen on tallennettava seuraavat tiedot tietovarantoon:

1) henkilön henkilötunnus tai muu vastaava yksilöivä tunnistetieto;

2) tiedot henkilön suorittamista ammattikorkeakoulututkinnoista, ylemmistä ammattikorkeakoulututkinnoista sekä alemmista ja ylemmistä korkeakoulututkinnoista sekä tiedot opintosuorituksista ja niiden arvosanoista;

3) tiedot henkilön opiskeluoikeuksista ammattikorkeakoulututkintoon, ylempään ammattikorkeakoulututkintoon, pelkästään alempaan korkeakoulututkintoon, sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon ja pelkästään ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen sekä tiedot opiskelupaikan vastaanottamisesta ja ilmoittautumi-

sesta näihin tutkintoihin johtavaan koulutukseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö määrää, miten kukin korkeakoulu pitää tietovarannon sisällön ajan tasalla.

Korkeakoulut voivat sopia tietovarannon ylläpitäjän kanssa 1 momentissa säädettyä laajemman, korkeakoulun vastuulla olevan rekisterin tietosisällön tallentamisesta tietovarantoon.

6 d §

Tietojen luovuttaminen tietovarannon kautta

Korkeakoulu luovuttaa ne tietovarantoon tallennetut, 6 c §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot, jotka 3 §:n mukaan voidaan tallentaa opiskelijavalintarekisteriin, teknistä käyttöyhteyttä käyttäen opiskelijavalintarekisterin käyttöön.

Korkeakoulu päättää rekisterinpitäjänä muusta tietojen luovuttamisesta tietovarannon kautta ja vastaa luovutuksen lainmukaisuudesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi tuottaa tietovarannosta koulutuksen ja tutkimuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin sekä muun seurannan ja ohjauksen edellyttämiä tietoaineistoja.

6 e §

Tietovarannon tietojen säilytysaika

Edellä 6 c §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot säilytetään tietovarannossa pysyvästi.

10 §

Muiden säädösten soveltaminen

Opiskelijavalintarekisteriin ja ylioppilastutkintorekisteriin sovelletaan tämän lain lisäksi, mitä henkilötietojen käsittelystä säädetään.

10 §

Muiden säännösten soveltaminen

Opiskelijavalintarekisteriin, korkeakoulujen valtakunnalliseen tietovarantoon ja ylioppilastutkintorekisteriin sovelletaan tämän lain lisäksi, mitä henkilötietojen käsittelystä muualla laissa säädetään.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.
Tietovarantoon ei tarvitse tallentaa niitä 6
c §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja
tutkintotietoja ja tietoja opintosuorituksista,
jotka eivät tämän lain voimaan tullessa ole
sähköisessä muodossa. Tietovarantoon ei
myöskään tarvitse tallentaa mainitun mo-
mentin 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja niistä
opiskeluoikeuksista, jotka eivät enää ole
voimassa tämän lain tullessa voimaan.*

Asetusluonnos

Valtioneuvoston asetus

korkeakoulujen yhteishausta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään yliopistolain (558/2009) 36 §:n 2 momentin ja ammattikorkeakoululain 22 §:n 2 momentin nojalla:

1 §

Sovellettamisala

Tätä asetusta sovelletaan yliopistolain (558/2009) 36 §:n 2 momentissa ja ammattikorkeakoululain (351/2003) 22 §:n 2 momentissa tarkoitettuun yhteishakuun.

2 §

Hakukohteet

Hakija voi valita yhteishaussa enintään kuusi hakukohdetta. Hakukohteet otetaan huomioon hakijan esittämässä etusijajärjestyksessä. Hakija voi muuttaa hakukohteiden etusijajärjestystä opetus- ja kulttuuriministeriön vahvistamaan ajankohtaan saakka.

3 §

Hakijan hyväksyminen hakukohteeseen

Hakija valitaan ylimpään hakukohteeseen, johon hänen valintapisteensä riittävät. Hakija

voi tulla kuitenkin valituksi myöhemmin varasijalta ylempään hakukohteeseensa.

4 §

Yhteishaun aikataulu

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa yhteishaussa noudatettavat aikataulut.

5 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asetusta sovelletaan ensimmäisen kerran otettaessa opiskelijoita syksyllä 2014 alka-vaan koulutukseen.

Tällä asetuksella kumotaan yliopistoista annetun valtioneuvoston asetuksen (770/2009) 2 § ja ammattikorkeakoulujen yhteishausta annettu valtioneuvoston asetus (1044/2009).